

Iz vsebine

Str. 2: Obisk pri rezervistih na Kosovu

Str. 3: Pohod po poteh Sutjeske

Str. 4: Mladi o vojaški obveznosti

Str. 6: Nemiri v Gruziji

Str. 16: Akcija za rešitev Franje

Zdravstvo – konec solidarnosti z vsemi za vse?

Kaj se dogaja v našem zdravstvu, da z njim ni nihče več zadovoljen? Ne zdravniki, ki jim vedno hujša denarna stiska reže sramotno tanek kruh in jih že resno ovira pri delu z bolniki, ne bolniki, ki so vse bolj prepričani, da pridejo do pravega zdravnika le z dobrimi zvezami, iznajdljivostjo ali celo s podkupovanjem in ne tisti, ki z zdravstvom upravljajo, saj morajo nenehno iskati denar za krpanje velikanskih primanjkljajev, ki jih z rednimi viri že nekaj let ne moremo pokrivati. Podobno se dogaja tudi drugim družbenim dejavnostim – šolstvu, kulturi, socialnemu varstvu, raziskovanju in v manjši meri pokojninskoinvalidskemu zavarovanju,

a videti je, da smo na zdravstveno varnost pač najbolj občutljivi, saj radi rečemo: nič ni predrago, ko gre za zdravje. Toda, kdove, če ne tiči prav v tej človekoljubni krilatici jedro naše zmote?

V razpravah o krizi zdravstva, pa naj se odvijajo v silih, na sindikatih ali v republiški skupščini, smo vedno pogostejše priče čustveno obravnavani retoriki, ki nas pušča razdvojene. Na eni strani poslušamo moralno obsodbo »te družbe, ki se ne zaveda, kako pomembni za njen razvoj so zdravi ljudje«, na drugi strani pa očitek tem istim ljudem, ki da »ne skrbijo dovolj za lastno zdravje in tekaajo k zdravniku za vsak mačji kašelj«.

Med tema skrajnostima slišimo še marsikaj na rovaš slabe organizacije dela v zdravstvu, razbohotene sisovske birokracije, nazadnje pa se vendar vse konča s složno ugotovitvijo, da je »država« tista, ki ne pušča ljudem, da bi dali za zdravstvo toliko, kot hočejo ter da s tri do petkrat nižjim deležem v narodnem dohodku, kot ga imajo razvite države, pač ne moremo vzdrževati razvitega zdravstva.

Prav to pa je naša najgloblja in najbolj bridka resnica, ki jo, žal spoznavamo prepozno.

Po osvoboditvi smo si postavili sistem humanega, socialističnega zdravstvenega var-

stva, ki je vsem občanom omogočal enakovredno, enako dostopno in seveda kar najboljše zdravje, s pomočjo najširše solidarnosti med ljudmi. Takrat so bile naše zdravstvene potrebe še dokaj skromne in medicina tudi. Bolj ko so se z leti razvijale medicinske vede in posodabljalne metode zdravljenja, bolj smo postali osveščeni in zahtevni tudi uporabniki ter – ne da bi se tega povsem zavedali – vse bolj odvisni od zdravnikov in drage medicinske opreme, naj je šlo za inkubator v porodnišnici, ali za najmodernejšo zobno protezo. Ne da bi opazili, kdaj nam je družbeni proizvod začel nevarno usihati, smo si še vedno samoupravno zapisovali pra-

vice za vsakogar in do vsega, ne da bi se spraševali, ali si jih sploh še lahko privoščimo...

Zdaj smo zgroženi nad osiromašenim socializmom, nad tako imenovano »tržnostjo«, ki nam utegne omajati tudi občutek zdravstvene varnosti, nad našimi pravicami, ki so enake le še na papirju. Ali bomo enakost in solidarnost ohranili tako, da bomo sklatili medicino z njenih vrhov, na katere smo bili vedno ponosni in brez katerih ni razvoja, ter pristali v »bosonogem zdravilstvu«? Ali bomo še naprej demagoško pridigali enakost, sami pa se zatekali k pritiskom, privilegijem in sistemu »znajdi se«? Ali pa bomo – ravno zato, da bomo ostali poštenji in pravični – doumeli, da zdravstvo ni le družbena dobrina, ampak tudi draga dejavnost, ki, kot vsaka druga, zahteva dobrega gospodarja, razumno načrtovanje in smotrno porabo, ker da bole-

zen ni le tegoba, ki nas doleti, temveč je, včasih tudi tveganje, za katero bi del odgovornosti lahko prevzeli tudi sami. Gre za temeljit preobrat v odnosu do zdravstvenega zavarovanja, ki bi se v prihodnje razdelilo na obvezni, zagotovljeni, oziroma nacionalni program ter neobvezni del, za katerega bi se dodatno zavarovali. To je le ena izmed novosti, ki jih predvideva novi zakon o zdravstvenem varstvu, o katerem bo v prihodnjih mesecih tekla javna razprava. Da bo ta razprava burna, ni dvoma, saj bo treba opustiti nekatere izrabljene vzorce družbene blaginje in se premišljeno ter strpno dokopati do novih.

Takšna prenova bi bila gotovo manj boleča v prijaznejših časih, kot so današnji. A kdo ve, če bi se v tistih časih že znali in hoteli posloviti od skrbno varovanih prijaznih iluzij...

Julka Vahen

Pohod ob prazniku

Številnim slovesnostim ob 15. aprilu – dnevu železničarjev so se pridružili tudi železničarji – planinci in člani planinskih društev iz Slovenije in Hrvaške. Udeležili so se že desetega tradicionalnega pohoda Štampetov most. Pohod je bil dokaj naporen, saj je več kot tristo pohodnikov na skoraj petindvajset kilometrov dolgi poti spremljal dež, vendar je vse potekalo tako, kot so si zamislili organizatorji, člani Planinskega društva Železničar.

Kot zanimivost pa naj povemo, da so se pohodniki iz Ljubljane do Verda nad Borovnico pripeljali z vlakom, ki ga je vlekla obnovljena parna lokomotiva.

Jože Čurin

Dovolj obrambe

Misli ob dogajanjih v preteklem tednu

Prav srednjeveško sholaistično zveni človeku dilema, okrog katere se je Zveza komunistov Jugoslavije natezala lep čas, razrešila pa jo je (morda?) šele včeraj. Žal tu o razpletu zadeve ne moremo poročati, kajti časopis TV-15 je bil v trenutku, ko je padla odločitev, že natisnjen. Tako so naši bralci lahko izvedeli iz drugih medijev, ali se bo prihodnji kongres ZKJ imenoval reden ali izreden, pravočasen ali predčasen; ali pa bo, kakor je že pri nas navada, na-rejeno tako, da bo volk sit in koza cela. Ustrezni prilastek, naj so izbrali že tega ali one-ga, bo med najdražjimi besedami v zgodovini človeštva; veljal je težke milijarde jugoslovanske delovne ljudi, njihove »idejne vodnike« pa ogromno časa, spletkarskih preprirov in sploh tjavendan razsutih energij. Kakšno stopicanje na mestu! Kakšno ničevno zapravljjanje v času, ko smo zažrti do grla, vse sile pa naj bi vpregli v reforme! Kaj bodo porekli na takšne naše specialitete inozemski upniki in zaželeni sovlagatelji? Rekli bodo: s takimi šemami je boljše nič imeti.

Besedičenje se nadaljuje v nedogled

Toda največja nesreča ni v tem, da se organizacija ZKJ sama zase ubada z verbalnimi fintami (v katerih se skrivajo kali zaplotnišva in revanšizma); katastrofa je v tem, da se brezplodna verbalistika kot neka nuja domišljavo vsi-

ljuje »preostalim« 21 milijonom Jugoslovancem. Saj je denimo Slobodan Milošević nedavno tega povsem neženirano zahteval, naj o kongresu ZKJ in njegovi naravi razpravljajo vsi državljani, ne le partijsko članstvo. Torej vsi naj bi dan za dnem premlevali neproduktivne fraze, tulili v en rog, si zidali gradove v oblake ter se šli mitinge – zraven pa pozabljali, da se lahko izvlečemo iz bankrota samo s trdim delom in pluralno demokratično iniciativnostjo.

Kakor je znano, so 22. sejo CK ZKJ dne 14. aprila prekinili. Nadaljevali so jo včeraj 19. aprila, kakor da so morali iti po sapo (beri: da so se utegnili zmeniti o frakcijskih komplotih, kako doseči preglasovanje). Vsa država pa naj bi tačas s pridržanim dihom čakala, kakšno usodo ji bo spet napletel partijski perpetuum mobile. No, zdaj smo vendar že v položaju, ko vsaj produktivnejši in demokratični del skupnosti lahko vse bolj pušča ideološko srenjo v njenem dogmatičnem rezervatu, sam pa se ukvarja z dejanskimi problemi obstanka. Razumljivo je seveda, da marljivim kolektivom, ki jih na razne načine hromi voluntaristična politika, pa kake-mu Anteju Markoviću, podjetniškim in marketinškim iniciativam, izvoznikom, kreatorjem poti v Evropo 92 itd., ni lahko delati. Ne gre dobro, ko hkrati milijonske množice,

(nadaljevanje na 2. strani)

Vključimo se v akcijo minus deset odstotkov

Ali ste že opazili to znamenje? Ali veste, kaj pomeni? To je znamenje akcije minus deset odstotkov, s katero naj bi v Sloveniji za toliko zmanjšali število prometnih nesreč in število smrtnih žrtev. V njej naj bi sodelovali vsi prebivalci Slovenije; od voznikov, pešcev, do kolesarjev in voznikov mopedov. Samo z lastnim preudarnim ravnanjem prispevamo k večji varnosti na naših cestah. Naredite tudi vi nekaj, da bo na cesti človek spet človek.

Dovolj obrambe

(nadaljevanje s 1. strani)

opojene s sanjami o poniglavi egalitarnosti ter o bratstvu in enotnosti v revščini, malogibno čakajo, kaj jim bo prinesel obetani čudež populizma, trde roke in diktature.

Očitno je vendar, da demokratski napredek dobiva vse več zaveznikov celo v okoljih, ki so bila doslej vodena v duhu patentiranih realsocialističnih modelov. (Pomislino na primer na nedavne nedvoumne izjave Peka Dapčevića in Koče Popovića, na vse več pogumnih uporništev v skupščinah, pa na izjalovljeni poskus, ko je združenim nasprotnikom uspelo zganiti samo zelo mršav del lastnega glasovalnega stroja zoper Švarjerevo predsedovanje na sami 22. seji). Procesa demokratizacije v ZKJ niso mogle prikriti slabokrvne replike na Švarjev programski referat, v katerem se je predsednik zelo jasno opredelil proti centralizmu in stalinističnemu monolitizmu, ki pomenita smrt za sleherno ustvarjalno osebno mnenje, za takšno družbeno in osebno akcijo, skratka, smrt za pristno samoupravno pobudo. Smešno je zvenelo, ko so nekateri točili solze nostalgije, češ, že slišimo, kako se zbija krsta za našo partijo: skrajni čas je, da se komunisti in z njimi vsa družba poslovijo od take avantgarde, ki se je spremenila v retrogardo. Konstituirati bo treba novo, drugačno organizacijo, takšno, da ne bo sama sebi namen, temveč bo iskrena sotrudnica za človekovo svobodo in pravico, za pravno državo, za pluralno kulturo, za gospodarstvo, ki ne bo obremenjeno z voluntarističnimi diktati.

Sočasna dogajanja

V ozadju partijske seje, ki je bila hočeš nočeš še vedno dogodek št. 1, pa so se minuli teden odigravale nekatere dodatne drame. Le-teh ni mogoče gledati ločeno od središčnih procesov.

Po republikah so potekale volitve za predstavnike v zveznem državnem predsedstvu. Janez Drnovšek je po predhodnem nacionalnem konsenzu dobil nedvoumno podporo v slovenski skupščini. Tudi drugod, denimo v Črni gori, je bilo v postopkih nekaj več demokratičnega duha. Povsod seveda ni šlo

brez umetnih režijskih prijemov; ti so pričali, da je sestop partije z državne oblasti marsikje še vedno zgolj samo hinavsko oznanilo. V SR BiH so se skupščinski delegati uspešno postavili po robu spletkam okrog kandidature N. Kecmanovića, četudi so se spletarkarji zavarovali s plaščem »državne skrivnosti«. Čudne igre, ki pa spet dajo misliti, da republiški centralistični vpliv še ni povsem absoluten, so spremljale volitve v Vojvodini. Izvolitev Švarja na Hrvaškem je potekala v znamenju protagonistove obsodbe srbskega populizma in nacionalizma. Slovenci smo z veseljem poslušali, kako se je Švarj opredelil za »socializem s človeškim obrazom«.

Kosovo se je zadnje dni menda umirjalo. Na eni strani prazne ulice, nekoliko skrajšana policijska ura, zastajajoče prisilno delo in prav tak šolski pouk, mrgolenje vojske ter rednih in specialnih policijskih enot, procesi »diferenciacije« s hkratnim vlačanjem v areste stotin ljudi – na drugi strani pa trmast, nič dobrega obetajoč molk albanskih prebivalcev, pojavljanje sovražnih gesel – celo pozivov na oborožen upor – torej kup znakov, da separatistično gibanje še zdaleč ni obglavljeno. Ta slika je bila dominantna. Na položaj je vplivala vednost, če to priznamo ali ne, da se je s Kosovom ukvarjal evropski parlament in celo izdal ustrezno resolucijo. Objektivna teža te parlamentarne razprave sicer ni bila velika, kajti besedovanje se je opiralo zgolj na emigrantske informacijske vire; res pa je, da so naše uradne informacije o Kosovu skrajno skope in dokaj nezanesljive. Težko je sprejeti na primer avtoritarni podatek o številu žrtev v nemirih, ko še do danes niso bila objavljena niti imena tistih 22 mrtvih, ki jih omenja uradno priznanje. Takšno ravnanje je skregano s sleherno kulturo in pieteto, navaja pa tudi k upravičenemu dvomu, ali vemo vso resnico.

Slovenci pa se še kar naprej samo branimo

V naši republiki je bilo minuli teden politično življenje – tako v skupščini kot v mno-

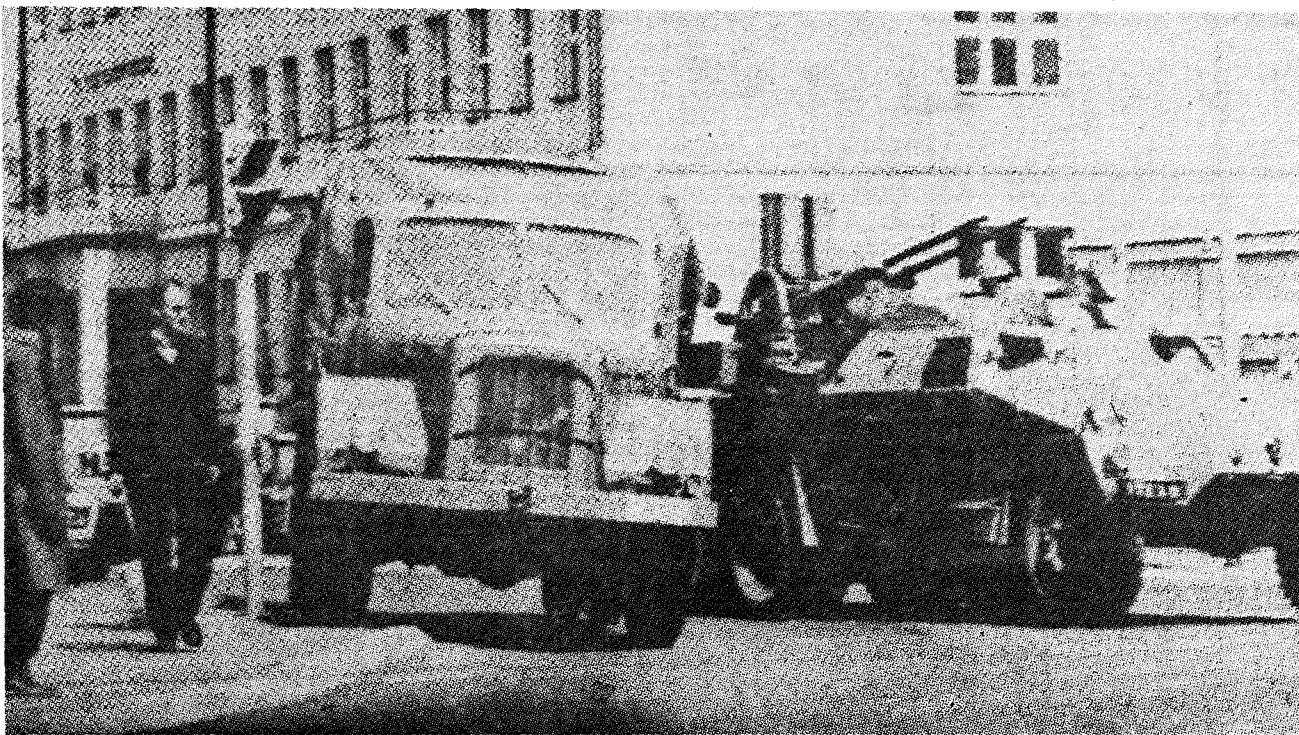
žičnih organizacijah – izjemno pisano, ali že kar burno. Stekla je razprava o dopolnilnih k republiški ustavi. Prebija se zahteva, da moramo iz dokumenta črtati sporna temeljna določila, z vso pozornostjo pa v ustavo vgraditi 1. člen, po katerem ima slovenski narod trajno in neodtujljivo pravico do samoodločbe, ki vsebuje tudi pravico do odcepitve. Zelo pomemben je tudi 2. člen, ki mora vsebovati določilo, da se bo politična in ekonomska ureditev SR Slovenije gradila na temelju človekovih pravic in svobod (vsestranska enakopravnost, pravica do lastnine in

biji, Vojvodini, Črni gori, Makedoniji... Domala topotno se skuša s tem izgovorom prikrivati mnoge nečedne posle ali nesposobnost vseh, ki ga dnevno uporabljajo. In naravnost ganljivo zveni refren: saj vemo, slovenski narod je dober in pošten, zavrženi so le Stanovniki, Smoleti in Kučani, ki ta narod manipulirajo! (Ob teh konstrukcijah pa se zamolčuje milijon podpisov, ki so bili v manj kot dvomilijonskem narodu momentalno zbrani v podporo prav imenovane mu vodstvu). Hkrati z omembami Cankarjevega doma pa srbski politiki, kulturniki, no-

sprašuje, ali gre tu res samo za manevre, saj ni navada, da bi se vojaški stroj valil po zemlji spomladi, ko raste žito. Bolj verjetno je šlo za naklep, pokazati s to kretnjo Slovincem, da njihova suverenost ni vredna piškavega oreha. O njihovem dejanju in nehanju odloča vsemogočna zvezna država.

Na gluho obrambo svojih pravic smo Slovenci obsojeni v času, ki bi zahteval upravičeno ofenzivno akcijo. Na primer, odločno bi morali reči: ne damo več tistih debelih devetdeset tisoč fondovskih starih milijard, da o še mnogo

čevane denarje dajali za kulturni napredek Kosova (tistega Kosova, ki ga že desetletja vlečejo za ušesa – kot kakega debilnega otroka – češ, pojdi že iz svoje rodovne skupnosti v naša civilizacijska nebesa), raje ta sredstva namenjajo za tankovske pohode in za druge grozljive stroške vojska, ki vzdržujejo obsedno stanje v Pokrajini. In da bi bila mera nesramnosti polna, hkrati še obtožujejo Slovenijo, da vsako leto oropa siromašni Jugkar za tri milijarde dolarjev in ga spreminja v svojo kolonijo. Zahrbtno podpirajo boj kot slovenskega blaga, navzven pa se topijo v solzah zara-

Mir na prištinskih ulicah

samoupravljanja, svobodno izpovedovanje vere, svoboda zbiranja in združevanja itd.).

Žal pa je treba reči, da se slovenska politika lahko le v manjši meri posveča gradnji, kajti neprestano jo zaposljuje vsiljevanje defenzive. Tako je bilo pravkar treba vračati povsem neutemeljeno obtožbo, ki jo je vrgel v javnost bivši ZIS, češ da Slovenija s svojim vodstvom vred prireja napade na JLA in splošno ljudsko obrambo, da hoče ustanoviti lastno republiško vojsko, prek teh ravnanj pa da tudi skuša rušiti Jugoslavijo.

Še kar naprej se vrstijo obtožbe zborovanja v Cankarjevem domu: ta shod z njegovo izključno humanistično vsebino je postal dežurni krivec za prav vse tegobe in bede, ki jih doživljajo razna okolja po Sr-

vinarji besno sramotijo prav ta »pošteni« slovenski narod, njegovo preteklost, suverenost, kulturo, etnološke posebnosti.

Na vso to mržnje polno kampanjo Slovenci v glavnem molčimo. Naše vodstvo neprestano poziva k strpnosti, umirjanju, sklanjanju glave.

Med izključno obrambne vzgibe velja šteti nadaljnje iskanje objektivne resnice glede procesa, obsodbe in kazni »vohunske« četverice, prav tako pa tudi bridko popotovanje druge, kajpada manj sumljive četverice na Kosovo, da bi se kaj izvedelo o slovenskih rezervistih, ki so bili poslani tja dol na orožne vaje. V javnosti se je izvedelo bore malo, niti to ne, koliko časa bodo tam, kajti spet je vsa reč zavita v kopreno vojaške skrivnosti. Človek se

težjih proračunskih milijardah sploh ne govorimo, ki se nam jemljejo, država pa jih v veliki meri porablja za potuho zapravljevcem. Dobe sedno iz živega telesa, iz gospodarske substance pa iz osiromašenih vitalnih skladov za nacionalno zdravstvo in šolstvo nam namrgodeni bratje trgajo meso, sočasno, ko sami pridelujejo neznanske izgube in primanjkljaje. Pa ne, da bi nam »odtujevali« sredstva v prid kakih nujnih naložb v manj razvitih okoljih. Frčkajo jih marveč za populistične igre in honorarje mitin-garjev; prelivajo jih v svoj žep, ko udobno grade nepotrebne objekte npr. za konferenco neuvrščeni; nalagajo jih na svoje račune nemara že za razne prihodnje olimpiade, za nogometni profesionalni cirkus in podobne ostap-benderščine... Namesto da bi naše krvavo privar-

di skaljenega bratstva (pri čemer ne pozabljajo omenjati gostoljublja, ki so ga bili izkazali preseljenim Slovincem v drugi svetovni vojni).

Kot rečeno, v takih razmerah je dovolj naše neponosne obrambe. Zadnji teden nas je vsestransko potrjeval v tem spoznanju. Zahtevamo od vodstva svoje slovenske države in od njenih organiziranih subjektivnih sil, ki jih bolj kot kdajkoli odločno podpira ves slovenski narod, naj nehajo popuščati v prid »ljubega miru«. Zaostri morajo vprašanje odnosov znotraj te federacije, v kateri nas načrtno skušajo potiskati v položaj nesuverene in izkoriščane province.

Zvone Kržišnik

Delegacija iz Slovenije obiskala slovenske rezerviste na Kosovu

Najpogostejše vprašanje – kdaj bomo šli domov?

Nenapovedan in nepričakovan odhod večje skupine pripadnikov zvezne sestave JLA iz Slovenije na Kosovo je povzročil vrsto ugibanj in besedičenj. Zato je na obisk k tej enoti, ki jo sestavljajo rezervisti iz Slovenije, odpotovala štiričlanska skupina. V njej pa so bili sekretar republiške konference SZDL Slovenije Dušan Semolič, predsednik RK ZRVS Slovenije Branko Jerkič, predstavnica RK ZSM Slovenije Ingrid Bakše in sekretar občinske konference SZDL Vrhnika Simon Lesjak.

Dušana Semoliča smo prosili, da nam je na kratko opisal namen obiska in kaj je skupina izvedela pri slovenskih vojakih na Kosovu. »Namen našega obiska na Kosovu, oziroma obiska naših fantov je bil zelo preprost in je bil izključno človeško moti-

viran. Želeli smo priti v stik z njimi, se z njimi pogovarjati, slišati njihove zadrege in probleme. Drugih namenov ta naša misija ni imela, zato ker na nekatera vprašanja bi morali iskati, ne v Prištini, temveč v Beogradu. Tako je bilo to v bistvu omejitev naše-

ga obiska.

Mislím, da je bil obiska pri fantih koristen. Z njimi smo se pogovarjali, slišali smo njihove probleme in težave. Moram reči, da so največ skrbi prinesli fantje s seboj. Kaj imam s tem v mislih? Fantje so vendarle toliko časa od svojih družin, od otrok, od dela, nekaj med njimi je samostojnih obrtnikov, tako da že zlasti trpi delo. Tudi kmetje potrebujejo moško roko. Največ problemov torej izvira iz tega. Največ pa smo govorili v tej smeri, da bi radi vedeli, kdaj bodo šli domov. Vojak odšteva dneve in mu je

Dušan Semolič

precej lažje. Ta negotovost, koliko časa bodo na Kosovu, je bila nekako v ospredju. Njihovo življenje na Kosovu bi bilo zagotovo precej lažje če bi imeli več informacij preden so odšli tja. Če bi vedeli,

da bodo na terenu, pod šotari, bi jim ta podatek povedal veliko in bi se ustrezno pripravili nanj. Rekli pa so jim, da bodo v vojašnici in iz tega izvira kar nekaj problemov. Imajo tudi težave z informiranjem, ker slovenskih časopisov ni, zato so nas prosili in mi smo takoj ustrezno ukrepali in jim poslali naše časopise. Mislím, da je to za njih potrebno in dobro. Kar se tiče komuniciranja z domačimi imajo telefon, tudi pošta prihaja, pohvalili pa so tudi hrano. Med bivanjem na Kosovu pa bi radi spoznali ljudi domačine. Zdaj so vendarle locirani v okolici Prištine.

V Sloveniji se je pojavilo vprašanje, zakaj prav ti in če samo ti vojaki iz naše republike, ali še kdo drug. Dobili smo informacijo, da so bili na Kosovo poslani tudi rezervisti

iz drugih republik.« poudarja sekretar RK SZDL Dušan Semolič.

Povejmo še, da so vsi najožji člani družin rezervistov, ki so na Kosovu dobili telefonsko številko, kamor jih lahko pokličejo. Prav tako pa so dobili naslov in številko vojaške pošte na katero lahko pošljejo pošto.

Upamo lahko, da bo obisk te skupine prispeval k razjasnitvi vsaj nekaterih okoliščin, v katerih je ta enota, v kateri so fantje iz logaške, vrhniške in vseh petih ljubljanskih občin, odpotovala na Kosovo.

B. K.

Ob zaključku redakcije smo izvedeli, da se bodo slovenski rezervisti vrnili domov okoli 25. aprila.

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

Borci in mednarodni stiki

Na nedavni seji komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije so obravnavali poročilo o delovanju te komisije v letu 1988 in o dejavnostih v borčevskih organizacijah s tega področja. Poslušali so tudi informacijo o evropskih skupnostih in Evropi 1992 ter o vključevanju in pripravi Slovenije na nove zahteve evropskega trga. Prav tako so poslušali informacijo o vključevanju SR Slovenije v sedanje oblike regionalnega sodelovanja v evropskem prostoru ter poročilo o izvajanju stališč Skupščine SR Slovenije iz leta 1975 ter srednjeročnega programa ukrepov in aktivnosti za pospeševanje obmejnega gospodarskega sodelovanja. Obe informaciji in poročilo je borčevska komisija ugodno ocenila in se strinjala z zapisanimi formulacijami. V poročilu o borčevskih aktivnostih na tem področju v lanskem letu pa so ugotavljali, da je njihovo sodelova-

nje s sorodnimi organizacijami v sosednji Italiji in Avstriji dobro, da je na avstrijskem Koroškem najbolj konkretno z Zvezo koroških partizanov, v Furlaniji-Juljski krajini pa s pokrajinskimi združenjem VZPI-ANPI. Še vedno ni stikov z zvezo madžarskih partizanov na Madžarskem, občasno jih navezujejo le borci iz obmejne lendavske občine, medtem ko soboški borci le enkrat letno—simbolično polagajo vence na grob padlega slovenskega partizana v Porabju. Sicer pa kronološki pregled dejavnosti pokaže vso živahnost sodelovanja, ki sega od področja zdravstva, pa do kulture in zgodovinskega pisa. Zlasti velja omeniti tradicionalno in res pristrčno drugovanje borcev s te in one strani na Obali in neposredno v občinah, ki se držijo meje. Konec lanskega leta so srečanja in sodelovanja bil zaznamovan še s srečanjem v Strunjanu pod tradicionalnim naslovu Alpe-Jadran.

Letos, so si zapisali v delovne načrte, se ne bo borčevska mednarodna dejavnost bistveno razlikovala od dela v zadnjih letih, prav tako pa se bo, kot doslej, povezovala s širimi aktivnostmi SR Slovenije in Jugoslavije na mednarodnem področju, usklajevala bo svoj del dejavnosti s splošno predelitvijo naše zunanje politike prek republiških organov in organizacij ter seveda prek Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih povezav s protifašističnimi in veteranskimi mednarodnimi združenji in zvezami.

Seveda je in bo mesto in vloga slovenske borčevske organizacije na področju sodelovanja s sosedi še posebej naravnana k poglobljanju prijateljskih vezi med narodi in narodnostmi, saj gre v našem primeru tudi za slovenske manjšine.

Ena letošnjih pomembnejših nalog bo priprava na 14. srečanje borčevskih organiza-

cij in organizacij žrtev vojne z območja Alpe-Jadran, ki bo letos predvidoma v Gradcu. Že letos pa se obeta razširitev sodelujočih na SR Hrvaško in SR Črna gora. Letos mineva tudi 45 let od ustanovitve brigade Fontanot, bataljona Alma Vivoda, Pino Budhčen ter Unita operaia, pri čemer je za njihov skupni jubilej predvidena proslava 17. junija na obali. Jeseni se bodo predvidoma sestali borci, ki gravitirajo na goriško področje, osrednja proslava koroških partizanov pa bo tudi to leto pri Peršmanu 25. junija. Svojo petinštiridesetletnico ustanovitve bo imel tudi avstrijski bataljon, tako, da se bodo spet intenzivneje srečevali nekdanji soborci.

Odbor koroških partizanov pripravlja vrsto akcij (Javke brez hajke . . .), kulturnih in drugih prireditev, nadaljevali pa bodo tudi s spomini in zgodovinskimi prispevki o NOB na Koroškem.

B. Ž. J.

Triindvajseti pohod po poteh Sutjeske Mladina je zaskrbljena

Od 4. do 9. aprila se je narodna heroja Albinca Mali-Hočevar udeležila 23. zveznega pohoda po poteh epopeje Sutjeske in poteh Vrhovnega štaba, ki so ga organizirali predsedstvo ZSMJ, predsedstvo ZSM BiH, predsedstvo mladine Pravne fakultete Sarajeva in Zvezni pohod po poteh epopeje Sutjeske in po poteh Vrhovnega štaba, pravnih šol, fakultet varnosti, vojaških akademij in šol za

Tako je povedala narodna heroja Albinca Mali-Hočevar, ko smo jo te dni obiskali na njenem domu, v katerem hrani tudi vrsto spominskih predmetov iz NOB, razna odlikovanja in likovne stvaritve učencev posameznih šol, ki jih je obiskala. Naša sogovornica je obiskala Tjentište in se tam srečala z narodnima heroinama iz Slovenije Vido Tomšič in Pepco Kardelj in z drugimi narodnimi heroji in udeleženci bitke na Sutjeski. Posebno doživetje je bilo zanjeno srečanje s študenti pravnih fakultet iz Jugoslavije.

»Poslušala sem razlage o bitki na Sutjeski nekaterih udeležencev in kustosa, ki je v muzeju na podlagi dokumentov, slikovnega gradiva in drugih eksponatov dočaral takratne razmere na bojišču. Preselila sem se v tiste čase in poskušala razumeti, kaj se je takrat dogajalo. Ali se ni takrat odločala usoda Jugoslavije in njena nadaljnja pot, po kateri smo potem zakorakali po zmagovitem koncu vojne. Bilo je prelito dosti krvi, bilo je precej trpljenja, odpovedovanj in želje za končno zmago in obračun z različnimi okupatorji, ki so bili napoti našim hotenjem. Ko sem gledala veličasten spomenik na Tjentištu in druge spomenike na Sutjeski, sem jih nehote primerjala s spomeniki v okolju, v katerem živim. Končno smo v Sloveniji imeli vrsto epopej NOB, pa jih nismo znali tako veličastno ohraniti.

Na 23. zveznem pohodu je govoril Peko Dapčević, narodni heroj in generalpolkovnik ter španski borec. Med drugim sem si zapomnila njegove besede, ko se je strinjal s socializmom po meri človeka, ki ga uvajamo v Slovenijo po zaslugi Milana Kučana, Jožeta Smoleta in Janeza Stanovnika. Pri srečanjih s posameznimi borci sem jasno povedala, da v Sloveniji borci zaupamo slovenskemu političnemu vodstvu, in da zavračamo neutemeljene, napačne in zgrešene napade nani.

»Na tem pohodu sem bila zelo prizadeta, ko sem slišala in izvedela za usodo otrok, k so bili na begu pred okupatorji, ki so jih presenetili v taborišču, kjer so se zbrali. Nad okoli sto otrok so se zverinskih znesli in jih vse pobili, čeprav so bili stari od 5 do 12 let. Samo ena deklica se je rešila in ušla moriji. Pri tem sem pomislila na današnjo mlado generacijo, ki je upravičeno zaskrbljena nad današnjimi razmerami in svojo perspektivo. Prisluhniti moramo njenim pogledom in pokazati razumevanje za reševanje njihovih problemov. Zadovoljna sem, da je pohod na Sutjeski potekal v tovariškem in prijateljskem vzdušju, in da smo tukaj lahko izmenjali tudi poglede na razvoj dogodkov v Jugoslaviji na okrogli mizi in tudi v medsebojnih pogovorih. Nad tem pohodom sem zelo navdušena in bi se v prihodnje takega pohoda udeležila v lastni režiji. Ob tej priložnosti sem doživela mnogo lepih trenutkov, se seznanila z novimi ljudmi in navezala z njimi pristne stike, ki so nam danes še kako potrebni.«

Marjan Kos

Albinca Mali-Hočevar

notranje zadeve. Pohod je potekal v smeri: Sarajevo—Romanija—Sokolac—Gučvo—Rogatica—Goražde—Foča—Tjentište. Pred spomenikom bitke na Sutjeski je udeležence pohoda pozdravil Branko Greganović, predsednik ZSMJ.

Na pohodu je sodelovalo 15 narodnih herojev iz raznih predelov države. Med drugim je bila svečanost pri grobu Narodnega heroja Save Kovacevića, udeleženci pa so bili tudi na Ozrenu, kjer je bil med bitko na Sutjeski ranjen tovariš Tito.

»O bitki na Sutjeski sem že doslej slišala in prebrala v raznih časopisih in drugih publikacijah in vedela, da gre resnično za epopejo našega narodnoosvobodilnega boja. Sedaj pa sem na kraju samem doživela takratne trenutke borcev in vodstva partizanskih enot, ki so se znašle na tem prostoru. Vrsta spominskih obeležij in spomenikov opozarja tudi današnje rodove na takratna dogajanja in na junaško obnašanje borcev, ki so tukaj umirali in se borili za boljši jutri.«

Tone Gošnik

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

Strpnost, a hkrati vedno pokončna drža

Po uspelem srečanju z Bihacani predlagajo zdaj Novomeščani okroglo mizo pobratenih občin Bihac—Leskovac—Hercegnovi—Novo mesto

Razgibana redna volilna skupščina ZZB NOV občine Novo mesto se je prejšnji teden razlikovala od podobnih srečanj v preteklosti. Borci so ostro obsodili dejstvo, da še vedno nismo začeli uresničevati hitrejšega razvoja samoupravnega socializma, zlasti pa sodobnega gospodarskega razvoja in učinkovitega odločanja delavcev o ustvarjenem dohodku. Pregledali so stališča borčevske organizacije do politične prenoje SZDL, ki naj postane organizacija vseh dobromiselnih Slovencev, radi pa naj tudi prenovljen demokraciji politični sistem v republiki. Bili so za sodobnejše prijeme v volilnem sistemu in za učinkovitejšo odločanje ljudi v njem, hkrati pa proti posameznikom, ki se danes vsiljujejo. Vendar pa pojavi monopoliziranja ne morejo odtehtati odgovornosti pred slovenskim ljudstvom, je med drugim na skupščini poudaril Bogdan

Osolnik, delegat novomeških borcev v republiškem predsedstvu ZB. Dokončne oblike pravega demokratičnega sistema seveda še ni, saj ta šele nastaja.

Največ kritičnih besedi so borci izrekli na račun grobih in lažnivih napadov na sistem, predsednika Tita in sedanjost družbeno stvarnost. To vse šteje v sklop »sodobnih ocen« NOB in socialistične revolucije. Pri tem se mnogi borci dostikrat počutijo osamljene in pogrešajo hitrih ter učinkovitih razkrinkavanj takih pogromov in klevetnikov. Obžalujejo molk vseh tistih, ki danes uživajo sadove prav te NOB, priborjene svobode, socialistične revolucije in vseh pridobitev, pa se žalitvam udeležencev NOB ne zoperstavljajo, zaradi česar poskusi razbijanja avnojske Jugoslavije zaskrbljujejo naraščajo. Take so tudi ugotovitve nedavnih 28 letnih konfe-

renc krajevnih organizacij ZB v občini.

S posebno prizadetostjo pa so borci na skupščini odgovorili Bojanu Finku, ki se je po njihovih izjavah v Dolenjskem listu lotil »demistifikacije« predsednika Tita, njegovega dela in življenja, hkrati pa počez blati avnojsko Jugoslavijo in pridobitve naše revolucije. Menili so, da naj pisec najprej sam pokaže uspehe svojega dosežanega dela, saj lahko cenimo človeka samo po njegovih stvaritvah. »Bogato filozofiranje je vse, kar lahko danes nekateri posamezniki ponudijo«, so menili razpravljalci, ki so ostro obsodili prazno čevkanje takih vsiljevalcev in podprli stališča za socializem po meri človeka.

Borci so ocenili tudi delo svoje delegacije v občinskem družbenopolitičnem zboru kot dobro in zadovoljivo opravljeno delo, zaradi česar je član delegacije Ivan Kuž-

nik ob splošnem odobravanju vseh odposlancev krajevnih organizacij ZB sklenil še naprej ostati delegat v DPZ, čeprav je prej ponudil svoj odstop. S prirčnim pozdravom so borci soglašali tudi s posebnimi pohvalami, s katerimi so se na skupščini poslovi od dolgoletnih članov predsedstva in vodij komisij: veljale so Martinu Pavlinu, Janezu Potočarju, Janezu Grašiču, Albinu Ferbežarju, Francu Jordanu, Ivanu Kužniku in Štefanu Seničarju. Prva dva sta za 40-letno uspešno in vedno nadvse požrtvovalno delo v borčevski organizaciji postala tudi častna člana občinskega odbora ZZB NOV.

Za predsednika občinskega odbora so ponovno izvolili Ivana Somraka, podpredsednik je zdaj Ludvik Golob, tajnik pa spet Tone Pirc.

Tone Gošnik

Jugoslavija – skupnost različnosti

Da bi iz »prve roke« kar največ izvedeli o aktualnih družbenih dogajanjih v Sloveniji in Jugoslaviji, so člani ZV NOV Tabor na svojo letno skupščino povabili podpredsednika RK SZDL Viktorja Žaklja. V skrajni uro in pol trajajočem razgovoru jim je govoril o najnovejših dogodkih v Sloveniji in Jugoslaviji. Izredno zanimivo je orisal zgodovinske dogodke in položaj narodov in narodnosti Jugoslavije daleč pred prvo svetovno vojno, ko so pripeljali po njej do ustanovitve kraljevine SHS, poznejše Karadjordjeviće kraljevine Jugoslavije, položaj in vlogo posameznih narodov v tej kraljevini, njihovo nezadovoljstvo in težnje po spremembi. Svoje poslušalce je popeljal skozi NOB, pri čemer je poudaril, da to obdobje prav člani ZB dobro poznajo, saj so v njem pomagali ustvarjati novo Jugoslavijo. Govoril je

o razlikah med posameznimi narodi in narodnostmi, njihovem kulturno zgodovinskem izročilu, tradicijah in ne nazadnje tudi o vzrokih, ki so neposredni povod za sedanja družbena dogajanja. Predvsem pa je naglasil različnosti med posameznimi narodi in narodnostmi ter ob koncu dejal, da Jugoslavija bo in mora biti skupnost različnosti, ali pa je sploh ne bo. Odgovarjal je tudi na vprašanja, razmišljanja, pomisleke in predloge borcev. Tako so govorili tudi o sojenju četverici v Ljubljani, po Cankarjevem domu, mitingih, dogodkih na Kosovu, napadih na JLA in še vsem ostalemu, kar je zadnje čase pogosta tema pogovorov ne samo na sestankih, ampak tudi med znanci na ulici. Borci so podpredsednika Žaklja povabili, naj jih še kdaj obišče, saj jim je narosil toliko novic in podrobnosti, da bodo lažje razumeli dogodke in

nenazadnje tudi ukrepe družbenopolitične skupnosti, in jim spet spregovori o dogajanjih, ki so v ospredju pozornosti vseh Jugoslovanov.

V nadaljevanju skupščine so borci pregledali opravljeno enoletno delo svoje organizacije in sprejeli delovni program za letošnje in prihodnje leto.

V organizaciji je zdaj 266 članov (ob konferenci v lanskem letu še 308!). Čeprav letnica njihovega rojstva ni več rosnost mlada in jim tudi bolezenske težave ne prizanašajo, zlasti tistim, ki so se borili v gozdovih, prebili svoja najlepša leta v taboriščih ali zapori, so vsi, ki jim zdravje dopušča, aktivni v svoji organizaciji in KS, občini ali mestu. Ob tem želijo SZDL opozoriti, da dolgo časa ne bodo več zmogli nositi skupaj z upokojenci glavne teže naloge v KS in da mora SZDL bolj kot doslej delovati

na pomlajevanju aktivistov v KS.

Delo krajevnih organizacij ZB se odvija preko komisij: za kadrovske zadeve, za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, socialno — zdravstvene komisije, komisije za obiske članov, komisije za negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOB in komisije za VVI. Delo vseh komisij je uspešno.

V organizaciji se zavedajo, da bodo najbolj uspešni, če bodo imeli kar največ neposrednih stikov s svojimi člani, predvsem tistimi, ki jih je bolezen prikovala na bolniško posteljo, ali pa so v domovih. Tako so lani obiskali kar 75 svojih članov s skromnim šopkom ali darilcem. Ob rojstnih dnevih zadržali so članom vse dobro in zdravje, socialno šibkim pa namenili tudi denarne pomoči. Skrbijo tudi za to, da bi čimveč potreb-

nih članov lahko odšlo v zdravilišča, ali v Banjole, kar pa je iz leta v leto zaradi vedno manj denarja težje. Da pomanjkanje denarja pesti tudi borce, kaže tudi dejstvo, da je vsako leto manj prijav za letovanje v Banjolah. Da bi imeli še pogostejše stike s svojim članstvom, so poleg neposrednih obiskov in razgovorov uvedli tudi dežurstvo vsak prvi in tretji torek v prostorih KS. Sicer pa člani lahko vsak dan v tajništvu KS dobe napotke, sprejemajo pa tudi razne prošnje in sporočila članov.

Tudi v obdobju naslednjih dveh let bodo delovali tako kot doslej, saj so člani z delom odbora zadovoljni, kar priča tudi udeležba na skupščini, ko je bila dvorana KS tako polna, da so morali prinašati dodatne stole, kar se ne dogaja pogosto.

Naj za konec omenim še to, da so se borci Tabora vključili tudi v akcijo za zbiranje prispevkov za obnovo bolnice Franja v Cerknem. Tatjana Pust

S slovenskega mladinskega predsedstva

O vojaški obveznosti

Slovenski mladinci so si s svojimi pobudami za drugačno službo vojaškega roka nakopali precej zamer in očitkov, vse do zloglasnih »napadov na JLA«. Pred kratkim pa je predlog, naj bi tistim, ki iz verskih razlogov nočejo prijeti za orožje, omogočili odslužiti vojaški rok brez orožja, poslalo v razpravo samo predsedstvo Jugoslavije.

Te amandmaje je kljub nekaterim pripombam vredno podpreti, so sklenili na nedavni seji predsedstva republiške konference ZSMS, saj gre za velik obrat, ki povsem spreminja obstoječe miselne vzorce. Res, še pred nekaj meseci so se zdela tovrstna prizade-

vanja ZSMS kot pihanje v veter. Govorili so jim, da bi s čim takim vojake postavili v neenakopraven položaj, da bi to porušilo načelo enotnosti poveljevanja, avtorje teh idej so obkladali z najhujšimi vzdevki.

Potem pa je pred kratkim

prišlo do zanimivega in na nek način protislovnega položaja. V zvezni skupščini sta se skoraj hkrati pojavila dva dokumenta: amandmaji predsedstva SFRJ za službo brez orožja in poročilo ZIS o napadih na JLA, kjer so bile podobne ideje, ki so se pojavljale v javnosti, predvsem v Sloveniji, označene za napade na JLA. »Predsedstvo SFRJ napada JLA,« so takrat privoščljivo komentirali na Radiu Student.

In kakšne pripombe ima vodstvo ZSMS na amandmaje predsedstva SFRJ? Moti jih predvsem dvojje. Amandmaji predvidevajo, naj bi vojak svojo odločitev, da bo služil brez orožja, sporočil po prihodu v enoto, odgovorni staršina pa naj bi ga razporedil na ustrezno mesto, kjer orožje

ni potrebno, pristojnim organom v njegovi občini pa sporočil, da bo obveznik služil brez orožja in zato ostal v JLA 24 mesecev. Mladinci pa menijo, da bi bilo treba te zadeve urediti že na naboru, ne pa šele po prihodu v vojašnico, sicer se bojijo, da bo prišlo do velikih zapletov pri izvajanju teh določil.

Ne vidijo pa razloga, zakaj bi morali oporečniki ostati na službenju vojaškega roka še enkrat dlje kot ostali vojaki. Malo verjetno je, da bi jih s tem spodbudili, da bi si premislili in se vendarle usposobili za oborožen boj. Bo pa to zanje velika kazen. V drugih državah, kjer imajo uvedene podobne možnosti, ta »kazen« ni tako drastična; oporečnikom se vojaški rok podaljša največ za polovico obi-

čajnega vojaškega roka.

Poleg amandmajev, ki jih je predložilo predsedstvo SFRJ, so v zakonu o vojaški obveznosti predvidene še druge spremembe. Po novem naj bi študentje imeli spet možnost, da služijo vojaški rok po končanem študiju. Za uvajanje te novosti je predvideno štiriletno prehodno obdobje. Zvezni sekretar za ljudsko obrambo naj bi vsako leto določil, s katerih fakultet bodo fantje šli v JLA šele potem, ko doštudirajo.

Prav ta diskrecijska pravica zveznega sekretarja pa je po mnenju predsedstva slovenske mladinske organizacije sporna. Menijo, da bi to, komu in po kakšnih kriterijih bo omogočeno, da odsluži vojaški rok po končanem študiju, moral določati zakon tudi za

prehodno obdobje, ne pa da o tem odloča zvezni sekretar po svoji presoji.

Prek svojih delegatov pa bo ZSMS sprožila še eno pobudo o drugačnem služenju. Menijo namreč, da motivi za odklanjanje vojaškega usposabljanja niso samo verski, pač pa tudi humanistični, filozofski in drugi. Vendar dokler ni pravega pregleda nad to problematiko, tudi najboljših rešitev ni mogoče najti. Zato menijo, da bi morala najprimernejša institucija, ZIS in njegovi organi, narediti študijo o tej problematiki in ponuditi rešitve. Rešitve pa naj bodo variantne, pravijo. Samo odgovor, da ni ničesar moč spremeniti, mladincev ne bo zadovoljil.

Marko Pečauer

Akcija minus deset odstotkov

Človek naj bo na cesti zares človek

Z letošnjim novim letom se je v Sloveniji začela akcija minus deset odstotkov, s katero naj bi zmanjšali število prometnih nesreč in pa žrtev v njih. Pobudnik te akcije je bil republiški svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, vanjo pa so vključeni vsi, ki lahko kakorkoli prispevajo k boljši varnosti na naših cestah.

Akcija je bila zagotovo potrebna, saj smo Slovenci v prometnih nesrečah izgubili preveč ljudi, pa tudi materialna škoda je bila ogromna. Vsako leto so nam ceste pobrale srednje veliko vas, in kar je najhujše, za dva šolska razreda otrok. Vse to kaže, da je šlo v bistvu za pravo nacionalno tragedijo, ki jo je treba vsaj omiliti, če že ne preprečiti.

Povedati je treba, da smo se te vseslovenske akcije lotili resno, tako v vseh strokovnih organih, kot tudi na informativnem področju. Vsi časopisi, radio in televizija opozarjajo na akcijo in objavljajo prispevke o njej. Marsikje je na voljo gradivo, ki vsakega voznika in druge udeležence v prometu opozarja na akcijo, in kako se lahko sami učinkovito vključujejo vanjo.

Od začetka akcije so torej minili dobri trije meseci in pol. Kaj se je v tem času pokazalo na tem področju. Statistični podatki dajejo takšno sliko: januarja, februarja in marca se je na slovenskih cestah zgodilo 891 nesreč, lani v istem času pa 1141. V njih je umrlo 110 ljudi, lani 132, poškodovanih je bilo 1180, lani pa 1479 ljudi. Do ponedeljka 10. aprila pa se je zgo-

dilo 1090 nesreč, lani v istem času 1287, umrlo pa je 123 ljudi, lani v istem obdobju pa 138.

»Prvi trije meseci ne morejo dati nekih spektakularnih rezultatov v akciji, ki naj bi potekala do leta 1992«, poudarja sekretar republiškega sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu Slovenije Bojan Žlender. »Pomembno pa je to, da v zadnjih petih letih ni bilo povedanega toli-

ko, kot je bilo povedanega o prometni varnosti, oziroma nevarnosti, v teh treh mesecih. Seveda si samo želimo, da bi tako visok tempo informacij obdržali tudi v prihodnje. Takoj je treba tudi povedati, da se je vsa družbena klima na tem področju bistveno spremenila. Naši podatki kažejo, da v občinah ni bil nikoli tako ugoden položaj za delovanje na področju varnosti na cestah, kot je ta trenutek. Predsedniki občinskih svetov za preventivo in vzgojo v cestnem prometu pravijo, da so jih šele z začetkom te akcije začeli obravnavati kot enakopravne partnerje in velika večina vrat, ki so bila

v preteklosti za njih zaprta, so zdaj vedno odprta. Torej smo tudi pri večini tistih, ki v občinah lahko naredijo veliko na tem področju, naredili miselni preskok in tudi tu bi morali obdržati takšno klimo. Toda tudi na tem področju so problemi. V naši republiki je namreč kar 25 občin, ki niso niti pomislile, da bi kaj naredile pri varnosti v cestnem prometu. Vendar lahko naredijo največ, saj lahko v akcijo pošljejo komunalce, zdravstveno službo, organe za SLO in DS in še marsikoga drugega.

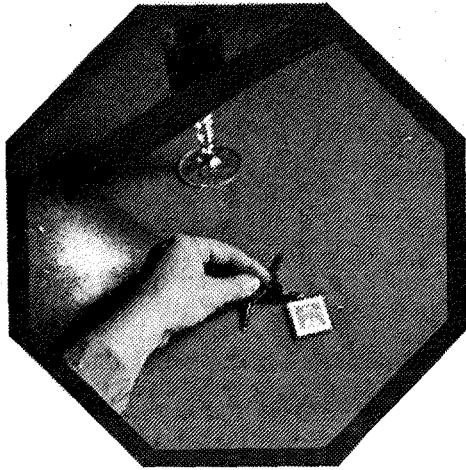
Pokazalo se je tudi to, da nimamo ustreznih tehničnih standardov. Tako je Skupnost za ceste dala pobudo, da bi naredili standarde za umiritev prometa. Zdravstvo se veliko bolj široko vključuje v dejavnosti, še vedno pa ostaja odprto vprašanje, ali bo v njihovem reševalnem vozilu zdravnik-travmatolog, saj bi se učinkovitost prve pomoči na kraju nesreče nekajkrat povečala, kar bi tudi bistveno prispevalo k zmanjšanju števila žrtev. To dokazuje izkušnje iz nekaterih zahodnoevropskih držav.

Prav gotovo bo svoj delež k zmanjševanju števila žrtev na cestah prispeval zakon o obvezni uporabi čelade za voznike motornih koles in koles na motorni pogon in njihove sopotnike, ki bo začel veljati 1. julija. Statistika namreč kaže, da je voznja z motornim kolesom ali kolesom na motorni pogon dvajsetkrat nevarnejša kot vožnja z osebnim avtomobilom. Bistvo vsega pa je, da morajo mopedisti spoznati, da nosijo rokavice, zaščitno obleko, dobro obutev in čelado za to, da bi bili bolj zavarovani in ne zato, da bi zadostili črki zako-

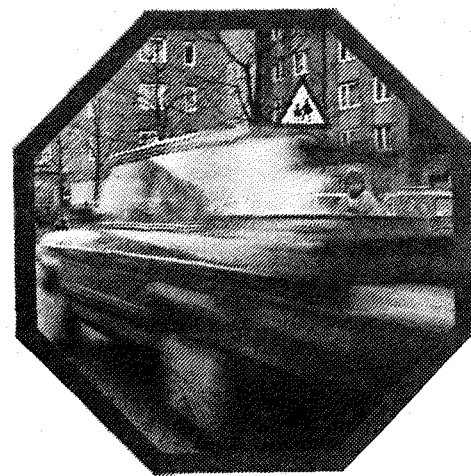
na. Seveda pa je treba takoj povedati, da ni vsaka čelada dobra, ampak je dobra le, če ima ustrezna testiranja, kar je razvidno iz posebnih oznak. Na žalost so čelade pri nas drage, zato si republiški svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu prizadeva, da bi odpravili nekatere davčne dajatve. Kaže pa, da se bo svojemu deležu odpovedala samo republika.

kusil, kaj pomeni biti privezan z varnostnim pasom pri nesreči, če vozi vozilo samo 11 km/h. Poleg tega so vsi slovenski proizvajalci opreme za varnejšo vožnjo predstavili svoje izdelke. Na Gospodarskem razstavišču so tako bili zastopani Saturnus, Iskra, Rog, Tomos in drugi.

Republiški sekretariat za notranje zadeve je pokazal naprave za nadzor prometa in

Motiv s propagandnega gradiva: alkohol in voznik sta dva nezdružljiva pojma.

Motiv s propagandnega gradiva: pazi na druge udeležence v prometu.

Republiški svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu je bil tudi soorganizator nedavne razstave učil in šolske opreme v Ljubljani. Na njem so predstavili stvari, ki so pomembne za prometno varnost. Njihovi strokovni sodelavci pa so odgovarjali na številna vprašanja s področja varnosti v cestnem prometu. Obiskovalci pa so se še posebej zanimali za čelade, ki jih morajo imeti mopedisti. Avstrijska avtomoto zveza ARBO je pripeljala posebno testno napravo, kjer je lahko vsak obiskovalec sam preiz-

preventivno delovanje na cestah. Precej zanimanja pa je vzbudila raziskovalna naloga Varnost poti otrok v šolo, ki jo je izdelala Tehnična fakulteta iz Maribora.

Če vse te drobce sestavimo v mozaik, lahko ugotovimo, da je akcija minus deset odstotkov res široko zastavljena in le upamo lahko, da bo dala tudi ustrezne rezultate. Zato moramo tudi mi narediti vse, da bo človek na cesti zares človek in ne čakati, da bodo drugi to naredili namesto nas.

B. K.

Ob prazniku železničarjev

Priznanje tudi borcem-železničarjem

Letošnji praznik železničarjev – 15. april – so v vseh kolektivih Železniškega gospodarstva Ljubljana obeležili predvsem delovno, zavedajoč se, da si lahko le s kvaliteto, predanim in skrbnim delom, ob zagotovljenih normalnih pogojih za gospodarjenje in razvoj, izborijo boljši položaj in ugled na vse zahtevnejšem transportnem trgu. To pa je eden od temeljnih pogojev za vključevanje v Evropo po letu 1992.

Med prireditvami, ki so jih železničarji pripravili ob svojem prazniku nedvomno zasluži pozornost otvoritev terminalske prodaje železniških vozovnic in mestne sprejemnice v prenovljenem ljubljanskem kolodvoru, ki je bila 15. aprila dopoldan. Mestna sprejemnica bo začasno namenjena prodaji vozovnic. Z ustvarjalskim spoštovanjem je arhitekt Marko Mušič ohranil zunanjšino leta

1848 zgrajene postajne zgradbe, skrbno pa si je prizadeval, da notranjost zgradbe, ki je kulturni spomenik, ne bo izgubila na vsebini. S prenovno obstoječe železniške postaje so železničarji nedvomno prispevali k ohranjanju kulturne dediščine v slovenski prestolnici.

Uro zatem pa so v Festivalni dvorani v Ljubljani na krjaši slovesnosti podelili 347 železničarjem iz ŽG Ljubljana delovna priznanja za 30-letno neprekinjeno delo na železnici. Na tej slovesnosti je tovarišica Nuša Kerševanova, predsednica skupščine mesta Ljubljana, izročila osmim borcem-železničarjem malo bronasto plaketo skupščine mesta Ljubljana za njihovo aktivno sodelovanje v narodnoosvobodilni borbi in za njihov pomemben prispevek pri graditvi samoupravnih socialističnih družbe ter pri razvijanju tra-

licij narodno osvobodilnega boja. Malo bronasto plaketo so prejeli: Ana Hrovat-Kralj, Ludvik Groznik, Ferdinand Hladnik, Adolf Kovič, Janez Križnar, Anton Pečkaj, Ivan Roš, Alojz Žargi.

V Festivalni dvorani so razglasili tudi rezultate tekmovanja za Naj postajo. V skupini največjih postaj je zmagala postaja Maribor, pred Ljubljano in Celjem, v skupini srednjih postaj je prvo mesto pripadalo postaji Koper, drugo postaji Pazin in tretje Račam. V tretji skupini, to so manjše postaje, pa je ponovno zmagala postaja Sentilj druga je postaja Roč in tretja Rimske toplince. Prvouvrščene postaje so prejele denarne nagrade, po pravilniku pa zaposlenim na teh postajah pripada tudi povečan osebni dohodek.

Delegacija mladine Železniške srednje šole Ljubljana je ob tej priložnosti položila cvetje pred spomenik železničarjev na Zaloški cesti.

Med prireditvami velja omeniti še razsta-

vo nagrajenih likovnih del o železnici. Na letošnji natečaj Bogo Flander-Klusov Jože, ki ga je že sedemnajstič razpisalo Železniško gospodarstvo Ljubljana, so osnovnošolci poslali preko 24 tisoč prispevkov. Največ prispevkov je iz področja likovnega ustvarjanja in sicer 14.262, 9086 je literarnih prispevkov, 1099 pa je posebnih prispevkov, predvsem ročnih spretnosti. Razstava bo odprta v razstavnem prostoru Železniškega gospodarstva Ljubljana do 25. maja.

Letošnja najvišja priznanja 15. aprilske nagrade Skupnosti jugoslovanskih železnic so iz Železniškega gospodarstva Ljubljana prejeli: Odsek za muzejsko dejavnost ŽG Ljubljana in Slovenijaturist tozdr Turizem za prizadevanja pri ohranjanju in revitalizaciji muzejskih vozil ter pomembno vsebinsko dopolnitev turistične ponudbe v Sloveniji ter Milan Kurelič iz Ljubljane in Janez Padar iz Maribora za strokovne in organizacijske uspehe.

Magda Breznikar

Politkomisar Sime zbira in komentira

Novi »borci« kot gobe po dežju!

Dr. Milan Miladinović, spomeničar, polkovnik JLA:

»Za borčevske pokojnine namenajo več kot za zvezno administracijo! Tako so borci dražji od države. Za državo namenajo 1,5 odstotka, za borce okoli dva, za vojsko pa 4,5 odstotka. Ob tem se sredstva za armado iz leta v leto zmanjšujejo; od prejšnjih deset odstotkov je sedaj ostalo manj kot polovica. Izdvajanja za borce pa medtem stalno rastejo.

Ob koncu vojne je bilo 800 tisoč borcev, z milijonom aktivistov je to skupaj milijon 800 tisoč. Toda sedaj je še okoli milijon 200 tisoč borčevskih upokojencev. Zato je upravičeno vprašanje, odkod še toliko borcev? V 44 letih jih je precej pomrlo, a mnogi borci ne prejemajo borčevskih pokojnin, ker so večje tiste, iz delovnega razmerja?«

Odgovoriti na to povsem upravičeno vprašanje ni prav težko: novi »borci« rastejo kot gobe po dežju, pri čemer sploh ni pomembno, ali so dejansko sodelovali v NOB ali ne! Važno je dobiti dve priči, pa postopek za priznanje statusa borca steče kot po loju.

Pisal sem že o primerih iz bratske Crne gore, kjer se nekateri »borci« kar dobra štiri desetletja niso mogli odločiti, ali so sodelovali v NOB ali ne...

V beograjskem tedniku »8-Novosti«, ki je izšel 16. marca, sem naletel na odlično reportažo (dve strani!) Zorice Kordić, ki podrobno popisuje, kako so »delili« borčevske pokojnine v južnomoravski regiji (Srbija). Odtod navajam nekaj podatkov.

V vasi Kacablač (občina Bojnik) je na spisku lažnih borcev kar 170 ljudi, za kar sta najbolj »zaslužna« Vojislav Stanojević in Stojane Jovanović. V prijavi zoper Vojislava Stanojevića, ki ima status borca od leta 1941, je navedeno, da »je 1941 poveo 60 svojih seljana u Leskovac da od Nemaca traže oružje da se bore protiv partizana.« Ker spoštuje star pregovor »kri ni voda«, je poskrbel, da so »borci« postali njegova žena,

hčerka in sinovi Filip, Vaso in Vesa. Največ težav je imel pri sinu Vesi, ki je vojsko služil šele leta 1956 in ga je s pričami malo »postaral«, da je lahko postal član borčevske organizacije. Na tega sina je zelo ponosen, ker je predsednik občinskega partijskega komiteja v Bojniku!

Navajam: »U selu Stubla nalazimo Aleksandra Ristića, borca od 1943, koji je, zajedno sa Ljubomirom Grujićem javno na boračkim sastancima imenovao lažne borce, ali bez ikakvog uspeha. On se ne ustručava da jih nabroji po imenu i prezimenu. Po njemu, glavni krivci za toliko lažnih boraca i uživalaca boračkih penzija su spomeničari Velimir Tasić-Zeka, Svetozar Radulović-Toska, Radomir Mitić i Nikola Radovanović. Oni su glavni potpisnici mnogih izjava onima koji nisu učestvovali u ratu, sem što su, kao i sav narod svim srcem želeli da »dodju naši«.

Ristić: Zagorka Spasić, ispala borac, a majka joj bila stroga pa je nije puštala na skojevske sastanke »da se ne pokvari«, pa nikad nije ni postala skojevka. Njen brat Djordje živković – borac, ima boračku penziju a mobilisan 1944, možda čak 1945, javno priča: »Šta da ne budem borac kad mi daju.« Pa Jovan Stojanović koji »nigde nije bio«, pa Rade Mitić, kojeg je Ristić sprovodio u komandu mesta 1944, kada su ga partizani uhapsili što je uzeo jedno čebe, kad je došao da vidi evakuaciju ranjenika, jer su po njih bili stigli dva engleska i jedan ruski avion, pa on hteo da vidi avione. Ali, kaže Ristić, Radomir Mitić mu je rođeni brat... Za Kosanu Djikić niko živi u selu ne zna da je bila uključena u pokret, ali priznat joj je borački status.

Zakon je omogućio i bivšim četnicima i nedićevcima borački status ako su stupili u partizane 1943. i onima koji nisu bili borci, pa su služili vojsku posle rata, ako sa dva svedoka dokažu da su radili za partizane. Šta se u ovakvim slučajevima može?«

V vasi Pusta Reka so našeli preko 250 lažnih borcev. Pravi borci Prve in Druge južno-

moravske brigade so se energično uprli »štancanju« novih borcev, vendar so potegnili kratko. Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Bojnik jih je ostro obsodilo in kar izenačilo »sa raznim antisocijalističkim, separatističkim, nacionalističkim i drugim neprijateljskim snagama koje razvijaju sve življu aktivnost...«

Mimogrede: kar na smeh mi je šlo, s kakšno neverjetno lahkoto so v Bojniku odkrili »separatističke snage«, kot da bi govorili o Sloveniji ali celo o Kosovu...

Razen tega v predsedstvu občinske borčevske organizacije trdijo, da bi revizija, kdo vse si je nezakonito pridobil status borca, stala več kot znašajo borčevske pokojnine, razen tega pa za to tudi nima jo denarja, pa tudi številne priče, da so že pomrle...

Pravi borci to zavračajo in trdijo, da bi z revizijo prišli na dan številni »ugledni« občani, njihove žene, sestre, bratje, botri in prijatelji, ki so si s pričami »priborili« status borca.

Navedeni so še številni primeri borcev iz vasi Djindjuša in Donji Brijanj.

Število novih zahtev za priznanje statusa borca in s tem za borčevsko pokojnino se množi iz dneva v dan. Zato je Zorica Kordić zaključila svojo dokumentirano reportažo z ugotovitvijo »Bliži se Djurdjevdanek (Jurjevo, opomba Sime), biče još boraca!«

Na Jurjevo so namreč za časa Turkov svobodoljubni Srbi odhajali v hajduke...

Zakaj sem se toliko razpisal o vse številnejših borcih v Srbiji? Zato, ker sem zaskrbljen, če bo tudi v vodstvu jugoslovanske borčevske organizacije prevladalo Miloševićevo stališče »en član, en glas«... Če se bo to zgodilo, potem smo slovenski borci dobesedno »najebali«, če mi je dovoljena uporaba sočne in nadvse žive besede jezika Vuka Karadžića...

(Pre)dolgo učenje

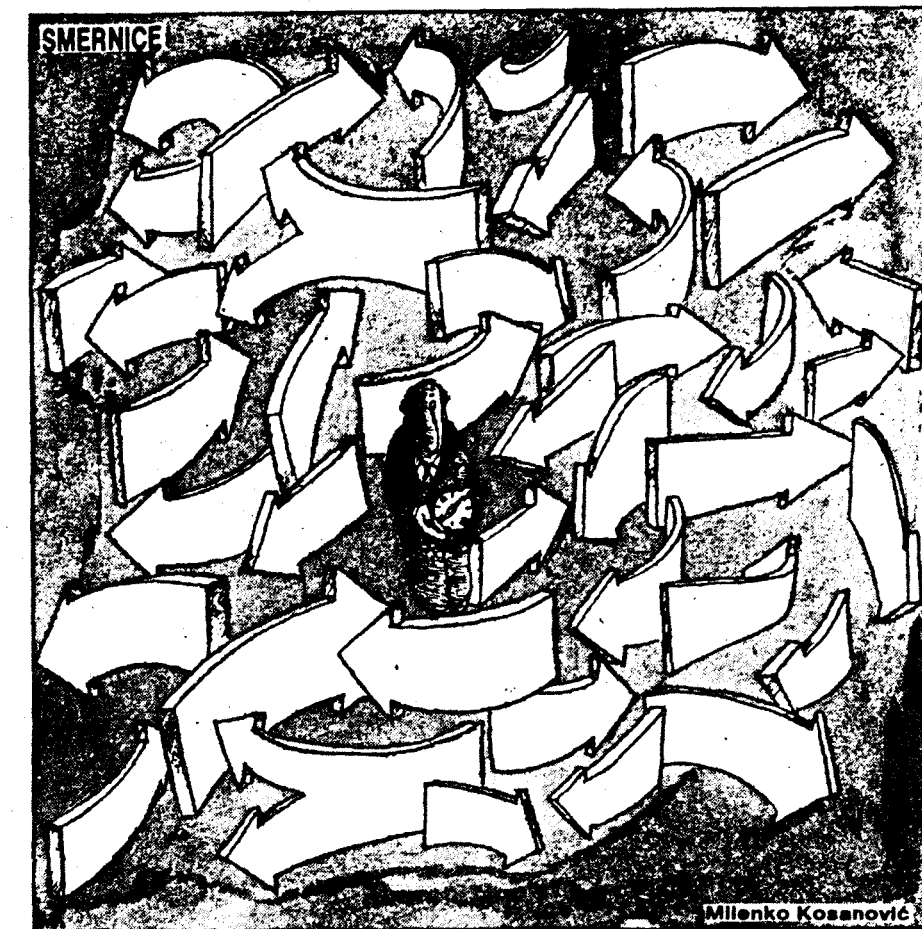
Milan Kučan, šef slovenskih komunistov v Velenju: »Manj razvitim bi storili večjo uslugo, če bi jih naučili rabe

on naj odloča, kje naj se uporabi, ne pa da to delajo ločeni centri moči. Borci v občini Maribor Tabor v celoti podpirajo slovensko vodstvo in njegova prizadevanja za izhod iz krize in premagovanje težav na vseh ravneh.

V razpravi je posebno pozornost vzbudil Stane Rak, ki je pripovedoval o svojem partizanstvu v Srbiji leta 1943. Pripovedoval pa je tudi o tem, kako ga danes kličejo po telefonu in zahtevajo, naj pride govorit na mitinge v Srbijo in se tam solidarizirata s srbsko politiko. Moti ga tudi, da lahko vsak dan prebere v časopisu Politika številne laži o Sloveniji in razmerah pri nas. Menil je, da za tem stojijo ljudje, ki jim ni mar za dobre in pristne odnose med slovenskim in srbskim narodom.

★ ★ ★

Borci in aktivisti NOV iz krajevnega odbora ZB NOV Prestranek so ogorčeni nad

loviti, ne pa, da jim ribe podarjamo!«

Učna doba naših nerazvitih republik in pokrajine je že vsekakor predolga, razen tega pa jo še venomer podaljšujejo »ad calendae Graecas« ali po naše »do sv. Nikoli«. Zato menim, da ta učna doba vsekakor sodi v Guinnessovo knjigo rekordov...

Pohvala in graja obenem

V tv Merniku je eden izmed vprašanih novinarjev zagrebškega Vjesnika odgovoril: TV Ljubljana ima imenitne notranje in zunanje politične oddaje, a naravnost bejav zabavno-razvedrilni program.

Povsem točna ocena! Ljubljanska televizija je na drugem programu ob 20. uri uvedla prijetno novost Žarišče, za kar zasluži pohvalo. Toda istočasno si zasluži tudi grajo: ko se gostje v tej oddaji komaj dobro razgovorijo in postane oddaja napeta in privlačna, pa jo voditelj že prekinje z izgovorom, da je potekel čas!

Zakaj uredništvo ne bi zanimivemu Žarišču namenilo vsaj uro? Menim, da nisem

osamljen gledalec TV, ki si to želi.

Najpočasnejši mora hitreje

Ante Marković, predsednik ZIS: »Ne smemo sedaj del družbe, ki je sposoben potegniti, zavirati in zahtevati, da gre vsa družba s hitrostjo konvoja. Veste pa, da gre konvoj s hitrostjo – najpočasnejše ladje. Če bomo šli tako naprej, ne bomo dokazali prednosti socializma. V našem interesu je, da jo premikamo čim hitreje. Tudi najpočasnejši – naj gredo hitreje!«

Če hoče Ante Marković doseči zastavljeni cilj – v njegovo dobro voljo prav nič ne dvomim –, potem mora njegova vlada takoj prepovedati (ne priporočiti, ker to največkrat ne zaleže!), da bi delavci med delovnim časom zapuščali stroje v tovarnah in odhajali na mitinge!

Od mitingov se namreč ne da živeti, kaj šele napredovati, pa čeprav se na njih »dogaja narod« kot vneto zatruje Slobodan Milošević.

Odmeven izstop

Bivši predsednik Komiteja za kulturo SR Srbije Brani-

slav Milošević je izstopil iz monolitnih vrst srbske partije. V zvezi s tem je občinskemu komiteju ZK Stari trg (Beograd) in sredstvom javnega obveščanja poslal pismo, v katerem navaja, da se proti njemu že dobri dve leti neargumentirano vodi prava gonja. Razen tega so, po mnenju Branislava Miloševića, zahteve za ugotovitev njegove odgovornosti v globokem nasprotju s črko in duhom Programa in Statuta ZKJ in »še donedavno veljavne demokratske prakse znotraj ZKJ in družbe.«

Črnogorska alternativa

V Bijelem Polju (Črna gora) se je nad tisoč – od skupno 4.500 nezaposlenih – udeležilo ustanovne skupščine Združenja nezaposlenih. Izvolili so potrebne organe, predsednik skupščine združenja pa je postal pravnik, ki je že osem let nezaposlen!

Poleg vojvodinske Solidarnosti tudi to črnogorsko združenje dokazuje, da alternativne »zveze« niso več le slovenska in hrvaška posebnost...

Vaš Sime

Iz borčevskih organizacij

Enotna podpora

Po vsej naši republici potekajo te dni letne konference občinskih in krajevnih organizacij zveze združenj borcev NOV. Tokrat smo za objavo izbrali poročili, ki sta ju napisala naša sodelavca Marjan Kos iz Maribora in Tone Krnel iz Prestranka. Objavljamo tudi izjavo, ki so jo na svoji letni skupščini sprejeli člani ZB NOV Savsko naselje I iz Ljubljane.

Na svojem zasedanju so člani zveze borcev mariborske občine Tabor poudarili, da so bili vedno za Titovo Jugoslavijo, za vse tiste rešitve in stališča, ki združujejo narode in narodnosti Jugoslavije ob upoštevanju gospodarskih, političnih, kulturnih in drugih različnosti posameznih republik, narodov in narodnosti Jugoslavije. So tudi proti vsem mitingom in dvojnimi merilom pri njihovem ocenjevanju. Zato se tudi ne strinjajo z zahtevo ZZB NOV Jugoslavije, da bi morali oceniti zbor v Cankarje-

vem domu, dokler tega ne bodo storili drugi za akcije, ki so jih izvajali. Menili so tudi, da ni mogoče imeti dvojnih meril pri ocenjevanju odgovornosti in o odstavljanju posameznih funkcionarjev (Matić-Pribić). To velja tudi pri zunanji politiki, kjer se nismo pokazali kot najbolj dosledni in načelni. V sedanjih razmerah podpirajo borci tiste sile, ki se borijo za uveljavitev treh reform, tržnih zakonitosti in za razvoj ter krepitev delovne storilnosti. So za to, da s presežno vrednostjo razpolaga tisti, ki jo ustvari in le

grobimi in povsem neupravičenimi napadi na slovensko vodstvo, tovariše Kučana, Stanovnika in Smoleta. Težko prenašajo vsa nepoštena podtikanja slovenskemu narodu, še posebej Primorcem, ki so bili petindvajset let deležni fašističnega zaničevanja. Zato v celoti podpirajo slovenska stališča, ker menijo, da je v zgodovini pomenila le resnica čisto in lepo pot v prihodnost. V celoti podpirajo stališča RO ZZB NOV Slovenije s predsednikom Bojanom Polakom-Stjenko na čelu, podpirajo tudi stališča svoje delegacije v zveznem borčevskem vodstvu, ki so zastopali enotno in brez omahovanja branili našo republiko suverenost, nedotakljivost in nevmešavanje v naše, z ustavo določene in velikimi žrtvami plačane pravice, katere so bile in naj ostanejo takšne, kot so bile oblikovane z Avnojsko Jugoslavijo in se jim Slovenija v nobenem trenutku ne želi odreči.

Med daljšo razpravo se je

izoblikovala tudi želja, da bi člani borčevske organizacije v še večji meri sodelovali pri pisanju spominov na čas NOB in da bi še tesneje sodelovali s celodnevno šolo 25. maj v njihovem kraju.

★ ★ ★

Organizacija ZB NOV Savsko naselje I, je na svoji letni skupščini ponovno izrekla podporo političnim vodstvom Slovenije, ZK, SZDL, ZB in vsem naprednim silam, ki se borijo za ohranitev temeljev avnojske Jugoslavije. Podpora velja nadaljnemu razvoju demokracije in uveljavljanju političnega pluralizma, za resnično svobodo ljudi na vseh področjih človekovega življenja, torej za socializem po meri človeka.

Istočasno obsojamo vse napade iz ust in izpod peres tistih borcev in občanov iz drugih republik, ki žalijo in zmanjšujejo naš prispevek v NOB za Slovenijo in za novo Jugoslavijo, ali pa si celo

prisvajajo pravico nelegitimnih izključnih osvoboditeljev Slovenije in omalovažujejo resnični boj slovenskega naroda od 27. aprila 1941 do 15. maja 1945, ter pozabljajo na močno udeležbo štirih Prekomorskih slovenskih brigad in na naš 7. in 9. korpus in njune enote z vsemi slovenskimi topničarji, vezisti, tankisti in piloti in z vsemi borci v vsem štiriletnem boju proti okupatorju tudi v drugih enotah NOV in POJ.

Smo proti vsem mednarodnim sporom in podtikanjem, ki posegajo v temeljne pridobitve naše revolucije, in smo za ustavno in pravno ureditev naše države, na temeljih enakopravnosti in popolne suverenosti vseh narodov in narodnosti ter smo s tem tudi za čimprejšnje odpravljanje izrednih razmer na Kosovu, da se bodo lahko začeli ponovno vzpostavljati normalni človeški odnosi, ki so potrebni povsod za graditev socializma po meri človeka.

Nemiri v Zakavkazju

Gruzijski nacionalizem stopa iz sence

Nevarne zablude nacionalizma

V devetih od skupno 15 sovjetskih republik je prišlo v času ko je Mihail Gorbačov na položaju generalnega sekretarja partije, do odkritih in ponovljenih izrazov narodnega nezadovoljstva ter do odločnega spora s sovjetsko centralno oblastjo. Najnovejši so dogodki v Gruziji, ki so dali poseben pečat tudi sovjetskimi zunanjepolitičnim akcijam. Zunanji minister Eduard Ševardnadze je odpovedal sodelovanje na sestanku ministrskega sveta Varšavskega pakta, odpovedal pa je tudi obisk v ZR Nemčiji, kjer naj bi se dogovarjal o podrobnostih obiska Mihaila Gorbačova v Bonnu.

Eduard Ševardnadze je bil svojčas minister republiške policije in prvi sekretar KP Gruzije. Odšel je na ulice Tbilisija in se pogovarjal z ljudmi, rojaki »različnih političnih barv«. »Pomembno je zvedeti, kako je prišlo do nemirov,« je dejal Ševardnadze in pristavil, »da bo ljudstvo zvedelo za rezultate preiskave, ki jo bodo izvedli pristojni strokovnjaki.« To je v gruzinskem primeru tisto, kar je pred slabimi štirimi leti vsilila sovjetska glasnost, ki jo zdaj nekateri omenjajo kot »povzročitelja« številnih težav v sovjetski družbi.

V Gruziji živi okoli 5,2 milijona ljudi, od katerih jih je 68,8% Gruzijcev, 8% jih je Armencev, 7,4% Rusov, 5,1% pa je Azerbajdžancev. V tej republiki živijo

še Grki, Osetini, Abhazi, Ukrajinci, Židje in Kurdi! Če to vemo, potem ni težko ugotoviti do česa utegne priti, če bodo gruzijski nacionalisti še nadalje zahtevali »izstop iz SZ«. Organizatorji demonstracij, katerih cilj je odcepiti od SZ, so sestavili svojo »začasno vladu«, kar je uradni tiskovni predstavnik sovjetske vlade Gerasimov ocenil kot »nekaj smešnega«.

Demonstracije so zastavile neizogibno vprašanje: ali je do nemirov v Gruziji prišlo res po naključju ravno v času »perestrojke« v SZ?

V centru Moskve imajo dve gruzinski ulici, kjer je glavno zbirališče moskovskih Gruzijcev. Tam je bilo mogoče vedno dobiti najbolj zanesljive informacije o dogajanju v Gruziji.

Na splošno velja, da je bila gruzijska kolonija v Moskvi ustanovljena že v 17. stoletju zaradi aktiviranja diplomatskih in kulturnih vezi Gruzije z Moskvo v kateri je tedaj živel okoli 3000 Gruzijcev. V glavnem so prišli tja obenem s strmoglavljenim kraljem Vahtangom.

Najnovejši krvavi dogodki v Gruziji niso naključje! To se je dogajalo že prej, vendar podrobnosti niso obešali na veliki zvon. Okoli 8000 demonstrantov, predvsem študentov je zdaj zahtevalo »strmoglavljenje sovjetske oblasti.« »Težko je ugotoviti, ali je vsak vedel kaj zahteva,« je dejal

profesor prava iz Tbilisija Sturua in pristavil: »Sredi 19. stoletja je izbruhnil prvi kmečki upor, 16 let kasneje pa še drugi. Tedaj so se uprli izkoriščeni kmetje, te dni pa so »upornike« pognali na ulice separatisti-fanatiki.«

Povsod opozarjajo na globoke korenine gruzijske narodne tradicije. So eden najstarejših krščanskih narodov, saj so sprejeli krščanstvo že leta 340, kar pomeni, da so po tej plati drugi narod v zgodovini, takoj za Armenci. Bili so spretni administratorji bizantinskega cesarstva v srednjem veku. Ko so se odločili za pravoslavlje so v srednjem veku razvili močno državo na Kavkazu. Stoletja dolgo je Gruzija odbijala napade Turkov, nato pa je, vsa izčrpana, v začetku 19. stoletja vstopila v državno unijo s cesarsko Rusijo.

Močna težnja po neodvisnosti je prišla do izraza že v državljanski vojni. Tedaj začasno ustanovljena narodna država, v kateri so bila posebno močna oporišča eserov in manjševikov, je izginila v začetku dvajsetih let. Z institucionalizacijo sovjetske oblasti je Gruzija končno postala ena od treh sovjetskih zakavkaskih republik.

Gruzijci so demonstrirali leta 1979 in 1981 ter nastopali s podobnimi zahtevami kakor zdaj: »Hočemo odcepitve od SZ.« Skope informacije, ki so bile na voljo v gruzijski koloniji v Mosk-

vi, so vedno izražale nazadovoljstvo državnih in partijskih organov zaradi »prihajanja mladih ljudi na ulice.« Vse to je spremenjalo kritika, da posvečajo premalo pozornosti »internacionalni vzgoji« novih generacij, ki »vsemanj obvladajo ruščino.«

Vse kaže, da so imeli izrazito vlogo v sedanjih demonstracijah mladi ljudje, dijaki in študenti ter kulturni in znanstveni delavci. Poudariti je treba, da uživa narodna elita poseben, zelo velik ugled med prebivalci.

Zapleten multietnični položaj v sovjetskem Zakavkazju ima v Gruziji nekoliko bolj specifične oblike, kakor v Azerbajdžanu in Armeniji. Do Abhazov segajo ideje islamskega fundamentalizma, o tem ni dvoma, vendar je ta etnična skupina v gruzinskem kotlu prešibka, da bi na nacionalnem polju povzročila večje motnje. Vendar pa za Abhaze velja, da so zelo spretni trgovci, zaradi česar njihova gospodarska moč nenehno narašča, kar je spet eden od ključnih faktorjev pri postavljanju političnih zahtev za spremembo njihovega položaja.

Tudi gesla, ki jih je bilo slišati po ulicah Tbilisija, še posebno tista o gospodarski samostojnosti Gruzije, niso nekaj novega. Gruzijci nacionalizem tudi v letih, v katerih ga ni bilo videti, ni povsem izginil iz družbenega prizorišča. V pluralističnih variantah, ki so prihajale s perestrojko in glasnostjo je izstopil iz družbene sence, še posebno v kulturi, ki spoštuje značilnosti narodne tradicije. Ta dejstva so še pridobila na pomenu z demonstracijami večinoma mladih ljudi, ki so jih vzgajali v duhu narodnih svetinj kakega ponosnega naroda s spominom, ki sega daleč v zgodovino.

Slovenci v Italiji:

Pred novimi preizkušnjami

Samoumevno je, da razmere v Jugoslaviji (z dogodki na Kosovu v ospredju) negativno odsevajo tudi na stanje in napore naše slovenske skupnosti v Italiji (in vseh naših narodnostnih skupnosti v tujini) in na to, kako razni dejavniki v tej deželi pristopajo k reševanju življenjske problematike naše manjšine.

Med drugim: tržaški občinski svet je sprejel resolucijo (pobudniki so bili tudi predstavniki Komunistične partije Italije), s katero izreka zaskrbljenost nad stanjem v sosedni deželi, priporoča »politično« reševanje sporov in nesoglasij, zavzema pa se tudi za večjo pomoč tako Italije, kakor vse Evrope, da bi Jugoslavija čimprej izšla iz gospodarske krize, ki da je v dobrisni meri tudi vzrok njene mu zdajšnjemu stanju.

Kot presenetljivo nasprotje škodljivemu vplivu jugoslovanskih razmer v Italiji pa velja opozoriti na nedavni sklep Pokrajinskega sveta v Gorici, s katerim so dovolili javno in uradno uporabo slovenščine. Slovenci kajpak sodijo, da je to sila pozitiven korak, ki je toliko bolj vreden, ker so ga storili v času, ko v Italiji spet ni jasno, kaj bo z zakonom o globalni zaščiti in se vnovič oglašajo iredentistični trobentači.

V zvezi z zakonom o globalni zaščiti je na dlani, da vlada ni držala obljube, da bo najpozneje prve dni marca pripravila svoj predlog zakona. Razočaranje je takorekoč polovično, saj ni prvič, da so uradni italijanski predstavniki izrekli obljube, ki jih potem, že po pravilu, niso izpolnili. V vsakem primeru pa gre pozornost ustavni komisiji italijanskega senata (vodi jo sloviti pravnik Leopoldo Elia, ki je bil tudi predsednik ustavnega sodišča), ki se je prav te dni odločila za nadaljevanje postopka o zakonu o globalni zaščiti v senatu; in to domala kot odgovor na ponovno zavlačevanje vlade.

Ta komisija, ki ima na razpolago štiri zakonske osnutke, je bržčas ugotovila, da so zreli pogoji za sestavo sklepnega predloga. Koordinator v tem organu, krščanski demokrat Sandro Fontana (ki je zdaj tudi glavni urednik krščansko demokratskega glasila »Il popolo«) je negodovanje zavoljo obnašanja vlade izrazil tudi v smislu, da gre za »graje vredno politiko,« ki, razen drugega, ni v duhu letošnjega »Leta manjšin«, ki ga je konec lanskega leta razglasil papež Vojtita.

Tudi skupina italijanskih komunističnih poslancev je medtem vložila pri predsedniku vlade interpelacijo, češ, naj se vlada enkrat za vselej odloči za pripravo in objavo svoje inačice zakona.

Členko tableto pa so Slovencem v Italiji ponudili tudi na zadnji seji deželnega sveta v Trstu; predsednik sveta Adriano Biasutti je namreč odgovoril na niz vprašanj (postavili so mu jih predvsem levičarski svetovalci) v zvezi z zakonsko zaščito Slovencev v Italiji. V bistvu je ponovil domala kronična stališča: da je problem globalnega zako-

na takorekoč vladni in parlamentarni, ne pa deželni problem, in da bi bilo treba Slovencem res predlagati globalni zakon.

V razpravi se je med drugimi oglasil tudi Slovenec Ivan Bratina, ki je posvaril, da ne more biti privilegij, če želi Slovenec v Italiji javno uporabiti svoj jezik. Slovenski svetovalci so obenem odločno menili, da deželna vlada tolmači zakonske možnosti kar najbolj restriktivno in da žal tudi v tem primeru spet ravna v duhu »politične oportunisti.«

Neprijetnost so Slovenci v Italiji doživeli te dni tudi pri znanem vprašanju sinhrotrona (svetlobnega pospeševalnika), ki naj bi ga gradili blizu Bazovice nad Trstom. Vemo, da se Slovenci zlasti na Tržaškem krasu ves čas upirajo temu objektu (katerega znanstvena vrednost je sicer nesporna) češ, da bodo z njim spet prizadeli temeljne bivalne značilnosti slovenske skupnosti. Objekt naj bi zrasel na površini 45 hektarov pri Bazovici, ne pa, recimo, v znanstvenem središču pri Padričah, ki že obstaja in je primerno za napravo, kakršna je svetlobni pospeševalnik.

No, te dni pa so predstavniki deželne vlade končno potrdili lokacijo pri Bazovici, preziraje stalne proteste slovenskega prebivalstva. Slovenci si kajpak zastavljajo zlasti vprašanje, zakaj ni deželna vlada obravnavala problema na skupščini.

Očitno gre spet, trdijo Slovenci, za diskriminacijo na račun slovenskega prebivalstva.

Slovenci pa doživljajo te dni težave tudi pri takorekoč lastnih ustanovah. Podjetje ZTT (Založništvo tržaškega tiska – pod njegovim okriljem izhajata, med drugimi, tudi Primorski dnevnik in Novi Matajur ter dela agencije Alpe – Adria) je zašlo v finančne težave in grozi z odpustom 25 odstotkov delavcev. Temu se kajpak upirajo sindikalne in druge organizacije, ki požarjajo, da bi bilo treba poiskati, namesto odpustov z dela, primernejše »alternativne rešitve.« Problem je v vsakem primeru sila košljiv. Omenja sredstva obveščanja predstavljajo, kakor utemeljeno pravijo, »okostje« dejavnosti in izraza slovenske skupnosti v Italiji.

Seveda gre za vprašanje (brezdvoma politično), ki bi moralo pritegniti pozornost matic, saj je tudi v duhu mednarodnih listin dolžna spremljati stanje svoje skupnosti onstran meje, predvsem pa oblasti v Italiji, ki pa jih neposredno zavezujejo tako ustavne kakor zakonske norme in določila mednarodnih dokumentov. Redna in zadostna materialna podpora slovenski skupnosti in njenim ustanovam v Italiji, ki navezadnje razvijajo obojestransko koristno in pluralistično dejavnost, je sestavina ne le političnega, marveč tudi moralnega in kulturnega odnosa do manjšine, ki dobesedno vsak dan intenzivno seje na polju medsebojnega prijateljstva in sodelovanja.

Miro Kocijan

Nesreča sovjetske podmornice

Podvodne tehnike še nikjer ne obvladajo

Radioaktivnega sevanja iz podmornic se ni bati

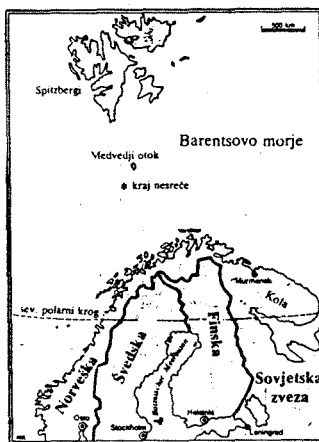
Za Evropo in tudi za ves ostali svet je bila ob nedavni nesreči sovjetske jedske podmornice, ki se je potopila med norveške obale in Spitzbergi, vzpodbudna podrobnost v tem, da se ni bati jedske katastrofe. Poudarjajo pa tudi, da tehnike, povezane s podmornicami, nobena svetovna sila še ne obvladuje v popolnosti.

S podmornicami iz 2. svetovne vojne imajo moderne podmornice, ki jih poganja jedska energija, le še malo skupnega. Jedski reaktor potrebuje veliko prostora, pravtako pa tudi torpeda in rakete, s katerimi so podmornice oborožene. Potopljena sovjetska podmornica – ta čas so sovjetski strokovnjaki sklenili, da jo bodo dvignili – sodi v razred »Mike«. Gre za tip podmornice, ki so jo prvič preizkusili leta 1984 in do zdaj zgradili samo dve. Drugo so šele v začetku tega leta izročili vojni mornarici. Je menda najpopolnejša od skupno šestih sovjetskih podmornic, ki jih zdaj preizkušajo. Med njimi niso le podmornice z reaktorjem, temveč tudi »klasične« z dieslovimi agregati in akumulatorji, ki so izredno tihe v primerjavi s prejšnjimi podmornicami.

O podmornicah tipa Mike je bolj malo znanega. Dolge so 110 m, razvijajo hitrost 38 vozlov, imajo pa 95 mož posadke. Grajene so kot lovci sovražnikovih podmornic, oklep pa imajo iz titana namesto iz jekla. To jim zagotavlja izredno trdnost in dovoljuje potapljanje 1000 in več metrov globoko. Veljajo za zelo tiha

plovila. Njihova oborožitev je velika neznanka. Po podatkih Mednarodnega inštituta za strateške študije iz Londona so podmornice tipa Mike oborožene s torpedi in jedrskimi raketami tipa SS-N-21. Prirejene so za preizkušanje novih sovjetskih strateških raket in raket križark.

Podmornico poganjata dva jedska reaktorja, polnjena verjetno s tekočo kovino. Za kaj takš-

nega je primeren samo natrij, kar zahteva gradnjo kompaktnih, visokozmogljivih reaktorjev. Ker vemo, kako natrij reagira v dotiku z vodo, nekateri strokovnjaki domnevajo, da je goreči natrij povzročil nesrečo sovjetske podmornice. Zahodnonemški jedski fizik Lothar König je mnenja, da je bila podmornica, podobno kot sovjetski ledolomilci, opremljena z 90 megavatnim reaktorjem,

v katerem se razvije pritisk 90 atmosfer. To ustreza pritisku 900 m pod morsko gladino. Pri tem je treba upoštevati, da so reaktorji tako grajeni, da prenesejo veliko večji pritisk.

Prejšnja večja havarija sovjetske jedske podmornice leta 1986 je bila posledica vžiga raketnega goriva. To gorivo je običajno uskladiščeno v tankih ob raketnih jaskih. Rakete napolnijo z gorivom šele neposredno pred startom. Ker je takšno polnjenje vedno nevarno, uporablja ameriška mornarica na svojih podmornicah le trdo raketno gorivo.

Pri dosedanjih havarijah jedskih podmornic ni prišlo do sevanja. Reaktorji so v posebnih kovinskih vsebnikih, ki korodirajo šele po stoletjih! Rakete so zavarovane pred nehoteno eksplozijo, zato ne pomenijo neposredne nevarnosti. Tudi če bi bil reaktor poškodovan, bi uran ali plutonij le počasi prišla v vodo. Gorilni elementi so iz zlitin, ki se v vodi ne razkrojijo. Že omenjeni zahodnonemški fizik König je mnenja, da pri potopljeni sovjetski podmornici ni pričakovati sevanja.

Po podatkih Inštituta za strateške študije je na svetu ta čas 350 jedskih podmornic: 130 jih imajo Američani, 190 jih je sovjetskih, 20 britanskih, 10 pa francoskih. SZ je bistveno zmanjšala prejšnje kvalitativno zaostajanje za zahodno tehnologijo pri grad-

nji jedskih podmornic. Glede podvodne metalurgije je SZ celo vodilna na svetu, o čemer so se Američani lahko prepričali, ko so pred leti sami dvignili neko potopljeno sovjetsko podmornico. Moderne podmornice so postale bistveno tišje, kot so bile prej. Jedski pogon je omogočil podmorničarjem dolga potovanja, saj lahko ostanejo pod vodo po več mesecev. Sposobnost manevriranja je zelo izboljšana, povečana pa je tudi hitrost vožnje pod vodo.

Sovjetsko severnomorsko ladje, katerega enota je bila potopljena podmornica, ima skupno 116 podmornic, od tega dve tretjini vseh sovjetskih podmornic, oboroženih z jedrskim orožjem. K floti sodi še 200 površinskih vojniških ladij. Vso to množico plovil nadzira med njihovim manevriranjem obveščevalna služba pakta NATO. Podvodno opazovanje in obveščanje so prevzele ameriške podmornice ter druge signalne naprave. Površinske ladje nadzirajo sateliti in opazovalna letala tipa AWACS, imenovana letéči radarji, postojanke na norveških tleh, svoje pa k vsemu prispeva še prisluškovanje radijskega prometa med sovjetskimi ladjami ter ladjami in kopnim.

Norveški obrambni minister Holst je dejal, da so kritičnega dne že ob 15.30 zvedeli za gorečo sovjetsko podmornico. Takoj so se povezali z Moskvo, da bi dobili potrebne informacije, vendar je prišel odgovor šele ob dveh ponoči naslednjega dne. Veliko sovjetskih mornarjev bi lahko še rešili, če bi sovjetsko poveljstvo dovolilo posredovanje. Podmornica se je potopila 1500 m globoko. Na šestih sovjetskih podmornicah, ki so doživele havarije v minulih 20 letih, je po ameriških podatkih umrlo najmanj 400 sovjetskih mornarjev.

n-

Anton Lipičar

»Zdaj imamo tam starčke, plevel in – narodno sramoto!«

Škrabljanje dežnih kapelj. Glasovi se bobneče odbijajo od sten vaše dvoranice. Tipanje v preteklost, hoja za človekom. Anton Lipičar, človek, ki je skoraj petnajst let prebil v jetniški in vojaški suknji, govori monotono, skrbno izbirač joč besede, ki jih ni vselej moč najti. Zgoraj, med vaškimi hišami, v starodavni gostilnici, med prijaznimi Kalani, se razveže in razmehča, na pokopališču, med svojimi domačimi, znanci in prijatelji, ki počivajo v skupni grobnici, na katere ga veže nešteto spominov, je slovesen, žalostno miren, tih, skoraj otožen – tistih petnajst let se plazi za njim, ga določa, usmerja in še vedno poriva v nesmisel človeškega pehanja, zlohotne hudobije.

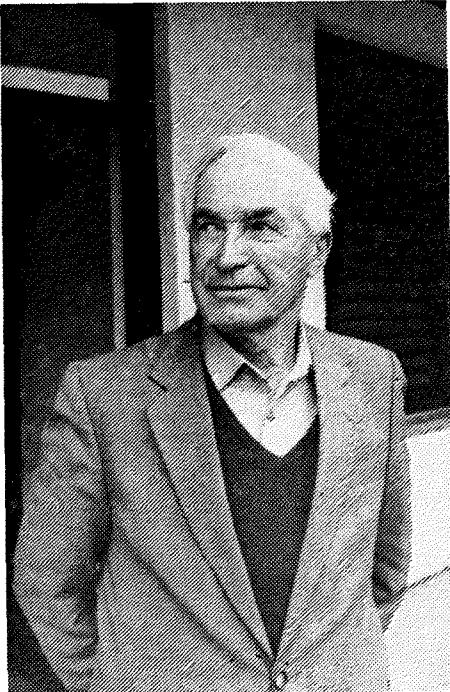
Usoda kratkih srečanj. Bežen poizkus, spregledati človeško nprav. Skica preteklosti za opomin sedanosti, ali, kako zajeti reko spominov, ne da bi spregledal človeka.

Pripoved, ki bi bila ljuba slovenskim realističnim pisateljem, polna in vznemirljiva fabula, brez okrasov, nikakršnih metafor, le življenje, kakršnega je živelo na stotine Primorcev, ponižanih in razžaljenih, odrinjenih in potepantih.

Med gubami in sivino se skriva, to je očitno, najprej petnajst let. Krčma na Kopri- višču v letu, daljnem in nevrednem spomina, 1930. Mladenič Tonče, sin revnega kmetiča z Brega pri Kalu, se znajde med fantini, iz katerih vreje življenjska radost, spi je kozarec, dva, beseduje s starejšimi vrstniki o kravah, vremenu, tudi o dekletih se utrne, sramežljivo, nekako previdno, tipajoče, kakšna beseda. Potem povasujejo pri so- sedu. Nekje dvakrat poč, finan- carji in karabinjerji v ko- priviški krčmi so že pozabljeni, razposajenost žene mladi rod naprej, naprej...

In naprej: aretacije, mnogo aretacij. Obtožba italijanskih oblasti, da je nekdo med nji- mi ubil italijanskega financar- ja. Pred oblastjo se znajde tu- di Tonče. Dvajset let za- pora...

Križev pot poniževanja, grobsti in pomanjkanja.

Anton Lipičar

Pozneje, veliko pozneje se nekako izkaže, na smrtni po- stelji nekdo pove, da je šlo za umor iz ljubosumnosti, toda med karabinjerji in financarji samimi. Toda Lipičar še danes beza za resnico, vendar je resnica ena sama, neusmilje- na in nedvoumna: bila je zgolj umazana spletkita itali- janskih oblasti, fašistične gos- poske, da se je lahko znesla nad nemirnimi, upornimi in za italijanske pojme vse pre- več zavednimi Primorci. Vse ostalo je bilo nepomembno.

Mladoletnik z Brega, naj- mlajši med številnimi Lipičar- jevimimi drobljanci, od katerih najstarejši, Jože, je skupaj z očetom odromal daljnega leta 1914 na fronto, zadnje leto vojne pa še Henrik, Ton- če, se je osem let in trinajst dni potikal po italijanskih za- porih za nekaj, kar ni storil in kar navsezadnje sploh ni bilo pomembno za italijanske

lo preživetje. Med zaporni- škimi zidovi se je prikazovala porušena bajta, sled prve sve- toвне morije, oče, ki je prišel iz strelskih jarkov invalid in Jože, gostač po italijanskih bregovih, iščoč najtežjih del... In je Tonče še kar na- prej mlél svojo zgodbo: kdo je kriv!?

Kajkrat se glas sumljivo pretrga, na moč vzvalovi, a tudi hitro umiri, stene vra- čajo nazaj besede. Podoba mučene Primorske v malem, vendar grob odtis tistih časov.

Ko se je vrnil, »je hodil«

spat s soncem in z njim tudi vstajal – tako so odločile ita- lijanske oblasti, dokler ga ni- so poklicali k vojakom. Ka- zenski bataljon. Sicilija, Sar- dinija in – Neapelj. 6. novem- ber 1944. Srečanje s partizani in Bari. Prva dalmatinska bri- gada, 1. bataljon, 1. četa, 1. vod. Šibeniška bolnica. Kro- nologija odrešitve, Feniksovo zmagoslavje.

Avtobataljon. Fantje prid- ve v Ljubljano in 29. septem- bra zadnjega leta vojne se na Bregu prikaže utrujen, pra- šen, vendar srečen popotnik, Tonče Lipičarjev, izgubljeni sin.

Po primorskem hribovju včasih zapiha kaj zoprn veter, potomec burje. Vejeve mrši in debelca uvija. Tudi tista povojna leta so bila podobna temu vihranju, upogibanju, moral si oditi, kamor so ti rekli, delati, kar so ti zauka- zali, spati, kadar si utegnil in se vdajati sanjam, če se je našla kakšna luknja.

Bil je na bregu, oefovec pa v Grgarju, Hrpeljah-Kozini, v Sežani referent za delo, na Kalu predsednik občine, v Kanalu podpredsednik.

V Kalu so ga »naredili«

še za gozdnega čuvaja, za ne- kakšnega gozdarja. Niso bili

čas, da bi človek vpraševal, če zmore ali ne, če zna in če utegne. Tonce je brez besed sprejel izziv in velevanje re- volucionarnega časa, kot se je samo po sebi umevno zdelo, da je med vojno stopil v parti- jo, ker se mu je to zdelo prav in ker je bila to zanj združba poštenih ljudi, nekakšna po- potnica za prihodnost.

Na svojih samotnih poteh je nekdanji župan in gozdni čuvaj, potikajoč se dan za dnev, tudi ponoči, po pri- morskih grapah in strmogju, skozi žvižgajoči veter, mimo požganih bajt, premišljeval o vsem, kar mu je begalo gla- vo. Potem, da, potem si je zlomil nogo in osemnajst let pohajkovanja po bregovju je za vselej ostalo za njim, zapi- sano v družinsko kroniko, v knjigo, ki bi jo bilo treba napisati, kar tako, s prepro- stimi besedami, brez olepšav, namigovanja in spreneveda- nja, danes bi to bilo lažje, leta so se odmaknila, videnje je ostrejšje, razvidnejše, stvari so izrazitejšje, pogled v prete- klost vse manj obremenjen, očičen direktiv, dogem in blažene nevednosti.

Če je takrat, v partizanskih vrstah, brez globljega premi- sleka, vstopil v partijo, je to razumljivo, vedenje, poroje- no iz prakse, ga je sililo v to. Danes Lipičar pronicljivo in brez predsodkov strga lošč iz mladostne zanesenosti, ve- doč, da se mora sprijazniti z neljubim dejstvom, da tej njegovi partiji manjka odloč- nosti in da ta sestop z oblasti traja sumljivo dolgo, da »ta partija blodi z enega na drugi breg, ne vedoč, da na obeh hkrati ne more biti in da se je tega blodenja srenja naveliča- la. Srenja, ki ji ni mar besed, ki zahteva le dejanje, ki naj jim šele sledijo priznanja. Nič ni dobro že vnaprej in nič za vse večne čase.«

Lipičarju težko leži na du- ši: v deželi vlada brezumje, anarhija in brezglavost. Delo je vredno manj kot kamen na cesti, ideologija, zmešana s čudnimi, a vse preveč raz- poznavnimi primesmi, besni nad glavami, pretep in prepir grozi. Po več kot štirideset letih skupnega življenja kaj

Obstaneva. Vrževa pogled v gmajno. Proti pokopališču. Za hrbet, proti hribov. A ti so povsod, nekako preveč jih je, odveč so nam postali, do- linci ne slišijo radi bregovskih žalostink.

»Priborili in prigarali smo si usodo: po vojni smo se ob- našali, kot da hribov ne po- trebujemo več, kot da so svo- je poslanstvo izpolnili. Zdaj imamo tam starčke, plevel in zapuščene bajte, nesrečne osamelce – narodno sra- moto.«

Milenko Strašek

Turki pa so njegovo delovanje odkrili, Kokalja zaprli in izgnali v Sirijo. Ker je tudi tu revoluci- onarno deloval, so ga izgnali v Palestino in ga zaprli v Jeruzalemu.

Ko se mu je uspelo rešiti tudi tega zapora, je našel povezavo z pripadniki kraljeve vojske Ju- goslavije na Bližnjem vzhodu in jih pričel ob- veščati o narodnoosvobodilnem boju v Jugosla- viji. Kot rezultat narodnoosvobodilnega gibanja v enotah bivše jugoslovanske vojske na Bliž- njem vzhodu je več kot 2000 sorojakov konec leta 1943 in v začetku leta 1944 našlo pot v NOVJ. Za to so imeli velike zasluge prav predvojni člani KPJ, ki so se znašli na tem območju, med njimi tudi Ivan Kokal - Imre, ki je s svojo revolucionarno politično dejavnostjo pravilno usmerjal zlasti primorske Slovence in istrske Hrvate, ki so se pod silo razmer znašli v kraljevi vojski v Palestini.

Ivana Kokala-Imra je nato pot vodila v NOV Jugoslavije. Prek Barija se je vrnil v domovino. Po vojni je bil več let predsednik občinske skupščine v Ravnah na Koroškem in ugleden družbenopolitični delavec v tem delu Koroške.

Bil je tudi prizadeven član odbora borcev, ki so v NOVJ prišli iz Afrike s sedežem v Kopru, in je intenzivno pomagal pripraviti in izdati knjigo Iz Afrike v NOVJ, ki je leta 1978 izšla pri Partizanski knjigi v Ljubljani.

Borci, ki so v NOVJ prišli iz Afrike ga bodo ohranili v trajnem spominu kot enega od vodil- nih organizatorjev NOG na Bližnjem vzhodu, vsem ostalim ljudem, ki smo ga poznali in z njim sodelovali pa bo ostal v spominu, kot vztrajen in prizadeven borec za napredne delav- ske pravice.

A. Klun

Ivan Kokal - Imre je tudi posled nadaljeval z revolucionarnim delom. Leta 1932 so ga prišli žandarji aretirati, a mu je z zvijačo uspelo po- begniti. Nato ga je revolucionarna pot vodila v Celovec, na Dunaj, v Berlin in nazadnje v Moskvo. Tu je v letih 1932-1936 obiskoval in z uspehom končal revolucionarno univerzo. Njegov glavni študijski predmet je bil študij

nationalnih manjšin na Zahodu. Med njegovi- mi predavatelji na univerzi sta bila tudi Edvard Kardelj in dr. Aleš Bebler. Na tej univerzi se je učil tudi vojaških ved, zato je po končanem študiju leta 1936 dobil čin podporočnika.

Leta 1936 ga je pot vodila v Španijo, kamor je potoval kot avstrijski državljani s ponarejenim potnim listom, in sicer prek Češkoslovaške, Av- strije, Švice in Francije. Po prihodu v Španijo je bil pri vojnem ministrstvu republikanske vlade inštruktor za avtomatska orožja in topništvo. V španski republikanski vojski pa je bil inštruk- tor, delal je v tehnično inštruktorski skupini in popravljal tudi razna komplicirana orožja. Ne- kaj časa je bil tudi v arzenalu v Barceloni, kjer je pripravljval granate za fronto na Ebru. Nato je prevzel dolžnost komandanta bataljona (njegov pomočnik je bil Ivan Krefl). Skupaj z drugimi se je začel po porazu republikancev umikati od Barcelone proti francoski meji. Ko je prišel čeznjo, so ga aretirali v taborišču Saint Cyprien. V tem taborišču so bili tudi drugi znani španski borci in poznejši prvoborci NOVJ (Dušan Kve- der, Franc Rozman-Stane, Stane Semič-Daki, Jože Gregorič, Kosta Nadj in drugi).

Po dveh mesecih se je Kokalj uspel rešiti taborišča in je odpotoval v Sovjetsko zvezo, kjer je ostal vse do napada Nemcev. Ob napadu se je priglasił za prostovoljca in je odpotoval na fron- to. Ker je obvladal več jezikov, je bil določen za opravljanje raznih zaupnih političnih dolžnosti. Kot agenta so ga poslali v Turčijo, ker so želeli to nevtrarno državo zaplesti v vojno in tam ustvariti drugo fronto, kar bi bilo za Sovjetsko zvezo veliko olajšanje, še zlasti po močnem pritisku Nemcev proti Kavkazu. V Istanbulu je Ivan Kokal zbral nekakšen partizanski štab, ki ga je sestavljalo 14 Jugoslovancov-muslimanov.

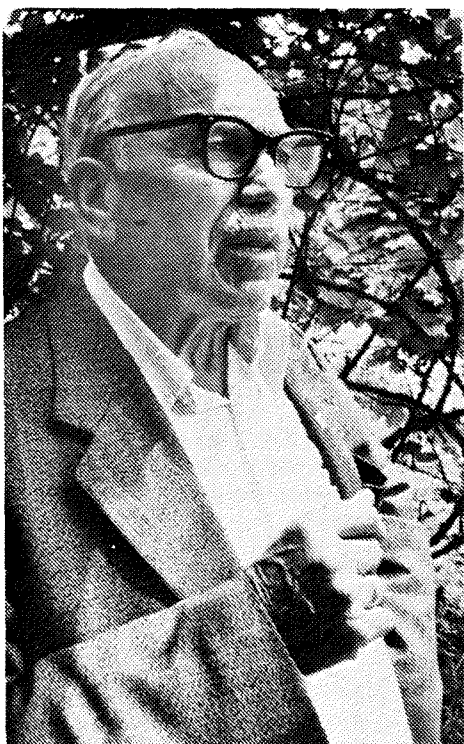
V spomin

Umrl je Ivan Kokal-Imre

V Ravnah na Koroškem je 13. 4. 1989 v 81. letu starosti preminil Ivan Kokal - Imre, pred- vojni član KPJ, prostovoljec v španski republi- kanski vojski 1936-1939, eden od vodilnih or- ganizatorjev NOG na Bližnjem vzhodu med primorskimi Slovenci in istrskimi Hrvati in po- vojni prizadeven družbeno-politični delavec.

Ivan Kokal - Imre je bil rojen 6. decembra 1908 v Tolstem vrhu pri Ravnah na Koroškem, v družini železarja. Po končani osnovni šoli se je izučil za ključavničarja in se že kot vajenec vključil v napredno delavsko gibanje. Leta 1923 je bil sprejet v SKOJ in je poslej opravljal kurirsko službo za Prežihovega Voranca (Lo- vra Kuharja). Bil je posrednik za revolucionar- no literaturo, ki je prihajala iz Avstrije in jo je izročal Francetu Klopčiču, ki je z avtom prihajal ponjo iz Ljubljane.

Leta 1930 je bil Kokal vpoklican na odsluže- nje kadrovskega roka v Plevlja v Črni gori. Tam pa so ga aretirali in poslali pred vojaško sodišče v Sarajevu, nato pa ga izročili civilnem sodišču v Ljubljani. Kljub skrbni konspiraciji in še zlasti po aretaciji Prežihovega Voranca so ga namreč začeli sumiti, da deluje v revolucionarnem giba- nju. Ker mu niso mogli ničesar dokazati, so ga po treh mesecih izpustili.

Ivan Kokal - Imre je tudi posled nadaljeval z revolucionarnim delom. Leta 1932 so ga prišli žandarji aretirati, a mu je z zvijačo uspelo po- begniti. Nato ga je revolucionarna pot vodila v Celovec, na Dunaj, v Berlin in nazadnje v Moskvo. Tu je v letih 1932-1936 obiskoval in z uspehom končal revolucionarno univerzo. Njegov glavni študijski predmet je bil študij

Poslušal sem Titov govor v Jajcu

V Podnanosu bo 25. aprila praznoval svoj 80. rojstni dan eden najstarejših borcev naše organizacije ZB NOV tovariš Ivan Rosa-Branko.

Prav je, da se ob tako visokih jubilejih spomnimo tudi tistih borcev, ki žive na vasi, skromno in tiho, ki pa so k naši revoluciji in zmagi zelo veliko prispevali.

Tako je ta otrok proletarske družine, v kateri je bilo osem otrok odšel v partizane v času, ko je bil italijanski in nemški fašizem na višku moči in zmagoval na vseh frontah. Biti partizan v letu 1942 pod italijanskim režimom je bilo veliko tveganje zase in za družino. K njegovemu odhodu v partizane v decembru 1942 leta so se pridružili še njegovi trije bratje Franc, Ciril Edvard in Teodor Pižent. Hoteli so hoditi po poti vaščana Narodnega heroja Janka Premrla-Vojka in enega prvih borcev Stanislava Ferjančič-Majka.

Naš jubilar je bil udeleženec I. pohoda v Slovensko Benečijo koncem aprila 1943, kot borec Gregorčičeve brigade. Tu ga je general Jaka Avšič izbral za svojega spremljevalca. Odšel je z njim v prostrane kočevske gozdove v Bazo 20 in ga spremljal vse do konca vojne. Zanimivo je tudi to, da je bil v oboroženem spremstvu slo-

venskih delegatov na poti v Jajce, na II. zasedanje Avnoja.

Ivan je bolj redkobeseden. Na moje vprašanje, kaj je občutil, ko je videl pokojnega tovariša Tita je dejal:

»Da, res je bil pohod zelo naporen, vendar smo bili vsi zadovoljni in srečni, saj smo

vendar videli našega vrhovnega komandanta tovariša Tita. Videl sem ga prav iz neposredne bližine, ko je dostopanstveno stopal v dvorano. Med zasedanjem Avnoja sem bil v dvorani. Njegova živa podoba me je tako prevzela, da se mi je zdelo, da sem kar okamenel. Govoril je

več kot eno uro in mi smo mu ploskali. — Čeprav je bila pot v Jajce in nazaj zelo, zelo naporna in tvegana, je bil ob pogledu na vrhovnega komandanta ves napor poplakan. Tudi generala Avšiča ne bom pozabil. Bil mi je kot brat. Tudi v tistih težkih časih po vojni mi je vedno stal ob strani. Njegovemu spominu sem se oddolžil s tem, da sem ga spremljal na njegovi zadnji poti«.

Ana Pižent

Ivan Rosa-Branko v pogovoru z generalom Jaka Avšičem.

Umrla je, ne da bi izdala tovariše

Te dni mineva sedemindeset let od tragične in mučeniške smrti zemunske Židinke Beže Albahari-Male.

Beža je pred vojno živela v Zemunu, kjer je obiskovala gimnazijo in po maturi se je zaposlila na tamkajšnji pošti kot telefonistka. Postala je članica Skoja, v začetku leta 1942, samo teden dni pred aretacijo pa je postala članica KPJ.

Kot članica Skoja in KPJ je Beža sodelovala z Zemunci v vseh diverzantskih akcijah

proti Nemcem in ustašem, ki so jih pripravili v letih 1941 in 1942. Sodelovala pa je tudi v delu partijske organizacije na terenu (Zemunska železnica postaja-Cukovac). Z njo pa so sodelovali Margita Vuk, Marko Golubović, Milan Uzelac-Šura in drugi.

Neke noči so Bežo aretirali ustaški agenti in jo odpeljali v zapor na tržnici. V njem je bila zaprta tri mesece in je bila poskusni zajček ustaške policije, ki je dobivala navodila za zasliševanja od Gestapa.

Kot pripovedujejo bivši zaporniki iz tega zapore, so ustaši zverinsko mučili Bežo. Žgali so jo po posameznih delih telesa, na trebuh so ji dajali podgane in jih prekrivali z vročimi lonci, podgane pa so se skušale rešiti tako, da so jo neusmiljeno grizle. Ob tem pa so jo agente neusmiljeno pretepali. Beža je pogumno prenašala vsa mučenja, tudi takšna, da so jo dobesedno nalili z vodo in je bila bolj podobna žogi, kot pa človeku.

Kazali so jo vsem aretiranim Skojcem in jih hoteli tako prestrašiti in jim pokazati, kaj jih čaka, če ne bodo povedali vsega kar vedo. Beža je prenesla veliko, toda nikoli več se ni vrnila v svojo sobico v Novogradske ulici 30, v kateri je stanovala do aretacije.

Umrla je junaške smrti. Neke noči so ustaški agentje njeno truplo vrgli v Donavo. V spomin na to pogumno židinko in njeno junaško prenašanje mučenja se danes ena izmed zemunskih ulic imenuje po njej.

Antun Benčević

Bil sem kurir pri centralni lekarni 9. korpusa

Lanskega novembra nas je v domu upokojencev v Idriji obiskala dr. Pavla Jerina-Lah, nekdanji vodja, oziroma zdravica v bolnišnici »Pavla«, ki je bila v bližini Mrzle rupe nad Gornjo Trebušo. Povedala je mnogo zanimivega o nastanku in delovanju te partizanske bolnišnice. Oglasili so se tudi nekateri tovariši, ki so se v njej zdravili. Sam sem omenil centralno lekarno 9. korpusa v Spodnji Trebuši, kamor so hodili po zdravila. Kot kurir sem bil namreč pri tej lekarni. Vsi skupaj smo obžalovali, da bolnišnica Pavla in centralna lekarna nista ohranjeni, kot je na primer, bolnišnica Franja.

Rekli so mi naj bi o tej lekarni nekaj napisal, pa je to storil že mr. Uroš Ruprecht v članku Kronika partizanskih bolnišnic. Zato se bom omejil le na nekatera moja doživetja v zvezi z lekarno.

Bilo je proti koncu julija 1944 in bil sem na komandi mesta Čepovan, kamor me je iz Vojkove brigade poslal dr. Bežek, z menoj je bil tudi Tomaž Pibernik iz Šmarce pri Kamniku. Skupaj sva bila do konca vojne. Nekega dne je prišel kurir iz Spodnje Trebuše po osem delavcev. Izbrali so jih in med njimi sva bila tudi midva s Tomažem.

Odšli smo na pot in prišli do javke centralne lekarne, ki je bila pri Janezu za Robom,

kot so rekli po domače. Tam so že bili, vodja mr. Tone Privšek in kurirji Lojze Mrhar, Tone iz Črnomlja, Janez Jan, ta je bil tudi gospodar na kmetiji, kjer je bila javka, Ludvik in še dva, imen se ne spominjam, doma pa sta bila iz okolice Grgarja. Ta dva so kasneje poslali na Gorenjsko, kjer sta tudi padla. Mr. Tone Privšek nam je razložil, da moramo narediti v gozdu nekaj barak. Deske so bile na žagi v Spodnji Trebuši. Ko

smo jih znosili na mesto, kjer naj bi bila lekarna, smo postavili barako in kasneje še drugo. Tone nam je zabil, da ga moramo klicati le po imenu. Hrane je bilo bolj malo, bila pa je dobra. Kuhala jo je neka partizanka, vendar sem njeno ime pozabil. Po meso smo hodili na Vojško.

Nekega dne mi je Tomaž povedal, kako ga je mr. Tone okregal. Vprašal je, če je treba iti po meso. Tone pa je dejal, bo treba najprej posta-

viti barako, potem pa bodo šli po meso. V bližini javke smo jedli tudi češnje, sicer pa sami veste, kako so hranljive. Ko je bila postavljena prva baraka so pet delavcev poslali nazaj v Čepovam, eden je že prej pobegnil domov, naju s Tomažem so obdržali za kurirja na javki. V spodnjem članku omenja mr. Uroš Ruprecht kurirja Franca iz Cerknega. To sem bil jaz, doma pa sem iz Orehka pri Cerknem.

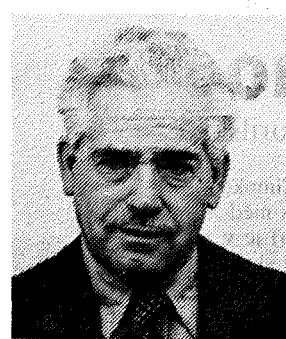
Konec avgusta 1944 mi je mr. Tone dejal naj grem domov, s seboj pa naj vzamem še Tomaža. Strinjal sem se. Dejal sem mu, da bova imela dosti dela, za pod zob bova tudi kaj dobila. Še danes ne vem, zakaj naju je poslal domov. Mogoče je bila napovedana kakšna hajka ali sovražnikova ofenziva. Primanjkovalo pa je tudi hrane. Naši kraji so bili izčrpani. Dokler smo dobivali še kaj iz Vipave je bilo še v redu. Če pa je ta vir občasno presahnil, je preživljanje postalo zelo težko.

Gorjanu v zadnji pozdrav!

Pred dnevi smo v uredništvu dobili zapis, ki ga je napisal Karel Leskovec-Korl, v katerem obuja spomin na svoje prvo srečanje s Toneom Curkom-Gorjanom. Spominja pa se ga tako:

Maja dvainštridesetaga sva se prvič srečala in spoznala. Nikoli ne bom pozabil tiste sveže spomladanske noči, ko smo iz Logaške čete prišli v tvoje taborišče v Kajni Dol nad Podlipo. Ti si bil komandir vrhniške čete. Zjutraj, še preden je sonce pokukalo čez ljubljansko Barje si nas postrojil in se predstavil, da si od tega dne naprej naš komandir. Čez hrbet ti je visela črna pelerina, zagotovo je bilo to vse kar si nasledil od stare vojske. Tistih par besed, ki si nam jih spregovoril, je bilo tako materinsko nežnih, da si človek, ki je živel v tistem surovem času ni mogel predstavljati, da ti poveljuješ tem ljudem. Že drugi večer smo se premaknili na Babno goro. To noč sem še bolj spoznal tvojo tovariško dušo. Bilo je neke ob polnoči. Bil sem na straži. Kot da si padel iz temnega mraka, si se znašel ob meni. Vse drugo bi lahko pričakoval kot pa to kar se je zgodilo. — Pojdi v tabor in si odpočij, naprej bom jaz na straži. — Mislim, da že to dovolj pove kakšen velik, človeški človek in tovariš si bil. Ko se je čez kak mesec ustanovil Dolomitski odred sva se razšla. Šele po vojni sva se zopet srečala. Takrat si bil v OZNA. Čeprav niso bili redki, ki so se zaradi svoje pomembne funkcije radi dvigali iznad drugih, si ti ostal prav tak kot takrat, ko sva se srečala prvič. Saj je znano, če človek izraste iz ljudstva in pozna njegove tegobe in trpljenje, ga razume in ostane z njim.

V mislih preletim tvojo življensko pot. Tisoč desetsto šritinajstega leta si prijohtal na svet v lepi Vipavski dolini. Še zdaleč nisi mogel vedeti kako ti bo postalno in kaj vse boš moral preživeti v svojem življenju. Še predno si dorasel si s svojo dru-

Tone Curk-Gorjan

žino moral zapustiti rojstno vas. Fašizem se je kot črna smrt vgnezdil v sleherno slovensko vas. Tako ste kot zavedna slovenska družina morali zapustiti svojo rojstno vas in prek moje poiskati svoj drugi dom v Jugoslaviji.

Rastel in odrasčal si. Odločil si se za vojaški poklic. Končal si dve leti vojaške protiletalske šole. Služboval si v Nišu in v Novem Sadu. Še zdaleč nisi verjel, ker si bil že od samega rojstva predan svoji domovini, da bo kraljevska vojska že pod prvimi sovražnimi udarci kot trhljeno drevo razpadla, ti pa nisi odstopil niti koraka od svoje zibelke-domovine, kateri si ostal zvest vse do zadnjega vzdihljaja. Čeprav je propadla država niso propadli tisti, ki so iskreno stali na strani svoje domovine. Nisi ostal poraženec, temveč si z vso močjo čutil svoj dolg, do tvoje rojstne Vipave, do slovenskega Naroda, do poštenega in delavnega človeka.

Vrnil si se iz razpadajoče vojske in se časno ustavil na Vrhnikih. Krepko si stisnil puško in že enainštridesetega leta šel v ilegalo. S svojimi vojaškimi izkušnjami in razgledanostjo si se pridružil isomislečim tovarišem, pripravljaj in organiziral odpor...

Ko smo se sredi marca na ljubljanskih Žalah poslovili od Toneta Curka - Gorjana smo si bili edini, da je od nas odšel človek, borec, klen tovariš, ki je visoko cenil iskrenost, in poštenje, ki se je vse življenje dosledno boril za resnico in pravico.

Karel Leskovec-Korl

Tone mi je dal dovolilnico, hkrati pa mi je zabil, da med dopustom ne smeva oditi v nobeno drugo enoto in dodal, da naju bodo že poklicali. Odšla sva v Orehek, kjer sem imel majhno posestvo. Nekega dne smo pri sosedu mlatili pšenico, ko je prišla partizanska patrulja. Gotovo so naju prijavili domačini, da sva najbrž ubežnika. Vodja patrulje mi je dejal: »Martin, pripravita se.« Pokazal sem mu dovolilnico in vsa zadeva je bila rešena. Naslednjega dne so nam povedali, da se bliža kolona Nemcev, gotovo so bili z njimi tudi domobraneci iz Grahovega pri Bači. S Tomažem sva odšla v hrib Kojca in od tam opazovala Nemce in domobrnce, ki so korakali proti Jerenici. Čez tri dni je prišel po naju kurir in vrnila sva se v Spodnjo Trebušo.

Najhujša ofenziva proti 9. korpusu je bila konec marca 1945, vendar se nismo umaknili z naše postojanke, to pa smo storili pozimi 1944, ko

smo se za nekaj dni umaknili v Kozje stene. Na naši javki je bilo veliko Nemcev in tam so si skuhal večerjo. Vedeli so, da je neke v bližini lekarne. Blizu naše javke je bila naravna votlina, kjer smo imeli nekaj manj pomembnih zdravil. Odkrili so jo in zato niso več preiskovali terena.

Nekaj sto metrov stran od naše postojanke je stala majhna kmetija, tam pa so bili borci ruskega bataljona. Gospodar, priletel mož, jim je svetoval, naj ne hodijo okrog hiše, ker so na hribu Nemci. Niso ga poslušali. Ko so jih Nemci opazili so po njih začeli streljati z vsem orožjem. Ena partizanka je bila hudo ranjena. Prinesli so jo na našo javko, kjer jo je zdravil dr. Peter Gala, vendar je kljub temu umrla.

Na začetku zime 1944 je prišel na našo javko mr. Kmet. Skupaj sva odšla nad Vipavsko dolino, kjer so pri nekem naselju v gozdni kotanji gradili barako. Pomagal sem jim. V hiši, kjer sem

Zgodilo se je pred 45 leti

Srhljiva prvoaprilska noč na Jesenicah

Morilski sprehod črnorokcev – Umorjenka s sajastimi prsti

Cimpkova hiša na Potokih (vas med Jesenicami in Žirovnico) je v zgornjem delu vasi, pod skalnato pečino. Okrožni komite KPS za Jesenice in vojno-revolucionarni komite sta si poleti 1941 uredila bivališče v naravni votlini pod pečino, 150 metrov od Cimpkove hiše, v kateri so vodilni prvoborci našli zveste zaveznike.

19. januarja 1944. leta se je Cimpkov oče sprehajal pod vasio in nenadoma presenečen obstal: pred njim je v snegu ležalo mlado dekle. Po prvi osuplosti si jo je bolje ogledal. Ustreljena je bila v glavo, okrog vratu pa je imela ovito električno žico. Obraz se mu je zdel silno znan. Da, da, je zamrmral, videl sem jo za pisalnim strojem v pisarni na jeseniški občini. To bo verjetno Jožica Kunstelj, ki jo sorodniki iščejo že več dni. O umorjenki je obvestil orožniško postajo.

Pet dni prej, nekaj minut pred polnočjo, so trije zakrinkani moški v civilnih oblekah vdrli v Kunsteljevo stanovanje na Javorniku in v slabi nemščini zahtevali, da gre Jožica takoj z njimi na jeseniški gestapo.

Odpeljali so jo z avtomobilom. Njena mati in oče sta takoj ugotovila, da neznanci niso bili Nemci, ampak Slovenci. Zjutraj sta šla na izpostavo gestapo in vprašala, kje je in zakaj so jo zaprli. Toda gestapovci o tej aretaciji sploh niso ničesar vedeli, pa tudi na policiji ne.

Zdravnik je ugotovil, da je bila žrtev umorjena le nekaj ur prej, preden jo je našel Cimpkov oče. Sorodniki in partizanski obveščevalci, s katerimi je sodelovala, so se spraševali, kje so jo črnorokci imeli več dni skrito in jo verjetno zasliševali in mučili.

Popoldne 22. marca 1944. leta sta po navodilu in natančnih podatkih zaupnikov vosovca 28-letni Dane in 25-letni Peter na železniški postaji na Javorniku ustrelila Rudolfa Planinška, 42-letnega trgovca s Koroske Bele. Pri njem je stanoval nečak Janko Soklič, znan črnorokec, ki pa se je takrat z družino že umaknil v Ljubljano. Po vojni so pri pregledu Planinškove hiše v kletnem prostoru našli sredstva za mučenje in za zasilno bivanje ugrabljenih oseb. Ostali so dokazi, da so

v tej kleti mučili tudi Jožico Kunstelj.

Janko Soklič ni mogel »preboleti« stričeve smrti in je zbral ekipo plavogardištnih likvidatorjev, med katerimi je bil glavni Miloško Ludviger, študent iz Litije. Sam se je prekr-

Jožica Kunstelj-Breda je bila žrtev črne roke na Jesenicah januarja 1944.

stil v Milutina, da bi njegovo ima zvenelo bolj jugoslovansko.

Devet dni po smrti trgovca Planinška so se štirje pripeljali v črni limuzini na Jesenice, kjer so imeli nekaj poročevalcev. Na podlagi njihovih poročil so

sestavili seznam aktivistov OF, ki jih bodo te moči pomorili. a niso vse, ker so bili nekateri v nočni službi v železarni ali na železnici. Enega, ki je stanoval blizu železniške postaje Jesenice, je rešila ljubezen. Medtem ko so zakrinkani možje preiskovali njegovo stanovanje in grozili mami, je on sladko spal pri svoji ljubici.

Prva žrtev je bil štiridesetletni tovarniški delavec Franc Markelj. Zakrinkani možje so mu ukazali, da mora z njimi na policijo. Hiša, v kateri je stanoval z družino, je bila znotraj današnje železarne. Čez dve uri je ves krvav priplezal nazaj do stanovanja, ves preboden z noži, in ženi povedal, da so ga 500 metrov stran začeli prebadati, potem pa so ga vrgli čez ograjo, prepričani, da je mrtev. Njegov enajstletni sin je kljub policijski uri stekel po zdravniku dr. Tancerja, ki je prišel, obvezal ranjenca in takoj poklical rešilca, da ga je odpeljal v golniško bolnišnico, kjer je Markelj naslednjega dne umrl.

Na podoben način so iz stanovanja na Javorniški poti odpeljali zakonca Pajer. Doma sta ostali dve hčerki, od teh je bila Alja stara šele devet mesecev. Zjutraj je nadzornik železniške proge dobil oba zakonca mrtva blizu železniške proge med Jesenicami in Javornikom.

Okoli polnoči so zbudili Kelihovalo družino na Javorniku. Te noči so bili v stanovanju 55-letna mati Marija, 28-letni sin Evgen in 20-letna Mara. Ker

Mara na noben način ni hotela oditi z zakrinkanimi možmi, ker je dobro vedela, kaj se je zgodilo z Jožico Kunstelj, so jo ustrelili v navzočnosti mame in brata.

Kelihovala starša sta med vojno poleg Mare izgubila še tri sinove: Otona, Evgena (ki je bil navzoč ob sestrični smrti) in Rajka. Vsi trije so bili borci NOV.

Od Kelihovalih so se črnorokci odpeljali nekaj sto metrov naprej do krojača Adolfa Oblaka. Ta je kot otrok nesrečno padel in tako ostal invalid. Bil je star

Tudi krojača Adolfa Oblaka so skupaj z njegovo mamo ubili v krvavi prvoaprilski noči na Jesenicah.

32 let, živel pa je z materjo v podstrešni sobi. V sosednji sobi je te noči spala samo Marija Berce, ker sta bila njen mož in sin v nočni službi v železarni. Zbudila se je, ko so neznanci močno butali po vratih Oblakove sobe. Slišala je vse, kar so govorili. Krojač je rekel, da ne

gre z njimi ven, ker ve, kdo so in kaj nameravajo. Počili so strelji, nekaj sekund je bilo vse tiho, nato so se zaslišali koraki. nekdo pa je siknil »prasicca«. Nato je Bercetova še slišala, kako so neznanci zdrveli po stopnicah navzdol in hrup avtomobila, ki se je oddaljeval.

Zjutraj sta se Bercetova vrnila iz službe in opazila, da so vrata Oblakove sobe odprta. Še bolj sta bila začudena, ko sta dobila ženo in sin mamo objokano v kuhinji. Povedala jima je, da se je moralo nekaj strašnega zgoditi Oblakovima. Ko so šli v sobo, so našli Adolfa mrtvega na postelji, ob njej pa je mrtva ležala njegova mama. Ob bolj natančnem pregledu so opazili, da so prsti Oblakove mame sajasti, na tleh pa je ležala neka krpa. In v tem trenutku je Bercetova rekla: »Zdaj pa vem, zakaj je nekdo rekel prasicca. Po ubojo sina je planila v morila in mu snela krinko s sajastega obraza. Ker ga je prepoznala, so še njo ubili.«

To so bili zadnji zločini črne roke obveščevalne službe plave garde na Jesenicah. Morda mi bo kdo komaj verjel, toda po vojni je bilo s pričmi dokazano, da je to obliko pobijanja prepovedal osebno šef gestapa na Bledu Pörsterer (Persterer). Res je, da so se zločini še dogajali, toda tako domobranski kot mihailovičevski tajni likvidatorji so to opravljali brez vednosti nemških policijskih organov. Verjetno pa so bile tudi tu izjeme. **Jože Vidic**

Prisilno delo pri Volkswagnu

Otroci izkoriščanih delavcev so bili »odvečni«

Pod geslom: »Ena od oblik za obračun z našo preteklostjo – pri čemer pa pojem preteklost ne velja samo za nacistične čase – je, da sistematično obdelamo vsa dejstva«, je zahodnonemški avtor Klaus-Jörg Siegfried obdelal problem tujih (prisilnih) delavcev v Volkswagnovih tovarnah med 2. svetovno vojno.

Knjiga je prispevek k prizadevanjem, da bi kar najbolj osvetlili to zgodovinsko poglavje, saj jih je še nedotaknjenih veliko preveč. Avtor je voditelj zahodnonemškega državnega arhiva v Wolfsburgu, v knjigi pa raziskuje oboroževalno industrijo,

pri čemer se koncentrija na leta 1938 ustanovljene Volkswagnove tovarne. Bolj kakor predstavlja oboroževalnega programa, ki ga je prevzela ta tovarna, zanimata pisatelja položaj in usoda prisilnih delavcev in internirancev, brez katerih nagel razvoj nacistične oboroževalne industrije ne bi bil možen.

Siegfriedovo raziskovanje je predvsem socialnega, političnega in gospodarskega pomena. Pojasniti poskuša in odgovoriti na naslednja vprašanja: Ali so prisilni delavce različnih narodnosti enako obravnavali? Ali je tudi pri Volkswagnu veljalo grozljivo

načelo: Uničevanje z delom, garanjem? Ali je bilo med delavci čutiti odporiško dejavnost? Ko poskuša odgovoriti na ta vprašanja, navaja Siegfried pričevanja prizadetih in riše ter komentira tisto, kar se je v vojnih letih dogajalo v tovarnah. Ta knjiga ne obtožuje posameznikov, temveč je dopolnitev njegove dokumentacije, ki jo je objavil leta 1986. Nekatera poglavja je razširil z novimi ugotovitvami in zapisal podatke o dostopnih virih.

Volkswagnovo podjetje se je že zelo kmalu po nastanku vključilo v oboroževalno industrijo in začelo proizvajati. Knjiga ome-

nja vlogo iznajditelja in konstruktorja prof. Porscheja pri vodenju podjetja in ukrepe, s katerimi je dosegel njegov razcvet. Tesno prijateljstvo F. Porscheja z rajhsfirerjem SS Himmlerjem in dobre odnose s Hitlerjem je Siegfried postavil v ospredje svojih razmišljanj o krivdi slavnega konstruktorja za dogajanje v njegovih tehničnih obratih.

Nemški industriji je med vojno že kmalu začelo primanjkovati strokovnih in vseh drugih delavcev. Rešitev so nacistični voditelji videli v angažiranju tujih delavcev. V času od leta 1939 do 1944 so regrutirali 5,7 milijona tujih delavcev, prisilnih delavcev in internirancev iz koncentracijskih taborišč in jih razporedili po tovarnah oboroževalne industrije.

Posebno pri internirancih, ki so jih vključili v vojno industrijo,

je bilo opaziti naslednja dejstva: življenjske in delovne razmere delavcev, zaposlenih pri Volkswagnu in tistih, ki so drugje delali za to firmo, so določali v skladu s pomenom te panoge za vojno gospodarstvo. Prvotni namen: zavarovati režim z aretacijo njegovih političnih nasprotnikov, te pa kaznovati v koncentracijskih taboriščih z zapostavljanjem, mučenjem in nesmiselnimi delovnimi nalogami, so podredili novemu cilju: delovno silo iz koncentracijskih taborišč vključiti v vojno industrijo ter obenem dati SS novo področje moči in vpliva.

Ker so internirance in druge tuje prisilne delavce nujno potrebovali, je bilo treba zagotoviti tem ljudem sorazmerno dobro fizično kondicijo. Kljub temu so bile stanovanjske oziroma prenočitvene razmere, še posebno pa

higienska plat vprašanja, v zelo slabem stanju. Razlike so bile tudi glede na ideologijo nacional-socialističnega sistema: tako so na primer belgijske, nizozemske in francoske prisilne delavce veliko lepše obravnavali kakor pa ljudi iz SZ. Avtor še posebej obsoja preddelavce in nadzornike v Volkswagnovih tovarnah. Tega ne dela pavšalno, temveč navaja priče, ki priznavajo nekaj sočutja s tujci tudi nemškim delavcem v teh obratih vojne industrije.

Kako neusmiljeno je postopala večina predpostavljanih v Volkswagnovih tovarnah, ponazarja avtor z usodo poljskih in ruskih otrok in otroškega vrtca v okviru Volkswagnovih tovarn. Otroci so trumoma umirali. Ti otroci oziroma dojenčki so bili kot delovna sila neuporabni, torej za firmo tudi nepotrebni!

spal, so že bili štirje delavci. Kuhala nam je gospodinja. Polente nam ni manjkalo. Ko je bila baraka narejena, sem se vrnil na našo javko.

Nekega dne sva odšla z mr. Urošem v Lubinje pri Cerknem po sanitetni material. Hodila sva in prišla na Reko pri Cerknem, kjer se odcepi kolovoz proti Orehku in po uri hoda bi bil doma. Začel sem deklamirati: »O, Vrba, draga vas domača, kjer hiša mojega stoji očeta...« Mr. Uroš je takoj uganil, zakaj gre in me vprašal, če bi rad šel domov. Seveda bi rad šel, toda to ni bilo mogoče. Blizu Cerkna sva se vsedla na podreno drevo, da bi se odpočila. Bila sva tudi lačna, zato sva tudi jedla. Imela sva klobase, ki so jih izdelovali v Čepovanu, želela sva si le, da bi imela več kruha, toda ostalo je le pri željah. Ko sva nadaljevala pot proti Labinjam sva srečala člane britanske misije pri 9. korpusu.

Bil sem v največji sobi, ki jo na kmetijah imenujejo hi-

Eden izmed objektov partizanske bolnišnice Pavla v Trnovskem gozdu

ša, ko je prišla gospodinja in mi povedala, da me čaka nek civilist, ki bi rad šel v postojanko, saj ima nalogo, da naredi električno centralo. Vprašal sem ga, če ima kakšno dovolilnico. Dejal je, da nima, toda naj ga kar peljem tja. Odgovoril sem mu, da brez nje ne moreva v posto-

janko. Začel je nekaj godrnjati, imel pa sem občutek, da so me naši le preizkušali.

V brigadi smo imeli tudi politične ure, ki sem jih na javki pogrešal. Tako sem mr. Tonetu dejal naj organizira tudi kakšno politično uro. In res jo je. Zbrali smo se mr. Tone, mr. Jože in mr. Uroš

ter mi kurirji. Mr. Tone je pred nami razgrnil zemljevid, na katerem nam je pokazal, kje so trenutno potekale frontne črte. Politična ura ne bi bila to, če se ne bi pogovarjali še o našem delu in vsakdo je povedal kaj samokritičnega. Zelo zanimivo je tudi ko je mr. predaval o Hitlerju in enakopravnosti žensk. Po predavanju se je oglašil mr. Jože in dejal, da se on ne strinja, da so ženske enakopravne z moškimi. Mr. Tone pa mu je hitro povedal, kaj vse so ženske naredile pri Stalingradu (danes Volgograd).

V pričakovanju ofenzive smo se še bolj zamaskirali. Stezo, ki je peljala od glavne poti v našo postojanko smo pokrili z rušo. Šel sem tudi v Spodnjo Trebušo h kovaču po oglje, s katerim bi kurili, saj se ne kadi. Vsem drvam, ki smo jih imeli pripravljene, sem odstranil lubje. Za vsak primer smo kovinske posode z materialom zakopali v zem-

ljo in pokrili z rušo ter nanje nasadili grmovje.

V Spodnji Trebuši ni bilo vina, zato pa smo pili drnulo (drenovo) žganje, ki so ga kuhali tamkajšnji prebivalci. Zame je bilo zanimivo, ko sem jih opazoval pri krčenju gozda. Vedno so pustili kakšno lepo mladiko dreva rasti naprej in se je razvila v prilično drevo.

Med ofenzivo marca 1945 je bilo na naši postojanki več funkcionarjev, med njimi tudi pisatelj France Bevk. Pred prvo svetovno vojno je bil moj učitelj na osnovni šoli v Orehku, vendar me ni spoznal. Ogovoril sem ga in povedal, kdo sem in takoj se je spomnil. Posebej ga je zanimalo, kako je kaj v Orehku. Za brata Jožeta je rekel, da ne ve, kje je. Bil je v partizanih in je umrl po vojni. Čudil se je tudi, kako nas Nemci lahko preganjajo. Nemčija pa je bila skoraj že vsa zasedena. Med ofenzivo se je pri nas zdravil tudi podpolkovnik Rihačenko, vodja sovjetske mi-

sije pri 9. korpusu, ki je bil ranjen pri preboju obroča.

Prišel je konec vojne. Celo noč bomo plesali, smo rekli na javki. Pripeljali smo harmonikarja, toda sam sem prosil tovarišico Lenko, takratno šefinjo, da bi šel najraje domov, kjer so me čakali štirje nedorasli otroci, žena in starša. Dovolila mi je, toda le za dva dni. Ko sem se vrnil, sem na javki našel poleg prejšnjih kurirjev še dva nova. Eden je bil doma iz Bohinja, drugi pa iz Davče. Tam sta bili dve tovarišici. Verjetno so bili z oddelka centralne lekarne nekje pri Divači. Pri nesli so velik hlebec gorenjskega kruha, ki smo ga z užitek jedli. Kmalu se je vsa naša družina vkrcala na tovornjak in odpeljali smo se v Trst. Tam smo se ustavili za kratek čas v neki hiši, kjer je bil verjetno sanitetni odsek 9. korpusa. Kmalu pa smo se odpeljali v Postojno na nova delovna mesta.

Martinjan Golob

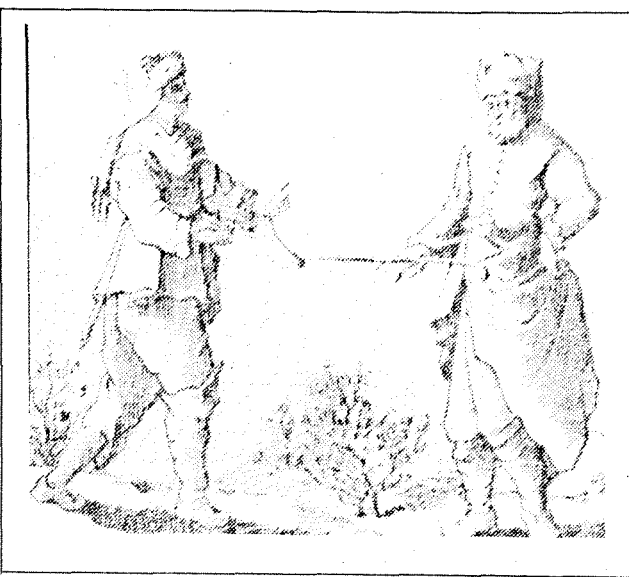
Radiesteziija in radionika

Zabavno, skrivnostno, malo trapasto in naivno. Različni ljudje, različna mnenja, različni pristopi – različni učinki. Najbolj najbrž kaže verjeti tistim, ki so se na omenjeno področje radiesteziije podali zato, ker so hoteli preizkusiti na lastni koži, koliko ta novotarija zares zaleže.

Že Bell in Edison sta s telefonijo povzročila v povprečnem dojemanju takratnega okolja prave viharje. Radijski sprejemniki in televizija pa so civilizacijsko in socialno posegli v življenje sodobnega človeka tako zelo, da včasih pozablja, kako težko je bilo našim prednikom dojeti, na kakšen način prihaja z radijskimi valovi glas iz daljave, in kako prihaja iz katodne cevi slika. Radiesteziisti pravijo, da je naš pristop k sprejemanju in oddajanju človeških energetskih valov podobno nezaupljiv in seveda – neveden. Trdijo, da so ljudje, ki lahko nenehno oddajajo zdravilne tokove energije, medtem ko drugi lahko veliko storijo za to, da se vključijo v ta tok (ter ga sprejemajo). Spet nekateri drugi ljudje, ki imajo zmerne količine te »sevalne« energije, se jo pa šele lahko naučijo po potrebi oddajati drugim. Radionika in radiesteziija sta metodi za obvladovanje in izkoriščanje teh »spečih« energij. Pri tem

Če lahko z nihalom odkrijemo podzemno vodo, je že na začetku tega stoletja trdil francoski opat Mermet, lahko tudi določimo diagnozo krvnega obtoka pri bolniku. Svoje prvotne teze je kasneje preizkušal na bolnikih, do katerih je imel dostop po bolnišnicah. Sam se je tudi domislil tega izraza. Trdil je, da že itak vse stvari na zemlji žarčijo. Človeško telo pa lahko poleg tega, da tudi samo žarči, tudi sprejema takšno žarčenje, če se naravna na »valovno dolžino« tistega, ki žarčenje oddaja. Knjigo o vsem tem je opat izdal leta 1935, pri čemer pa je treba takoj dodati, da njegovih trditev medicinska znanost ni vzela resno. Diagnosticirati človeško bolezen tako, da nad bolnikom nihaš z nihalom, se je zdelo res preveč šarlatansko početje.

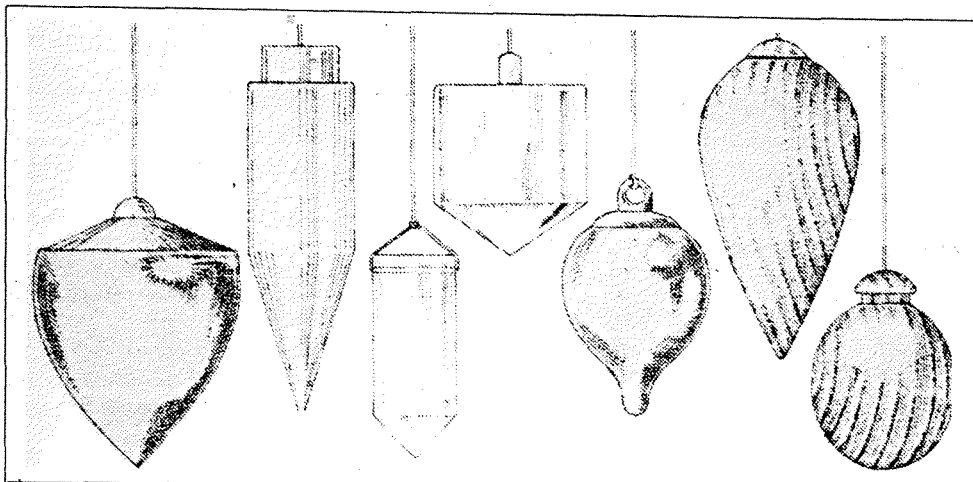
Šele počasi se je skozi »stranska vrata medicine«, začelo oblikovati spoznanje, da po človeškem telesu krožijo nekakšni biotokovi.

pal še naprej, da potemtakem ni nujno, da bi za diagnosticiranje bolezni nekega človeka moral imeti njega celega pred seboj, ampak bi zadostovala morda že samo kapljica pacientove krvi. Ker pa je bil dr. Abrams prepričan, da materialnih dokazov svoje teorije – se pravi do ugotovitev, kako zadeva nastane. Začel je vse skupaj razlagati z neke vrste magnetizmom. Tako je za poskus povezal pacientovo roko z žičko, ki je bila na drugem koncu pritrjena na bolno tkivo. Z žličke, ki je bila opremljena z upori, je potem spremljal dogajanje, nato pa vse skupaj izpopolnil in izdelal posebno škatlo.

Nekateri drugi, ki so se podali na ta nevarni teren raziskovanja, so jo odnesli z manj praskami; vsekakor pa drži, da je celotno področje radiesteziije, ki je v času superelektronike in računalništva po svoje doseglo zanimiv sociološki boom, tako med laičnim prebivalstvom kot tudi malce odtajano in bolj naklonjeno zanimanje medicine.

Povejmo za konec te zgodovinsko obrobijene zgodbe o bioenergetiki še to, da so edino znanstveno raziskavo o tej stvari opravili v Angliji med obema vojnama in sicer le zato, da bi znanstveniki dokazali, da ni nič na stvari, in da se ne bi iz Amerike v Anglijo razširilo šarlatanstvo z »zdravečimi škatlami«. Kaj pa je odkrila raziskava? S pomočjo nekega škota, ki se je vendarle že ukvarjal z zadevo in s pomočjo njegove škatle so mu dali v prepoznavo različne snovi. Škot jih je s pomočjo naprave identificiral in strokovnjaki, ki so vedeli, da bi bila po verjetnostnem računu gola ugibanja daleč manj uspešna, so morali priznati »da nekaj je na stvari.« Kljub temu je očitno, da ima še največ smisla in odprtih vrat za takšne, zaenkrat med neznanstveno početje uvrščene raziskave – Amerika. Nekateri radioniki že vrsto let uspešno sodelujejo z zdravniki pri diagnosticiranju bolezni. S tem pa seveda še vedno ni presežen osnovni nagib dr. Abramsa – dokazati in razložiti, kako stvar deluje. To ostaja naloga množici novih ljudi, ki se ukvarjajo s škatlicami, z nihali in bajalicami – tudi pri nas. B.Ž.J.

radiesteziija upošteva principe in tehnike bakanja, radionika pa to počne z napravami, bolj ali manj dognanimi.

Iz zgodovinskih virov se lahko poučimo, da so bili nekateri pripomočki v zdravljenju v rabi že za šamanstva. Tam nekje se pojavi tudi »čarobna« paličica, pa preprosto nihalo. . . . Od tam pa do instrumenta pradavnih iskalcev vode – bajalice iz leskov rogovile – je le korak. In nikakor je ne uporabljajo le za iskanje vode. Prav pride tudi pri iskanju takšnih zakladov kot je nafta, kot so razni arheološki ostanki, izgubljeni predmeti in celo izgubljeni ljudje.

O tem je najprej poročal ameriški nevrolog Abrams, ki je ob perkusiji (po trkanju po pacientovem telesu) opazil, da se zvok glede na preiskovani del, pa tudi glede na bolezen, spreminja, če je bolnik obrnjen proti zahodu. Postal je radoveden in se je intenzivneje začel zanimati za ta pojav. Tako je tudi ugotovil, da nastane pri preiskovanju popolnoma zdravega človeka, ki pa drži v roki kos bolnega tkiva, značilen zvok za bolno tkivo. Sklepal je, da gre najbrž za nekaj podobnega kot pri Mesmerjevi teoriji o »živalskem magnetizmu«, da gre za t.i. biotik in ko je prišel do tega sklepa, je skle-

S tem pa, tako njegovi današnji kronisti, se je »dal v zobe« resnim raziskovalcem, saj je bila naprava nadvse preprosta in je cikala na mazaštvo, za nameček pa ni kazala čisto vsem odjemnikom rezultatov. Se pravi – nekaterim ni kazala nič. Kajti, to so ugotavljali šele kasnejši bioenergetiki, Abrams ni upošteval, da bi na njegovo bioenergijo utegnili delovati tudi drugi ljudje – uporabniki omenjene »škatle«. Naslednico tega ameriškega zdravnika, neko staro gospo Drown, ki je razvila svoj tip škatlice na osnovi nekakšnih afriških »čarovniških pripomočkov«, so zaradi mazaštva obsodili na sodišču.

Odmev za zdravstveno poslanico generalnega sekretarja ZN

Oglasila se nam je Julijana Defar iz Jurkloštra, ki ji je bila poslanica nadvse všeč, hkrati pa jo je spodbudila, da je razmišljala o enem od vidikov zdravstva, tistim, ki naj bi segel izven bolnišnic in zdravstvenih domov tudi na domove bolnih in ostarelih ljudi na deželi. V njenem kraju je že tako, da je skoraj v vsaki hiši vsaj po eden, še pogosteje sta pa po dva starejša človeka, ki si težko še pomagajo sami, medtem ko mladih skorajda ni. Lepo bi bilo, če bi jih vsaj od časa do časa prišli pogledati »tamestni«, saj starejšim ljudem pri različnih starostnih težavah in boleznih pogosto več pomaga dobra in pristrčna beseda kot pa zdravila. Sploh pa ne gre le za to, gre za dosti več, pravi Defarjeva, za to namreč, da bi se morali mlajši ljudje vracati v vasi in na podeželje, da ne bo ostalo prazno. S tem v zvezi pa je seveda še cela vrsta stvari v družbi, ki jih s skromnim odmevom ne moremo odpraviti. Zato naj bo tole le spodbuda za razmišljanje še drugim.

Zdravnikovi nasveti

Zastrupitveni (toksični) šok

Ta oblika šoka je najpogostejša zaradi zmanjšane odpornosti ožilja ob zastrupitvi krvi z bakterijskimi strupi. V začetku se zaradi delovanja teh strupov na srce, ožilje in druge organe (toksinov), ožilje skrči, nato pa se razširi. Ta pojav nam je vsem znan iz lastnih izkušenj ali pa iz opazovanja drugih. Celotne nekatere rastline se podobno opazno spremenijo »vedejo«, če so zastrupljene.

Smrtnost je pri zastrupitvenem šoku zelo različna in je v odstotkih izražena med 40 in 80. Med vojno smo lahko opazili takšna šokovna stanja, ki jih je povzročil tifusni bacil s svojimi strupi.

Septični šok je najpogostejši pri zelo majhnih otrocih ter pri starostnikih, pri bolnikih in drugače prizadetih ljudeh. Opozorilo je namenjeno predvsem tistim, ki se »radi zdravijo na lastno pest« – zlasti pogosto pa z antibiotiki ob vročinskih stanjih. Z nepreverjenem jemanjem zdravil (to smo povedali že ob drugih primerih), se namreč prikrivajo simptomi šokovnega stanja. Prav zato je tako zelo pomembno, da smo ob povišani telesni temperaturi pozorni na vse spremljajoče znake bolnikovega stanja, na spremembe njegovega počutja, toplote in barve njegove kože in spremembe srčnega utripa (težji otip kot običajno).

Živčni šok

Tega povročijo navadno spremenjena živčna in psihična stanja ali obolenje hrbtenjače, bolečina ali preprosto – strah in groza. Med vojno so bili znani primeri globoke nezvesti, ki je nastopila iz velikega strahu npr. med bombardiranjem. V literaturi je zaslediti kar neverjetne zgodbe o ljudeh, ki so bili evakuirani z letali iz obkoljenih območij v stanju težkega šoka tako, da so se zbudili daleč stran, v bolnišnici in pri njenih dejanskosti niso odkrili prav nobenih drugih vzrokov za šok kot strah, kar so prizadeti tudi sami priznavali. Mehanizmi tovrstnega šoka so zelo zamotani, vanje je »vpleten« dober del človekovega živčevja, pa tudi njegova čutnost in čustvenost, hormoni. . . . Upoštevati je treba, da lahko sodeluje tudi desetina milijard možganskih in drugih celic – tudi takrat, ko gre za neprimerno rabo različnih uspavalnih tablet.

Zdravljenje

Ločiti moramo tiste ukrepe, za katere poskrbi osposobljeni zdravstveni delavec, od tistih, ki naj bi jih poznal vsak človek.

Izredno pomembno je odločno, razumno in – hitro ukrepanje. Vse je preprosteje, če ugotovimo že zgodnjo fazo stanja v šoku kot pa, če moramo zdraviti njegove zapoznele posledice.

Izredno pomembno je nenehno spremljanje (opazovanje) stanja prizadetega, delovanja njegovih življenjskih funkcij, frekvence dihanja. . . .

Normalna frekvenca dihanja je med 16- in 20 vdihljaji in izdihljaji na minuto, normalen otip bila pa je med 60 in 80 udarci v minuti. Telesno temperaturo je treba izmeriti in tudi vlažnost ali suhost površine lahko ocenimo skupaj s stanjem zavesti prizadetega. Lahko razločimo globoko nezavest od plitve dremavice.

Laiki ukrepajo s splošnimi ukrepi:

prizadetega je treba položiti v vodoravno lego z rahlo privzdignjenim spodnjim delom telesa in zgornjih okončin. Dihalne poti moramo sprostiti, če so tam kakšne ovire (ustna votlina, goltanec);

telesno temperaturo je treba obdržati čim bližje normalni – to pa pomeni, da moramo bolnika, če čutimo, da je podhlajen, pokriti z odejo;

Sem sodi tudi odstranitev bolečin (s sredstvi proti bolečinam). To je pomemben dejavnik, pri čemer pa se moramo izogibati morfiju v primerih, kadar je poškodovan dihalni trakt ali pa poškodbe glave, in nezavest.

Jasno je, da sodijo laboratorijske preiskave v roke strokovnjakov, zato bomo te postopke prepustili izključno njim.

Kaj je diureza?

Diureza je izločanje seča v stanju šoka, ki je v takšnem stanju manjše od 25 ml na uro in je slabo znamenje, ki nam pove, da je delovanje ledvic – tega tako zelo pomembnega organa – nezadostno

(se bo nadaljevalo)
Dr. Danijel Brezić

Imate bolečine v kolkih?

Smrekova smola vam bo pomagala, tako so nam povedali tisti, ki so že preizkusili ta recept. Vzamete nekaj takšne smrekove smole (ki ste jo nabrali na primer na izletu), jo navežete s prevezo kar na golo kožo prek sklepa ali pa na mesto, kjer vas boli zaradi izrabe hrustanca. Recept pravi, da je treba obdržati smolo prevezano toliko časa, dokler ne odstopi. Vendar pa svetujejo tisti, ki so preizkusili – ne kaže vztrajati tako dolgo, da vam ne bo razjedlo kože. Nekaj dni pa ne bo škodilo. Pravijo, da so nekatere starejše ženske spet zdrave kot mladenke »shodile« in živele brez bolečin (v kolkih ali kolenih) še leta.

Novo Borčevo branje

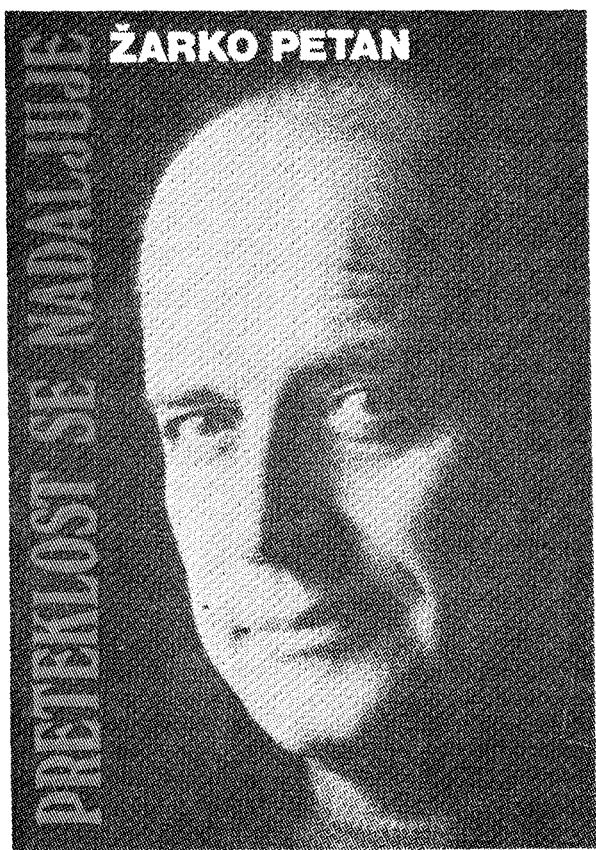
Se preteklost res nadaljuje?

O tem premleva v svojem novem poznem delu Žarko Petan. Svojemu delu je dal naslov Preteklost se nadaljuje, ker gre za nadaljevanje njegovega, pred leti napisanega, romana Preteklost. V njem svojo preteklost, ki jo je opisal v prvem romanu, se pravi svoje doživljanje vojaškega sodnega procesa, pogleduje z današnjimi očmi, deloma tudi v luči zadnjega procesa zoper četverico, pri čemer se mu spomin vrača vselej znova k nekaterim detajlom iz njegovega lastnega procesa. Skušaj analizirati postopke preiskovalcev pa tudi tistih, ki so, pod pritiskom ali ne, krivo pričali nedolžnemu (-im) v škodo.

Petanovo novo pisanje pravzaprav ni literatura v pravem pomenu besede, je nekakšno delo med pričevanjem in romansirano biografijo in kdor bo v njem iskal predvsem literarnih vrednosti, utegne biti malce razočaran. Je pa delo spisano korektno in tekoče tako, da ustreza (najbrž) svojem glavnemu namenu, ta pa je, služiti resnici in pokazati na skrajno nevarno in bedno dejstvo, da se kljub skoraj tridesetletni razdalji od »njegovega primera« preteklost nadaljuje, oziroma, da naša družba kljub vsem tolikokrat deklariranim priklanjanjem

demokraciji, še vedno ostaja pri prvih straneh lekcije o tej temeljni snovi. In Petanovo pisanje izpostavlja še nekaj: kako priročno in »junaško« se utegne oblast z vsemi in-

strumenti polotiti vsakogar, ki kakorkoli »štrli« iz povprečja, predvsem pa, če po nemarnem na javnih mestih govori o tem, da je cesar gol ali pa, da jo je »potegnili

ŽARKO PETAN

v Trst«.

To je tudi pisanje, ki nam pripoveduje o tem, da je prav vsak človek ranljiv, le njegovo šibko točko je treba najti in jo obdelati. Tako bralca nehote zanese razmišljanje nazaj v vojni čas in k vsem tistim, ki so jih sovražnikovi preiskovalci mučili z mnogoterimi prefinjenimi metodami. Ali so res storili neodpustljiv greh, ko so sredi muk klonili? Čistost in junaštvo, ki so nam o njem pripovedovali še v šolskih klopih na primerih nekaterih neuklonljivih, ki so neomadeževani omahnili v smrt, dobiva ob spoznavanju vseh teh podmen – ne manjše glorijske – ampak še svoj drugi, zemeljski, človeški obraz. Tudi zato je Petanova knjiga dragocena, ker prispeva k poglobljenemu pristopanju k tematiki obtožbe, obsodbe in krivde, hkrati pa se skuša dvigniti nad osebno prizadetost, ki jo je že nekoliko obrusil čas, po drugi strani pa spet zarežalo v staro novo dogajanje sedanjih dni.

Nenazadnje je poanta knjige tudi v stavi, ki sta si ju izmenjala Petanova žena in eden od ključnih zasliševalcev, ko je tekla beseda o tem, zakaj so pravzaprav Petana aretirali. Po tem, ko ji je možakar naštel vrsto Petanovih grehov, mu je ona odvrnila: »Zaradi takšnih neumnosti ste ga aretirali? Saj sem jaz večkrat govorila še hujše reči... Zakaj ne zaprete še mene?« Zasliševalec ji je na to odvrnil: »Vi lahko govorite, ker ste naša, vaš mož pa ne sme...«

B. Ž. J.

Kidričeve nagrade 1989

V mozaik znanosti

Čeprav je spričo gosto posejanih političnih dogajanj in škandalov letos nagrajevanje s Kidričevimi nagradami nekam potisnjeno ob rob, se vendar spodobijo, da vsaj v telegrafskem stilu predstavimo nagradence. Nagrade so dobili: dr. Miodrag V. Mihailović, za življenjsko delo na področju fizike (kjer se je posebej izkazal kot vodja skupine za teoretično jedrsko fiziko), dr. Igor Grabec je prejel nagrado za dosežke na področju akustične emisije – prvi na svetu je dokazal, da lahko na podlagi nelinearnega dinamskega modela teoretično opiše kaotične lastnosti akustičnih emisij z metodami teorije determinističnega kaosa. Dr. Rudolf Pavlin je prejel nagrado za življenjsko delo na področju nevrokemije, ožje področje njegovih dolgoletnih raziskav pa so bile acetilholinesteraza in monoaminooksidaze, pomembne snovi za prenos živčnih signalov prek sinaps. Dr. Jože Trontelj je bil nagrajen za dosežke na področju mikroelektromiografije, s čimer se ukvarja že 20 let – to je raziskovanje dogajanj v posamičnih mišičnih celicah in refleksno reagiranje posameznih živčnih celic. Dr. Vlado Benko je dobil nagrado za knjigo Mednarodni odnosi (ki je izšla že leta 1987). V tej knjigi, tako pravi obrazložitev k nagradi, je strnil vse svoje dolgoletno delo na tem področju ter skladno povezal subjektivne in objektivne činitelje mednarodnih odnosov, splošne teoretične poglede pa je podprl z zgodovinskimi primeri in z znanstveno-analitično podprtimi normativnimi postavkami. Za življenjsko delo je bil nagrajen magister Peter Vogrič in sicer za delo na področju preoblikovalne opreme za kovine in nekovine v Litostroju. Začelo se je z njegovim projektom za stroj za izdelavo bakelnih izdelkov ter stroja za globoki vlek pločevine in pakirtirko za odpadne kovine. Po njegovi zamisli so odprli leta 1980 novo Litostrojevo tovarno preoblikovalne opreme. Za življenjsko delo pa je prejel nagrado tudi zgodovinar, profesor dr. Bogo Grafenauer, ki že več kot petdeset let raziskuje različne vidike slovenskega in jugoslovanskega razvoja, je sintetik slovenske zgodovine in znanstveni sodelavec za pisanje sinteze o zgodovini jugoslovanskih narodov. Ni specializiran za eno samo zgodovinsko obdobje, zato lahko v njegovem znanstvenem opusu najdemo dela ki segajo od antike prek srednjega veka skozi celotno obdobje 20. stoletja. Kljub temu pa se je še intenzivneje ukvarjal z vprašanji o naselitvi in medplemskih zvezah južnih Slovanov, o njihovi etnogenezi, nastanku zgodnjehoslovanskih držav, zlasti Karantanije, o zgodnjefevdalni družbeni strukturi pri naših narodih, o kmečkih uporih in nenazadnje o agrarnem gospodarstvu in družbi do 20. stoletja. Je izreden povezovalac dogodkovne zgodovine z gospodarskim in družbenim dogajanjem, ki dogodkom išče vzroke in vselej raziskuje analitično.

A. J.

Življenje mrtvih

Ni nam potrebno gledati daleč v preteklost, da zaznamo vso razsežnost vprašanj, ki so bila postavljena na okrogli mizi »Žrtve druge svetovne vojne pri nas«. To je bilo vprašanje »dobrih in slabih«, »veljavnih in neveljavnih«, »priznanih in nepriznanih žrtev«. Žal nam je v sedanjosti to vprašanje znano iz dnevne kronike dogodkov na Kosovu. Ko se je organizator okrogle mize, bila je 3. marca letos v prostorih Kulturno informacijskega centra križanke v Ljubljani, pripravila pa jo je Sekcija za sodobno zgodovino pri Zvezi zgodovinskih društev Slovenije, odločil za to temo, ni mogel niti slutiti, da se bo ena od osnovnih dilem te tematike pokazala v vsej svoji podobnosti. Žal je tako.

Okrogla miza o žrtvah druge svetovne vojne v organizaciji sekcije stanovanskega društva slovenskih zgodovinarjev je imela namen, delno ga je tudi dosegla, da iz strokovnega stališča zgodovinskega odpre to za naše zgodovinskega deficitarno temo.

K sodelovanju so bili poleg zgodovinarjev povabljeni tudi predstavniki drugih strok, tako da je imela okrogla miza značaj interdisciplinarnosti, kar tudi ni značilnost za slovensko zgodovinsko pisanje.

Dilemo o razvrščanju vojnih žrtev na dobre in slabe, priznane in nepriznane brez ali s čim manj ideološkega razlikovanja je sprožil zgodovinar Jože Dežman, ki ji to vprašanje konkretiziral pred tem že z raziskavo o žrtvah vojne v občini Radovljica. Rezultati so objavljeni v letošnji januarski številki revije Borec. Zavzel se je za presejanje razlikovanja med žrtvami vojne, pri čemer je navedel vrsto primerov o tem kako se je vojne žrtve po vojni »merilo«. Nekateri primeri so prav groteskni. Na nek način je Dežman s svojimi raziskavami ponudil metodološki model za raziskovanje vojnih žrtev, pa bi bilo prav, da bi se našel še kdo drug, ki bi to temo obdeloval.

O enem od osnovnih virov za proučevanje žrtev oziroma načina smrti je spregovoril

mag. Damijan Guštin, zgodovinar, ki se med drugim ukvarja tudi z okupatorjevo represivno politiko nad slovenskim prebivalstvom v času vojne. Predstavil je delovanje in gradivo Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorja in njihovih pomagačev, ki je poleg gradiva zbranega že v prvih povojnih letih (kasneje dopolnjenega) v borčevski organizaciji osnovni vir za ugotavljanje števila mrtvih, pa tudi načina smrti med drugo svetovno vojno pri nas.

Prav na osnovi tega gradiva je skupina slovenskih priznanih zgodovinarjev že več kot pred desetletjem ugotavljala izgube slovenskega naroda v osvobodilni vojni. Rezultati tega raziskovanja so objavljeni v sklepnem poglavju knjige Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1946. Tedaj so avtorji postavili število 46 tisoč mrtvih kot žrtve fašizma, nacizma in to od oboroženih enot do zaporov in taborišč. Slovenski narod pa naj bi v vojni izgubil skupaj okoli 64 tisoč ljudi ali 4% prebivalstva, ker je izgubam na strani narodnoosvobodilnega gibanja potrebno prišteti tudi mrtve Slovence mobilizirane v nemško vojsko (okoli

5000), pa tudi pripadnike kolaboracionističnih enot in druge žrtve iz »druge strani«. Ta stran sodi, da je v vojni, ki jo vztrajno označuje kot državljansko, izgubilo življenje 13 tisoč Slovencev kot žrtev »protikomunističnega upora«. Večina žrtev naj bi bila med civilnim prebivalstvom oziroma med »vrnjenimi« domobranci (okoli 9000).

Seveda buri duhove prav število mrtvih na »druge« strani. O pogledih slovenske politične emigracije, ki s številom mrtvih želi dokazati, da je šlo v času druge svetovne vojne v Sloveniji za klasično državljansko vojno, je spregovorila Milica Strgar. Na podlagi časopisja in literature, ki jo izdaja slovenska politična emigracija, je ugotavljala, da gledajo ti na svoje mrtve kot na mučenike, skratka da se jim je čas ustavil, s tem pa tudi realen pogled na preteklost in sedanjost.

Ker pa niso vojne žrtve samo mrtvi, marveč tudi živi, od invalidov, sirot pa do tistih pojavov, ki so skriti v »duši« posameznika, je prav o posledicah vojne, ubijanja, smrti na psiho človeka spregovoril prof. dr. Janko Kostapfel. Govoril je o kolektivni psiho-

Uspešni nastopi v Sarajevu

V Sarajevu se je v nedeljo končal trideseti festival jugoslovanskega gledališča. Na prireditvi so pokazali šestnajst predstav iz vse Jugoslavije. Slovenski gledališčniki pa so se predstavili kar s petimi predstavami, tri predstave drugih gledališč pa so oblikovali tudi slovenski režiserji.

Za svoje predstave so slovenska gledališča dobila vrsto laskavih priznanj. Da so bile dobro narejene pa pričča tudi dejstvo, da je predstava Slovenskega mladinskega gledališča Šeherezada avtorja Iva Svetine in režiserja Tomaža Pandurja razglašena za najboljšo na festivalu. Njenim ustvarjalcem pa je žirija podelila še kar pet zlatih lovorjevih vencev, dobili pa so tudi tri posebne nagrade. Ostale slovenske predstave so dobile še štiri lovorjeve vence. Tako so naši gledališčniki »pobrali« devet od skupaj osemnajstih lovorjevih vencev in še nekaj drugih nagrad.

B. K.

zi, podzvesti in psihičnem pritisku vojnega stanja na ljudi, na množico in na posameznika.

Trpljenje, umiranje, žrtvovanje, nasploh vojne žrtve v širšem pomenu so tema slovenske beletristike, zato je o tem govoril pisatelj Vladimir Kavčič, avtor trilogije Žrtve.

Razprava, v kateri so sodelovali tako zgodovinar (Zdravko Klajnšek, dr. Ferdo Gestrin, mag. Boris Mlakar) kot tudi drugi, je pokazala, da je pogled na žrtve različen. Razlike so se pokazale predvsem glede obravnave mrtvih iz »druge strani«. Nasploh se je razprava večkrat gibala po tanki črti, ki loči zgodovino od politike oziroma politizacije. Odprlo se je vprašanje državljanske vojne in narodne sprave, ki se čedalje bolj, pa če želimo ali ne, pojavljata v našem zgodovinskega prostoru.

Vojne žrtve so seveda same po sebi takšna tema, ki se jo lahko hitro in enostavno spolitizira. Znana je razprava okoli števila žrtev ustaškega taborišča Jasenovac. S to razpravo, ki večkrat presega dobro mero okusa, etičnosti, moralnosti se želi kovati politični kapital za trenutno nacionalno (nacionalistično) politiko.

To vsekakor ni bil namen te okrogle mize, katere avtorizirani prispevki in razprava bo izšla maja v reviji Borec. Odgovorov na vrsto vprašanj, ki jih tema odpira udeleženci okrogle mize niso dali, so pa »odprli vrata« za nadaljnjo razpravo. Okrogla miza je bila prva, ki je skušala z več vidikov, zlasti pa iz stališča zgodovinskega pokazati, da bomo tudi preko mrtvih prišli do zgodovine živih. To pa zasluži tako mrtvi kot tudi mi, živi. Zato več življenja mrtvim.

Zdenko Čepić

SOZD KEMIJA
KEMIČNA TOVARNA PODNART
P. O.
64244 PODNART SR SLOVENIJA –
JUGOSLAVIJA

TELEFON: (064) 70-111
TELEGRAM: KEMIČNA PODNART
TELEX: 34550 YU KTP

SLOVENSKE ŽELEZARNE
TOVARNA VIJAKOV

plamen kropa p. o.

JUGOSLAVIJA

POŠTA: 64245 KROPA • TELEFON: (064) 79-463, 79-464
• BRZOJAV: PLAMEN KROPA • TELEX: YU PLAMEN
34524 • ŽELEZNIŠKA POSTAJA PODNART

Iz našega zamejstva

Pretresljivo pričevanje o nacističnem pokolu

Na openskem strelišču nad Trstom je bila 2. aprila že tradicionalna spominska svečanost v počastitev junaške smrti 71 talcev, ki so jih nacisti postrelili 3. aprila 1944.

Med številnimi udeleženci je bilo še zlasti veliko mladih, ki jih je gotovo najbolj presunilo pripovedovanje Steva Rodića, pred 45 leti mladega partizana, doma iz Drvarja (Bosna), sedaj bivajočega v Bihaću, ki je s skupimi, a močno občutenimi besedami povedal, kako je umrlo tistega daljnega 3. aprila 1944 71 talcev in kako se je sam čudežno rešil.

»Bil sem partizanski borec, ko so me italijanske vojaške enote zajele neke pri Šibeniku. Najprej sem bil zaprt v Fircenah, od tam so me preselili v Trst v koronejske zapore. Bil sem tu eden med tistimi, ki smo iz dneva v dan čakali, kaj bo z nami. Tretjega aprila 1944 zjutraj nas je prebudilo močno trkanje na vrata celice. Izbrali so nas 72, naložili na tovornjake in odpeljali na Opčine. Bil sem v prvi skupini desetih, ki so nas postavili pred zid, ki je stal tam, kjer stoji danes spomenik. Postavili so nas v vrsto, poleg mene so bili tovariši z Reke, iz Spli-

ta, Ilirske Bistrice, pa tudi neko mlado dekle.

Ko so vojaki dobili ukaz za streljanje, smo dvignili stisnjene pesti in zakričali »Smrt fašizmu, svoboda narodu«. Potem so se zaslili strelji. Vsi okrog mene so padli in z njimi sem padel tudi sam, ves okrvavljen, prepričan, da sem smrtno zadet. Pod mrtvimi trupli sem pričakal noč, ko bi nas morali odpeljati s tovnjaki. Ker pa je prišla novica, da je v bližini v teku partizanska akcija, so nemški vojaki sklenili odpeljati trupla s openskega strelišča šele naslednje jutro.

Tako sem se ponoči splazil izpod trupel tovarišev in žice na prosto. Lačen, ranjen in ves preplašen, sem tako preživel dva dni. Da sem se rešil, sem še danes hvaležen Milki Petelin in njeni družini, družini Milič iz Saleža, pa zdravniku Zanniju in še vsem, ki so mi pomagali, da sem prišel do partizanskih enot in v njihovih vrstah dočkal osvoboditev Trsta, ki bi moral biti pravzaprav moje grobišče.

Danes sem tu s svojim sinom Nenadom, srečen, da lahko stisnem roko vsem tem dobrim, poštenim ljudem,« je zaključil svojo pretresljivo

pripoved Stavo Rodić iz bostanskega Bihaća.

Spominska svečanost v Vidmu

V nedeljo 9. aprila je bila v ulici Spalato v Vidmu spominska svečanost v počastitev 44. obletnice usmrtnitve devetindvajsetih partizanskih poveljnikov iz Furlanije, Karnije in Veneta.

Domoljubni in svobodoljubni voditelji upora proti nacističnim okupatorjem in njihovim italijanskim in kozaškim fašističnim hlapcem so padli pod streli, ki jih je bil zaukazal krvoločni nacistični gauleiter Rainer iz Trsta in to samo nekaj dni pred zmagovitim koncem osvobodilnega boja.

Komemoracijo je pripravil videmski pokrajinski odbor Vsedržavnega združenja partizanov Italije – ANPI 8, odprl pa jo je njegov predsednik Federico Vincenti. Za njim je spregovoril še župan kraja San Daniele del Friuli Luciano Floramo. Številne prisotne je ganilo branje ganljivih pisem na smrt obsojenih, ki so jih iz črnih celic pisali svo-

jim najdražjim. Položili so tudi številne vence.

Ljubljanski srednješolci v Rižarni

Okoli 500 dijakov ljubljanske srednje šole za elektroniko in naravoslovje je pod vodstvom svojih profesorjev obiskalo Rižarno v Trstu, kjer so v tem nacističnem taborišču nacisti od oktobra 1943 do konca vojne v maju 1945 pobili ter sežgali kakih 5000 protifašistov Slovencev, Hrvatov, Italijanov in Židov.

Zgodovino Rižarne je ljubljanskim dijakom prikazal častnikar Franc Udovič, ki se pri pojasnjevanju ni ustavil ob koncu vojne, pač pa je nanizal tudi nekaj podatkov o zelo dolgi, dvajsetletni poti, preden je Rim proglasil Rižarno za državni spomenik.

Te dni sta Rižarno obiskali še večji skupini Videmčanov in bivših partizanov in aktivstov iz Anzole Emilie (Bologna). Slednji so nadaljevali pot v Idrijo, s katero že več let tesno sodelujejo.

Nameravali so si ogledati partizansko bolnico Franjo in partizansko tiskarno Slovenijo pri Vojskem nad Idrijo, vendar zaradi slabega vremena tega niso storili.

Kot svojsko zanimivost naj še navedemo, da je Rižarno obiskala večja skupina po večini mladih Nemcev, ki so prišli in zahodno-nemškega Bochuma. Bil je to prvi večji obisk Nemcev iz Zahodne ali Vzhodne Nemčije.

J.O.

Spomenik padlim na Rupih

V nedeljo 9. aprila se je pred osnovno šolo v Rupih velika množica ljudi z obeh strani meja. Slavnostno so odkrili spomenik padlim v NOV in žrtvam nacifašističnega nasilja. Odkritja spomenika se je poleg domačinov udeležilo več predstavnikov borcev NOV, članov ANPI, predstavnikov oblasti, družbenopolitičnih organizacij, Rupe, Savodenj ob Soči, Standreža, Gorice, Nove Gorice, Šempetra, Vrtojbe, Mirna, Bukovice, Krasa in drugih sosednjih občin. Povorka z državnimi zastavami, borčevskimi prapori ter venci in godbo na čelu je krenila kakih sto metrov do spomenika. Spome-

nik sta odkrili mati in sestra padlih borcev.

Rupa je ena od najmanjših slovenskih skupnosti v Italiji, saj ima le nekaj čez 30 gospodinjstev. Vas pa je bila med NOV zelo zavedna, saj so imeli že leta 1942 organiziran odbor OF. Tu so bile številne poti iz Furlanije, do Renč, Trnovega in v druge partizanske kraje. Skozi vas so šli številni vprežni vozovi orožja, hrane in drugega potrebnega materiala za partizansko vojsko ali bolnišnice. Tudi obveščevalci in kurirji so imeli stalne javke, posebej še po razpadu fašizma.

Spomenik, ki je postavljen padlim borcem in sedmim žr-

tvam fašističnega nasilja je zokrožen del obeležij iz NOB na tem območju. Veliko finančnih sredstev so prispevali krajski, delovne organizacije, občina Savodnje ob Soči in drugi.

Slavnostni govornik je bil župan občine Savodnje ob Soči Vito Primožič, ki je omenil, da je to najmlajši spomenik, posvečen mrtvim in v opomin drugim, da se kaj takega ne bi več dogajalo. Fašizem in nacizem nista bila nikoli do kraja premagana, še vedno se oživljata. Zahteve slovenskega jezika so še vedno aktualne. Svoboda ima svoj poseben pomen. Spomenik pa je istočasno moralni in

političen pomen kraja. Spregovoril je še predsednik pokrajinskega odbora VZPI-ANPI Silvano Bacicchi, ki se je zavzel za pristop v evropsko skupnost, za tržno enakopravnost, za uveljavitev enakopravnega slovenskega jezika in nakazal še druge pomembne življenjske dogodke, ki nas zadnje čase še kako pretresajo.

V kulturnem programu so nastopali učenci osnovne šole I. Pregelj iz Rupe, mešani pevski zbor Rupa-Peč, moški pevski zbor KD Skala iz Gabrij, recitatorji ter domača godba na pihala. Po končani slovesnosti je bilo tovariško srečanje, ki se ga je udeležilo veliko borcev, aktivstov in domačinov.

L. Kotar

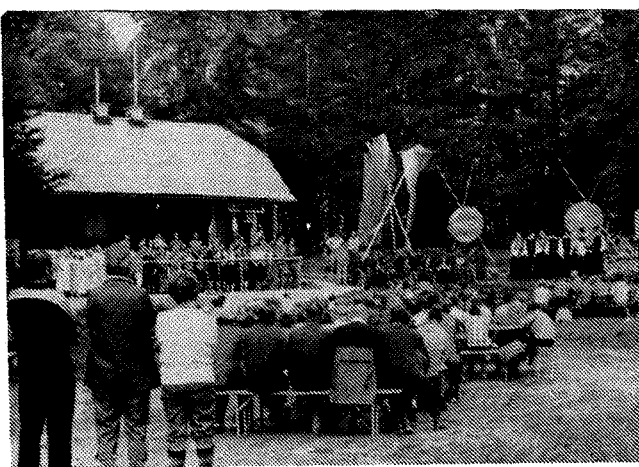
Delovni planinci

Pred dnevi so se v predavalnici Delavskega doma v Trbovljah sestali člani istoimenskega Planinskega društva na svojem rednem letnem občnem zboru in pregledali opravljeno delo v letu 1988.

To društvo, znano po svoji izredni dejavnosti in velikem številu članstva (sedaj šteje nekaj nad 1.300 članov), ima tudi zbor bogato zgodovino, saj so predlani slavili visok jubilej – 75-letnico obstoja in delovanja, lani pa 50-letnico mladinskega odseka. Ob tem imajo tudi zelo bogato dokumentacijsko gradivo. Tako imajo nad 4500 fotoposnetkov, kar je posebno in velika osebna zasluga dolgoletnega člana tega društva – zanesenjaka Milana Cerinška, ki je tudi aktivni udeleženec NOV in znan družbeni aktivist v občini Trbovlje. Prav toliko ima na voljo lastnih dia pozitivov znani strokovni delavec Vinko Pfeifer, ki jih je posnel na svojih številnih planinskih turah in vzponih, saj je bil

samo na Triglavu stokrat. Predlani, to je v letu 1987 je ob 35-letnici ZRVS peljal na našo najvišjo goro skupino trboveljskih rezervnih vojaških starešin in med njimi zakonski par Mandić iz pobratene občine Lazarevac.

Po predloženih skrbno pripravljenih in vsebinsko zelo bogatih letnih poročilih o delu ter letošnjih načrtih dela, je potekala živahna in zanimiva razprava. Udeleženci so navrgli številne koristne pobude in predloge za nadaljnje delo, spregovorili pa so tudi o pripravi na dostojno počastitev visokega jubileja – 100-letnice Planinske zveze Slovenije, ki jo bodo slavili leta 1993. Zelo pohvalno o delu PD Trbovlje in sodelovanju z ZRVS, ter o pomenu tega sodelovanja se je izrazil predstavnik OK ZRVS Trbovlje, še posebej pa zastopnik Planinske zveze Slovenije tovariš Jože Dobnik, ki je med drugim spregovoril tudi o prihodnjih nalogah planin-

Z ene izmed številnih akcij Planinskega društva Trbovlje (Foto: Milan Cerinšek)

skih društev in pododborov ter Planinske zveze Slovenije.

Prisotni člani Planinskega društva Trbovlje in gostje so z dolgotrajnim ploskanjem pozdravili moški pevski zbor Zarja, ki je njihov kolektivni član in tudi večina članov tega zbora je hkrati tudi članov PD Trbovlje.

Splošna ugotovitev je bila, da se le redkokatera organizacija ali društvo lahko pohvali s takšno bogato vsebino in rezultati dela, kot je Planinsko društvo Trbovlje, kateremu je predsedstvo RK ZRVS Slovenije ob njihovi 70-letnici leta 1982 podelilo plaketo ZRVS Jugoslavije.

Rudi Matko

Pravna posvetovalnica

103. člen ZTPPIZ

A. R., Logatec

VPRAŠANJE: Ste 60% civilna žrtev vojne, 60% mirnodobni vojaški invalid in 100% invalid poklicne bolezni skleroze multiplex. Zanima vas, če se po 103. členu Zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja upošteva pri doseganju najmanj 20 let pokojninske dobe tudi doba s povečanjem ali izključno učinkovita doba prebita na delu po 15. 5. 1945.

ODGOVOR: Pri 103. členu navedenega zakona je možna razlaga na dva načina.

1. Upoštevalo se lahko le učinkovita leta dela brez povečanja.
2. Upošteva se celotna zavarovalna doba s povečanjem. Iz pisma je razvidno, da je bila pri reševanju vaše zadeve upoštevana prva razlaga (upoštevali so vam le učinkovita leta dela pri izpolnitvi pogoja 20 let opravljanja dela, ki se računa v zavarovalno dobo). Po dobesednem razumevanju 103. člena ZTPPIZ je bolj verjetna prva razlaga, ki pa za vas ni ugodna.

Glede nato, da vam ne moremo dati natančnega odgovora vam svetujemo, da uporabite pri reševanju vaše zadeve vse možne instance.

NIZKA DRUŽINSKA POKOJNINA

R. K., Črna na Koroškem

VPRAŠANJE: Mož vam je umrl 15. 6. 1987 in po njem prejimate družinsko pokojnino. Vaša družinska pokojnina je zelo nizka, čeprav je bil vaš mož borec od leta 1944 in je imel nekaj več kot 10 let pokojninske dobe. Zanima vas, če ste upravičeni do višje pokojnine.

ODGOVOR: Višina pokojnine je predvsem odvisna od osebnih dohodkov oz. zavarovalnih osnov doseženih po 1. 1. 1966, na podlagi katerih se izračuna pokojninska osnova in od pokojninske dobe. Iz vašega pisma pa izhaja, da vaš mož ni imel veliko pokojninske dobe, zato je tudi odstotek za odmero pokojnine od pokojninske osnove nizek. Kot borce od leta 1944 se znesek pokojnine odmerjene po dopolnjeni pokojninski dobi, poveča za 30%. Družinska pokojnina za enega družinskega člana pa se odmeri v višini 70% od starostne ali invalidske pokojnine, ki bi jo vaš mož imel oz. jo je imel ob smrti.

V zvezi z vsem navedenim je možno, da prejimate tako nizko pokojnino, kot ste napisali v pismu (170.000 din, seveda so se pokojnine ponovno povečale, tako da ta znesek ni več realen).

Ob prejemanju tako nizke pokojnine vam svetujemo, da pri pristojni Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja vložite zahtevek za varstveni dodatek.

PLAČEVANJE PARTICIPACIJE

I. Š., Podnart

VPRAŠANJE: Ste borec pred 9. 9. 1943 in 90% vojaški vojni invalid. Vaša žena ima 10 let pokojninske dobe in je morala zaradi bolezni v družini pustiti službo, sedaj pa je zavarovana po vas. Zanima vas, če bo morala plačevati participacijo za zdravstvene usluge.

ODGOVOR: Družinski člani borcev, kljub temu, da so zavarovani po njem, niso oproščeni plačevanja participacije za zdravstvene usluge. Drugače pa je pri družinskih članih vojaških vojni invalidov, ki so v primeru, da so zavarovani po njem in imajo to zabeleženo v zdravstveni izkaznici (vojaški vojni invalid-družinski član), oproščeni plačevanja participacije za zdravstveno uslugo.

V vašem primeru bo tako vaša žena oproščena plačevanja participacije.

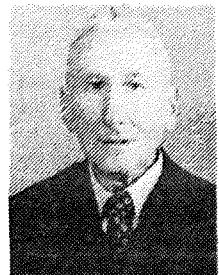
Ne pristajajo na delitev

Medvojni aktivisti OF občine Ljubljana Center so na svojem zboru v četrtek, trinajstega aprila podprli vodstvo slovenske politike, v kolikor bo še naprej dosledno in brezkompromisno vztrajalo na dosedanjih pozitivnih stališčih. Poudarili so, da so le za avnojsko Jugoslavijo, kot državo enakopravnih narodov in narodnosti, in da odločno nasprotujejo unitarizmu in centralizmu ter delitvi na manj in več vredne nacionalne skupnosti. Medvojni aktivisti OF so del borčevske organizacije. Nekateri so menili, da je na srečo v velikem delu starejših glav zmogala misel o razvoju družbe v demokratičen pluralizem, ustvarjalno mišljenje in svobodo. Za sedanji položaj družbe so ugotavljali, da je več kot krizen. Pohvalili so vodstvo slovenske borčevske organizacije, ki zadnje čase stopa po novih poteh. Veliko so govorili o zgodovini pisane narodnoosvobodilnega gibanja, predvsem v Ljubljani in se strinjali, da je potrebno podpreti znanstveni koncept raziskav tega obdobja, z upoštevanjem vseh vidikov in virov, od pisnih do ustnih. Zavzeli so se tudi za drugačno organiziranost svojega aktiva, ki naj bi temeljila na skupinah, ki jih združuje prijateljstvo in tovarštvo nastalo ob delu v času vključevanja v raznovrstne dejavnosti OF v Ljubljani. Poleg zgodovine pisja pa so še posebej zainteresirani za zdravstveno in socialno problematiko, kjer bi moralo priti do racionalizacije in dopustitve ter podpore privatnemu sektorju, ob tem da bi razvijali tudi medsebojno pomoč. Vse sklepe svojega zbora bodo predstavili in pojasnjevali tudi na mestnem zboru aktivstov OF, ki bo v maju.

Lojz Tržan

Jože Vidovič

V Ljubljani je marca umrl sanitetni kapetan 1. razreda in aktivni družbenopolitični delavec Jože Vidovič. Rojen je bil leta 1924 v Novem mestu. Že septembra 1941 se je vključil v NOG in bil že istega leta zaprt. Po vrnitvi iz zapora je nadaljeval z aktivnim in organiziranim delom do odhoda v partizane junija 1943. leta. Kot borec Tomšičeve brigade je bil razporejen v center partizanskih bolnišnic v Rog in decembra 1943 je bil ujet in poslan v internacijo. Po vojni je končal vojaške šole in ostal v JLA do upokojitve leta 1967. Po upokojitvi se je posvetil športnemu življenju – hokeju. Za požrtvovalno delo med NOB in po vojni graditvi je prejel več visokih odlikovanj in priznanj.

Jernej Draksler

Marca smo se v Mavčah poslovili od Jerneja Drakslerja iz Jame. Rodil se je leta 1916, v NOB je vstopil maja 1943 v Šerčerjevo brigado. Še istega leta je bil na Dolenjskem ujet in odpeljan v taborišče Dachau.

Alojzija Umnik

Januarja smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Alojzije Umnik, rojene v Ljubljani pred petinsedemdesetimi leti. V Ljubljani je končala učiteljske in prvo zaposlitev dobila v Podsredi, kjer jo je zatekla okupacija. Njeno akvino delo z OF ni ostalo skrito domačim izdajalcem. Leta 1944 je bila aretirana in dopeljana v zapore v Rajhenburg. Od tu ji je uspelo pobegniti v Ljubljano, kjer je dočakala osvoboditev. Nato je prišla v Grosuplje, se zaposlila kot učiteljica, ravnateljica vse do upokojitve. Za izjemno pedagoško in organizacijsko delo na področju izobraževanja je prejela najvišje občinsko priznanje Jurčičevo nagrado.

Martin Florjanc

Januarja smo se v Polzeli poslovili od Martina Florjanc. Rojen je bil leta 1909. Bil je borec minner 2. bataljona Slandrove brigade in odlikovan z medaljo za hrabrost.

Štefan Terglav

V Polzeli smo se marca poslovili od Štefana Terglava, rojenega leta 1908. Bil je med borce Levstikovske brigade. Januarja 1945. je bil na Dolenjskem ujet in odpeljan v Dachau.

Terezija Nastran

Zelo mlada se je vključila v aktivistično delo. Vzdrževala je zveze med borce NOV v škofjeloških hribih. Kot partizanska učiteljica je z vso ljubeznijo budila domovinski čut mladih. Tudi v povojnem obdobju je bila aktivna v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Umrli je lani v trinšestdesetem letu.

Ivan Močnik

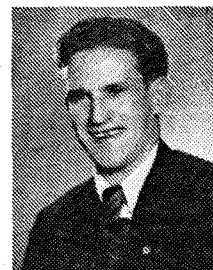
Na Ravneh je umrl Ivan Močnik. Rojen je bil leta 1918 v Kalobju. Od leta 1941 je bil aktivist. Po vstopu v NOV je bil vodnik in politkomisar VOSA. Septembra 1944 je bil ujet, zaprt v Begunjah in v Dachau. Za zasluge med NOB in po njej je bil večkrat odlikovan.

Alojz Škulj

Rojen je bil leta 1909 v vasi Poznikovo pri Velikih Laščah. Leta 1941 se je odzval NOG in novembra je postal član terenskega odbora OF Karlovica. V roški ofenzivi je bil aretiran in odpeljan v italijanska taborišča. Po vojni je pomagal pri obnovi in združitvi. Pokopan je v Velikih Laščah.

Marija Lampret

Rojena je bila leta 1892 v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, umrla je na Ravnah na Koroškem. Od 1943. leta pa do konca vojne je sodelovala z OF na področju Golave buke in Slovenj Gradca.

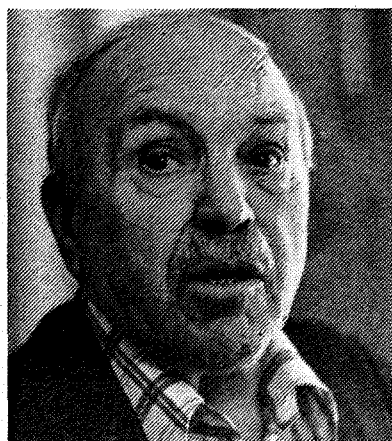

Jaka Štrubelj

V Grosuplju je lani umrl devetinšestdesetletni Jaka Štrubelj. Kapitulacija stare jugoslovanske vojske je dočakal na službenju vojaškega roka v Novem Sadu. Z večjo skupino vojakov je bil zajet in odpeljan v taborišče v Šlezijo, kjer je moral delati pri nemških kmetih. Domov se je vrnil konec vojne in se vključil v družbenopolitično delo. Na prvih volitvah je bil izvoljen za predsednika občine Grosuplje za tem pa je opravljal razne dogovorne funkcije.

Ivan Rajh

Ivan Rajh je bil rojen leta 1914. Od leta 1942 je bil aktivist na varaždinskem in koprivniškem teritoriju, nato je bil komandir postaje za mobiliziranje za Kozjansko in Pohorje, član VDV in nazadnje delal pri Ozni. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Ivan Kokal-Imre

V 81. letu starosti je umrl predvojni komunist in španski borec Ivan Kokal-Imre iz Raven na Koroškem.

V politično delo ga je že 1923. leta vključil Prežihov Voranc. Leta 1932 ga je CK KPJ poslal v Moskvo, kjer je obiskoval Komunistično univerzo narodnih manjšin zapada. Bil je prostovoljec v španski republikanski vojni. Drugo svetovno vojno je pričel v Moskvi, kjer je 1941. leta sodeloval pri oddaji prve slovenske besede po radiu v svet. Po nalogu Kominterne je bil za izvršitev posebnih nalog poslan v Turčijo, od koder je bil izgnan v Sirijo in Palestino. Septembra 1944. se je priključil grupi Prekomorcev in se po osvoboditvi vrnil v domovino.

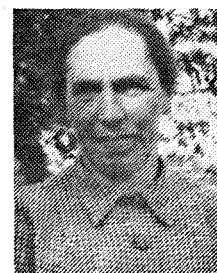
Po osvoboditvi je bil prvi župan občine Ravne na Koroškem.

Đorđe Novosel

V 75. letu starosti je v Izoli umrl nosilec parizanske spomenice 1941 Đorđe Novosel.

Že maja 1941 je prešel v ilegalo na terenu Durmitorja in sodeloval pri pripravah na vstajo, avgusta istega leta pa je vstopil v NOB. Bil je politkomisar 5. bataljona IV. črnogorske proletarske brigade ter XII. hercegovske udarne brigade. Udeležil se je bitk na Neretvi in Sutjeski. Kasneje je bil načelnik OZNA II. udarnega korpusa ter pomočnik načelnika OZNE za JNA.

Po osvoboditvi je bil v diplomatski službi.

Jožefa Ažman

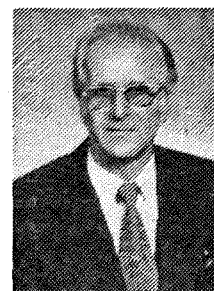
V sedeminosemdeset letu je umrl Jožefa Ažman iz Zgornje Dobrave pri Kropi. Pokopana je na domačem pokopališču.

Franc Nosan

Na škofjeloškem pokopališču smo se februarja poslovili od enainosemdesetletnega Franca Nosana. V aktivistično delo NOB se je vključil že leta 1941, marca 1942 je bil aretiran in odpeljan v Gonars. Po kapitulaciji Italije se je vključil v partizane kot komandant mesta Stari trg. Po vojni je bil demobiliziran. Odlikovan je bil z več odlikovanji.

Jože Veble

Rodil se je leta 1898 v zaselku Jeroslavac pri kapelah. Leta 1915 je bil vpoklican v avstrijsko vojsko in po njenem razpadu 1918 se je kot prostovoljec pridružil Maistrovim borcem. Na Koroškem je ostal vse do plebescita. Umrli je aprila in pokopan na kapelskem pokopališču.

Emil Bukovac-Mile

V sedeminsedemdeset letu je umrl Emil Bukovac, polkovnik milice v pokoju. V NOV se je vključil leta 1942 in postal borec Rakovške čete, nato je bil v dolomit-skem odredu, Šerčerjevi brigadi in nazadnje politkomisar 18. SNOUB Bazoviške. Po vojni je opravljal dolžnost načelnika ljudske milice Slovenije. Prejel je več vojnih odlikovanj in priznanj.

Franc Skalja

Na grosupeljskem pokopališču smo se lani poslovili od Franca Skalje, rojenega pred sedeminsedemdesetimi leti v Žirovnici na Gorenjskem. Ob okupaciji je začel delati z OF. Njegovo delo ni ostalo skrito zato je bil novembra 1943 aretiran in odpeljan v Dachau. Po vrnitvi domov se je zaposlil pri elektro Ljubljana v Grosuplju, kjer je delal do upokojitve.

V letu 1988 so umrli člani ZB NOV

ZB Ptuj:

Jože Arnuš, 1914, Ptujška gora, Marjeta Belšak, 1900, Zavrč, Franc Bezjak, 1912, Markovci, Martin Cajnko, 1911, Dornava, Urša Čič, 1905, Ptuj, Miodrag Danilović, 1925, Ptuj, Miroslav Dugolin, 1928, Ptuj, Jernej Fišer, 1906, Ptujška gora, Ana Gabrovec, 1914, Ptuj, Marija Galun, 1921, Stoperce, Franc Gojčič, 1918, Kidričevo, Liza Grobeljšek, 1925, Majšerk, Jakob Hojnik, 1901, Polenšak, Marija Janžekovič, 1906, Markovci, Jožefa Jurgec, 1902, Cirkulane, Kristina Jus, 1919, Stoperce, Ivan Kos, 1899, Žetale, Marija Krizaj, 1906, Cirkulane, Janez Kuhar, 1911, Rogoznica, Anton Markovič, 1919, Ptuj, Jera Meznarič, 1910, Ptujška gora, Stanko Molnar, 1915, Ptuj, Andrej Mršak, 1922, Ptuj, Neža Marušič, 1913, Destrnik, Ivan Novak, 1919, Kidričevo, Franc Obran 1918, Gorišnica, Simon Pernat, 1903, Majšperk, Maks Popošek, 1916, Rogoznica, Jakob Potočnik, 1909, Ptuj, Elizabeta Renko, 1912, Ptuj, Karel Robinščak, 1925, Hajdina, Ivan Rotvaj, 1913, Cirkovce, Simon Rus, 1922, Rogoznica, Tončka Sagadin, 1900, Maribor, Fredi Šostarič, 1916, Juršinci, Pavel Šostarič, 1916, Juršinci, Jakob Trunk, 1901, Markovci, Martin Visenjak, 1887, Ptuj, Alojz Vuzem, 1919, Zavrč in Anton Žuran, 1904, Cirkulane.

ZB Velika Nedelja:

Janez Ribič rojen leta 1898, invalid iz prve svetovne vojne in Maistrov borec. Med NOB je bil kurir Kozjanskega odreda. Jožefa Kolarič, rojena leta 1923, od leta 1944 je bila terenska aktivistka. Štefani-ja Erlih, rojena leta 1906, od leta 1944 je sodelovala s terenskimi aktivisti.

Republiški izvršni svet zavrnil informacijo o napadih na SLO in JLA

Odnos do JLA je bil vedno dober

Informacija bivše – Mikuličeve vlade z naslovom Bistvo, vzroki in ocene napadov na zasnovo SLO in posebej na JLA, še vedno vznemirja slovensko javnost. Spomnimo se, kaj je med drugim zapisano v njej. V gonjo proti zasnovi splošne ljudske obrambe in JLA se vključujejo tudi nekatere sistemske ustanove v naši republiki, in da imajo nekatere teze in zahteve za revizijo zasnove SLO in DS in ustavne vloge JLA institucionalno podporo. Nekatera stališča in izjave uradnih ustanov v Sloveniji ter posameznih vodilnih oseb se v veliki meri ujemajo s stališči skupin in posameznikov iz vrst politične opozicije. Zdajšnja kampanja proti armadi pomeni resno, načrtno in vztrajno prizadevanje za razbijanje in ukinitve JLA. To pa naj bi peljalo tudi v rušenje SFRJ. Največja nevarnost pa je zahteva po ustanovitvi republiških armad, napadi na materialne temelje zasnove SLO, posebej pa financiranje JLA.

O tej informaciji je razpravljal tudi slovenski izvršni svet in jo zavrnil kot neutemeljeno, tendenciozno in neargumentirano. Menili so tudi, da bi jo morali umakniti, saj ne more biti objektivna podlaga za resno delegatsko razpravo. Nasprotno tej informaciji, so poudarili člani republiškega izvršnega sveta, je bil in je odnos prebivalcev naše republike, republiških organov in družbenopolitičnih organizacij do JLA vselej korekten. Nasprotno pa je Mikuličeva vlada uporabila statistične podatke zelo enostransko, predvsem tiste o napadih na pripadnike JLA in vojaško imetje. Republiški izvršni svet tudi ne zanika, da v Sloveniji ni

bilo neodgovornega odnosa do armade, toda takšni pojavi so bili in so še, tudi v drugih republikah in pokrajinah. Zato informacija bivše vlade ne bi smela obravnavati le položaja v Sloveniji. Še posebej pa so bivši zvezni vladi zamerili, ker je informacijo sestavila brez sodelovanja predstavnikov naše republike. Prav tako je škodljivo izpuščanje dosežkov Slovenije na področju obrambnih priprav, doslednega uresničevanja odgovornosti in obveznosti pri zagotavljanju materialnih in drugih možnosti JLA. Če bi vse druge republike in pokrajine tako sprotito izpolnjevale svoje obveznosti, ne bi bilo nobenih težav pri financiranju JLA (op. avtorja).

Še posebej pa je nesprejemljivo, da je bivša Mikuličeva vlada uvrstila med napade na zasnovo SLO in JLA prizadevanja za učinkovito reševanje jezikovnega vprašanja v armadi, prizadevanja za izboljšanje delovnih razmer in osebnih dohodkov aktivnih vojaških oseb, in da se izpolni obrambna pripravljenost oboroženih sil in celotne družbe.

Slovenski izvršni svet je tudi menil, da mora informacijo oceniti novi zvezni izvršni svet, in če je potrebno tudi predsedstvo Jugoslavije. Na predlog skupščine Slovenije republiški izvršni svet že pripravlja novo informacijo, pri njenem oblikovanju pa sodelujejo vsi pristojni organi, ki pri prejšnji niso mogli opraviti svojega dela. Z njo bo republiški izvršni svet seznanil delegate slovenske in jugoslovanske skupščine.

B. K.

Zanimiva razstava v Mariboru

Od Edvarda Rusjana do sodobnega letalstva

Na mariborskem sejmišču je bila od 9. do 13. aprila odprta razstava »Od Edvarda Rusjana do sodobnega letalstva«, ki so jo pripravili poveljstvo vojnega letalstva in protiletalske obrambe JLA, Letalski center Maribor in Mestna zveza organizacij za tehniško kulturo. Na otvoritvi razstave je podpredsednik izvršnega sveta Skupščine mesta Maribor magister Jože Breznik v imenu družbenopolitičnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij pozdravil organizatorje in vse udeležence na razstavi in poudaril, da bo tudi ta razstava prispevala svoj delež k že tradicionalno dobrim odnosom med JLA in Mariborčani.

Razstavo je odprl generalmajor letalstva Živan Mirčetić in dejal, da razstavo letal, maket in letalske opreme organizirajo v Mariboru z namenom, da bi si vsi ljubitelji letal in modrih višav ogledali dosežke v naši letalski industriji, da bi spoznali delo in dejavnost naših letalskih organizacij ter da bi skozi večdnevno druženje spoznali vso lepoto letalskega poklica in poklicev, ki so v službi letalstva. Doslej so si razstavo ogledali občani, mladina in vsi ljubitelji letalstva in letal v Varaždinu, Karlovcu in Sisku, kjer je razstava vzbudila precejšnje zanimanje predvsem mladih. Letalcem, padalcem in modelarjem in vsem ljubiteljem letalstva se je zahvalil za pomoč pri pripravi razstave. Posebno zahvalo je izrekel mentorjem krožkov po šolah, članom aeroklubov in dru-

štvom Ljudske tehnike, ki so s svojim delom veliko prispevali pri vzgoji mladih kadrov.

Poudaril je, da je bil Edvard Rusjan iz Gorice prvi jugoslovanski konstruktor letala, prvi pilot in prva žrtev letalske nesreče na ozemlju Jugoslavije. Obudil je tudi spomin na partizansko pilota Franja Kluza in Rudija Čajevca. Posebej je govoril o razvoju letalstva in letalske industrije po osvoboditvi in opozoril na Titovo geslo, da se je treba tudi na tem področju nasloniti na lastne sile. Letala jastreb, galeb, super-galeb in orel so se proslavila tudi izven meja naše domovine.

Na razstavi so se obiskovalci ustavljali zlasti pri vojaškem helikopterju Gazela, ki je bil razstavljen pred vhodom v dvorano B, kjer so bili prikazani tudi ostali eksponati. Tukaj so si obiskovalci lahko ogledali razna letala, letalske makete in modele, zbirko Filatelističnega društva Maribor z znamkami z letalsko tematiko, zmaja, rakete in druge zanimivosti.

V besedi in sliki so prikazali tudi partizansko letalsko vojskovanje in razvoj letalstva in letalske industrije po osvoboditvi.

Otvoritve razstave v Mariboru se je udeležilo veliko število ljudi, med katerimi je bilo predvsem dosti mladih. Na razstavi so bili tudi gojenci letalskih vojaških šol in njihove starešine, ki so posredovali na željo tudi informacije o letalskem vojaškem poklicu in o možnostih za šolanje za ta poklic.

M. K.

Slovenski fantje na vojaških akademijah

Tovarištvo je nad vsem

Ko nad našimi glavami zaslišimo letalski ali helikopterski motor, navadno pogledamo navzgor v nebo in poskušamo ugotoviti, kaj je letalo nad nami. Hkrati pa se v nas pojavi zavist, zakaj tudi sami ne letimo, zakaj tudi sami ne moremo preživeti veliko lepih trenutkov v letelihih strojih. Veliko ljudi si želi, da bi bili piloti, vendar se le redkim izpolni želja in res samostojno letijo.

»Kar pomnim, sem si želel, da bi postal pilot,« pravi Domžalčan Aleš Ogrinc, ki je zdaj vpisan v drugi letnik Letalske vojaške akademije v Zadru. »Proti koncu osnovne šole pa sem bil vedno bolj odločen, da bom res postal tisto, kar sem si tako želel. Seveda ne moreš stvari prehitovati ter preskakovati in najprej se je bilo treba vpisati na srednjo šolo. Vedel se, da se želim vpisati na eno samo srednjo šolo, in to je bila Srednja vojaška letalska šola maršal Tito v Mostarju. Prijavil sem se, uspešno prebrodil stroge zdravniške preglede in bil sem sprejet. V moji generaciji je bilo veliko Slovencev. Precej jih je bilo tudi v višjih letnikih in ti so nas vzpodbujali, naj vztrajamo in ob najtežjih trenutkih so nas tolažili in dajali pogum.«

Toda to ni bilo dovolj. Veliko Slovencev iz Aleševe generacije je zapustilo šolo v Mostarju še pred koncem šolanja. Tako so na koncu ostali samo trije in vsi trije so se tudi vpisali na Vojaško letalsko akademijo v Zadru.

»Verjetno bi bilo veliko fantov razočaranih, toda prve tri semestre šolanja na akademiji mine brez kakršnegakoli letenja. Tudi sam sem bil, toda kmalu sem spoznal, da je tako pač najbolje in tisti, ki so sestavljali študijski program, so že vedeli, zakaj so ga tako. Vendar smo ves ta čas pridno proučevali in preizkušali na trenažerjih, simulatorjih in v učilnicah, kaj mora pilot v letalu narediti v posameznem obdobju poleta, ali v nepredvidenem položaju. Mislim, da smo zelo dobro pripravljeni, toda pravi polet z letalom je povsem nekaj drugega!

Aleš in njegovi tovariši so sredi marca začeli leteti na letalih galeb-2, seveda ne vsi, saj imajo tudi na Vojaški letalski akademiji študijske

smeri, in sicer za pilote letal in helikopterjev. Pa tudi smer pilotov letal se deli na pilote dozvočnega letalstva in pilote nadzvočnega letalstva. Kje bo kdo nadaljeval šolanje je odvisno od številnih okoliščin, vendar pa je največ odvisno samo od gojenca samega. Prvi poleti na galebu-2 so

Aleš Ogrinc

Alešu potrdili, da se je odločil za prvi poklic, upa da bo končal študij in komaj čaka, da bo samostojno poletel.

Njegova velika želja pa je, da bi postal letalski inštruktor. Zakaj ravno to? Odgovor je zelo preprost. Inštruktorji letijo veliko več, kot pa »navadni« piloti.

Enako uniformo kot Aleš Ogrinc nosi tudi Ljubljčan Marko Sajevec. Toda po nekaj besedah postane jasno, da se ne šola za pilota. Vpisan je v drugi letnik vojaške akademije vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu pri Sarajevu. Na tej vojaški šolski ustanovi se šolajo vsi tisti strokovnjaki, ki skrbijo, da so poleti z letali in helikopterji varni. To so inženirji elektronike, zvez, letalskih motorjev in drugi.

Marko se je tudi zelo zgodaj odločil za vojaški poklic.

Po osnovni šoli ni bilo nobene dvoma, ampak se je po uspešnih zdravniških pregledih vpisal na Splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman-Stane v Ljubljani. Končal jo je in potem se je vpisal na akademijo v Rajlovcu. Prva dva letnika študija sta, tako kot na drugih akademijah,

Marko Sajevec

namenjena predvsem družboslovnim predmetom, to je predmetom, kjer si gojenec pridobi široko izobrazbo, nekaj pa je tudi vojaških predmetov. V kasnejšem študiju pa prevladujejo predvsem strokovni predmeti. Pri njih so bodoči vojaški inženirji pripravljajo za delo, ki jih čaka na letališčih, radarskih postajah...

»Delovni dan na akademiji je naporen in skoraj ni časa za domotožje,« pravi Marko. »Vstajamo petnajst minut do šestih in do sedmih imamo čas za osebno higieno, pospravimo postelje in zajtrk. Ob sedmih je postroj, kjer nas starešina pregleda, ali smo opremljeni tako, kot to zahtevajo pravila. Od 7.45 do 14.30 imamo predavanja. Nato je na vrsti kosilo in do 16.00 smo prosti. Ob tej uri se začne delo v številnih sekcijah. Ob 17.45 se začne čas za študij in traja do 19.30, ko vsi gledamo televizijski dnevnik. Po večerji smo do 22.00 prosti, nato pa gremo spat.«

Marko pravi, da vlada med gojenci njihove in ne samo njihove, akademije veliko tovarštvo. Ne delijo se po narodnosti, ampak po tem, kako dobro kdo dela. Na akademiji pa gojencu dela nikoli ne primanjkuje, saj če hoče uspešno končati študij, mora veliko delati. Marko je prav gotovo eden tistih ki so delavni, kar dokazuje tudi njegova poprečna ocena, ki je 7,50 in je z njo kar zadovoljen.

Kot pravi bi rad postal strokovnjak za zveze in v tretjem letniku se bo vpisal na to smer. Po končanem študiju bo moral v eno od enot vojnega letalstva in protiletalske obrambe. Pravi, da mu je vse eno, kam bo šel, vendar si želi, da bi bilo čim bližje Sloveniji.

Oba bodoča oficirja JLA Aleš Ogrinc in Marko Sajevec sta na najboljši poti, da uresničita svoje otroške sanje. Kot oba zatrjujeta, jima v dosedanem šolanju ni bilo nikoli žal, da sta se odločila za ta poklic in upajmo, da bosta tudi v prihodnje zadovoljna z njim.

B. K.

Vojašnica Proletarskih brigad v Ilirski Bistrici

Slovesna zaobljuba

Prebivalci Ilirske Bistrice so se tudi tokrat izkazali kot pravi gostitelji. Gostoljubno in odprtega srca so medse sprejeli prijatelje in sorodnike vojakov, ki so prišli na njihovo slovesno zaobljubo.

V priložnostnem govoru je generalpodpolkovnik Andrija Rašeta poudaril, da je slovesna zaobljuba eden najpomembnejših trenutkov v življenju mladega človeka. Mladim vojakom pa je ob slovesni zaobljubi čestital v imenu prebivalcev Ilirskobistriške občine predsednik skupščine Janez Kirn. Poudaril je, da je bilo sodelovanje prebivalstva z armado vedno korektno, saj je temeljilo na medsebojnem spoštovanju. Mladim vojakom pa je zaželel prijetno bivanje v mestu pod Snežnikom.

Vojak Mevdulin Bakić sprejema ob slovesni zaobljubi čestitko svojega komandirja.

Tako kot je že dolgoletna tradicija so slovesno zaobljubo končali s kolom s Kozare.

P. Nikolić

JAVOR
LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Pri zgodovinskem krožku

Sem članica zgodovinskega krožka in pri svojem delu sem morala nekoč poiskati podatke o narodnoosvobodilnem boju v vašem časopisu. Takoj moram priznati, da mi je všeč, ker teksti v njem niso »komplicirani« in so lahko razumljivi tudi zame. Pa sem sklenila, da vam danes napišem nekaj o našem krožku.

Deluje že sedem let, ven-

dar se učenci v njem vsako leto menjamo. Tudi jaz sem letos sicer ne učimo o NOB, pa me prav ta tematika najbolj zanima.

Vsak teden enkrat se krožkarji sestanemo in pregledamo delo prejšnjega tedna. Hkrati določimo delo za skupine in posameznike za prihodnji teden. Mladi zgodovi-

narji ohranjamo in razvijamo tradicije narodnoosvobodilnega boja. Obiskujemo spomenike, prirejamo komemoracije ob dnevu mrtvih, čistimo spominska obeležja v krajevni skupnosti Bevče. Tudi na šolskih proslavah ob praznikih kot so 29. november, 27. april in 1. maj vedno sodelujemo. V šolski avli imamo svoj stenčas. Natančno pa

urejamo zgodovinsko dokumentacijo o borbah bratov Mravljak, po katerih se imenuje naša šola. Občasno dopisujemo v razna slovenska glasila.

Ce bo pri našem delu še kaj zanimivega, vam bom sporočila.

TINA LONČARIČ,
zgod. krožek
OŠ Bratov Mravljakov
Titovo Velenje

Izlet na Lisco

Sredi marca smo se vsi vneti planinci udeležili izleta na Lisco. Zjutraj smo se z vlakom odpeljali do Brega pri Sevnici. Ko smo prispeli, smo se najprej postavili v skupine. Bili smo planinci iz Artič, Pišec in Brežic. Skupaj smo krenili na pot. Občudovali smo razno cvetje. Vmes smo se tudi trikrat ustavili in si malo odpočili. Po dobrih dveh urah smo prispeli na cilj. Lisco nas je sprejela bolj oblačna kot sončna. V koči so nam hitro postregli s čajem. Potem, ko smo se najedli in si odpočili, smo se igrali in napisali razglednice. Planinci iz Artič smo prisluhnili še kratkemu predavanju o nevarnostih v gorah, ki ga je pripravila tovarišica Vebletova.

Popoldne smo se odpravili v dolino. Seveda smo dol prišli hitreje kot na vrh. Zadnjih nekaj korakov nas je dohitel dež. Na železniški postaji nismo čakali dolgo na vlak. Med potjo domov smo se pogovarjali o raznih zanimivostih. Čas je hitro minil in kmalu smo se poslavljali v Brežicah.

Izlet je bil super, čeprav sem bila na Lisci že trikrat.

NATALIJA VAHČIČ, 6. a
nov krožek, OŠ Artiče

Ostaja nam upanje

Ekologija! Široka beseda, ki veliko pomeni! Pa vendar se redkokdaj vprašamo, kaj zares pomeni.

Poznamo ekološka gibanja, ekološke shode, ekološke... Vemo, zakaj jih prirejamo, vendar nikoli nič ne ukrenemo.

Le zakaj je v našem kraju zjutraj vedno megla, ko pa je prej ni bilo?! Zakaj rože več ne rastejo tako »veselo«, kakor so dosedaj?! Zakaj, zakaj? Sama vprašanja, na katera pa žal nimajo odgovorov.

Gledam proti zahodu. Oblaki dima se dvigajo v zamegljenem dnevu. Gledam proti jugu, vzhodu, severu. Enako. Povsod so oblaki dima, ki temnijo naše dni. Ali nimamo več pravice živeti v čistem kraju, v kraju, kjer ni ne dimnikov in ne dima? Kdo nam je vse vzel? Ne vem odgovora. Samo vprašanja se mi porajajo, odgovorov pa ni. Žal se nihče ne briga za nas.

V Krškem nas onesnažuje TPC Videm Krško in Jedrska

elektrarna. V Brežicah opekar na in še in še. Mi pa vse to tiho prenašamo in živimo v smradu.

Tudi potoki so polni nesnage. Polni so smeti, polivinila, štedilnikov, celo avtov... To je naša domovina Slovenija. To je naša olika ter slika. Vsakdo, ki se pelje skozi našo domovino dobi občutek, kakor da se pelje skozi oblake dima in smeti. Le zakaj so izumljene čistilne naprave? Mogoče so za gledanje! Vendar se kljub prošnjam in posojilom čistilne naprave ne kupujejo, češ da so predrage. Ali ni tudi naše življenje drago? Ali ni bolje, če živimo v zdravem okolju? Očitno ni.

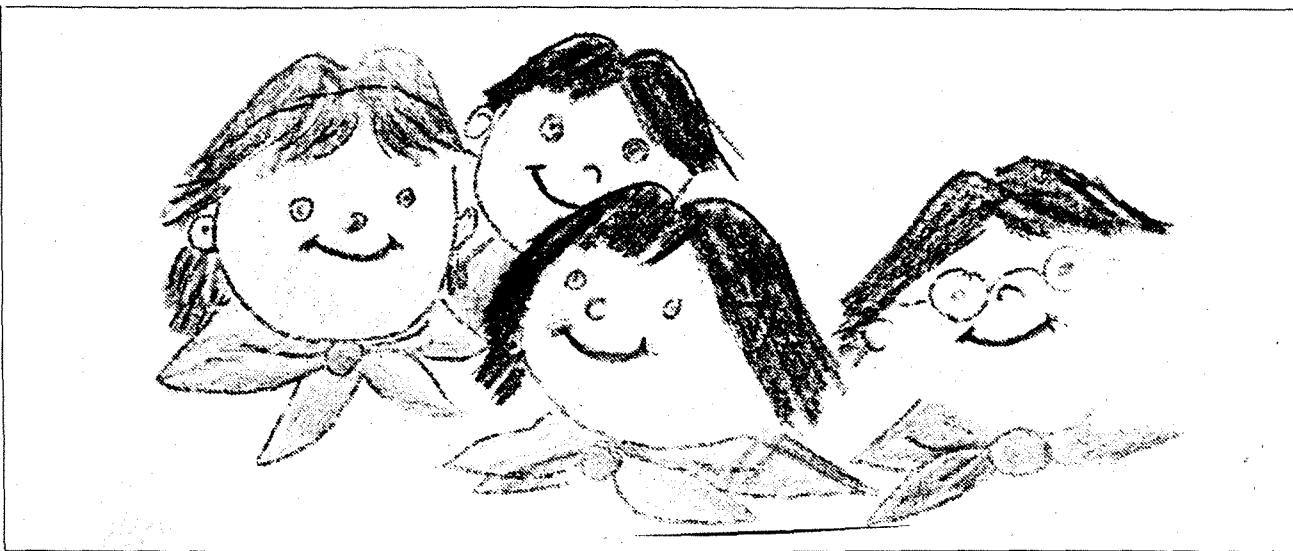
Zadnjič sem poslušala na radiu, kakšna je onesnaženost reke Save. Kriminalna je. Medtem ko v Bohinju izvira kakor

bistra reka, je do Brežic izlilih vanjo odpadki iz 95 tovarn. Petindevetdesetih, da! Seveda pa na to nihče ne gleda in še naprej s pridom izkoriščajo njeno bistrrost.

Tudi Soča je ekološki problem. Čeprav je naša najčistejša reka, sploh ni več čista. Tako tudi ribe, žal, večkrat plavajo hrbtno kakor trebušno.

Upam, da se bo stanje pri nas izboljšalo, čeprav je malo upanja. Rada bi vedela, kdaj bodo odgovorni spoznali svojo odgovornost. Bomo zmogli prepričati naše »pametnjakov« o nujnosti ekoloških naprav in jih preusmeriti na pravo pot? Bomo? Upajmo!

MATEJA JANKOVIČ, 8. b.
OŠ Artiče

Hudo je biti sam

Samotno drevo kljubuje snežnim viharjem, ki ga upogibajo. Ne da se in še bolj se pritrdi v tla. Zebe ga, čeprav se je zelo dobro zavarovalo pred zimo in mrazom. Zaželi si prijateljev, ki so našli zavetje v bližnjem gozdu. Med njimi bi mu bilo lepše, topleje.

Ptica, ki išče hrano in zavetje, prileti kdaj pa kdaj mimo, vendar ne more ostati dolgo med njegovimi dolgimi golimi vejami. Žalostno zaščebeta in odleti.

Snežinke ga s svojimi norčijami hočejo spraviti v dobro voljo. Drevo pa jih sploh ne pogleda, kajti misli le na pomlad, ko bo spet vzbrstelo in rastlo.

Hudo je biti sam v pusti, samotni pokrajini, kjer je prijatelj le tišina, pa naj bo to zapuščeno drevo, prezeblja ptica ali človek.

ANDREJ ŠKIBIN
OŠ IX. Korpus NOVJ,
Nova Gorica

Naši inženirci

V torek, 7. marca, so imeli vojaki v severni vojašnici praznik, dan inženircev. Sprejel nas je oficir Vlado Hren. Najprej smo sedeli in čakali. Pred nami so v vrsti stali vojaki. Bil je lep pogled na te naše vojake in na Starigrad. Potem je komandant, tovariš Tripkovič prišel na oder. Prišel je iz Ajdovščine. Govoril je srbohrvaško. Nastopala je tudi učenka 7. razreda, Marija Krapež. Program ni bil predolg. Vojak nas je potem peljal v kuhinjo. Bila je zelo velika. Tam so nam postregli s sokom in keksi. Potem smo bili prosti. Vojak nas je peljal v šolo. Bili smo siti in zelo dobre volje. Ponosni smo na naše vojake – inženirce.

DAVID PUC, 3. a
OŠ Drago Bajc, Vipava

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Vaše pravice? Kako?

Najbrž ste že slišali za mednarodno konvencijo o človekovih pravicah. No vidite, o teh stvareh imajo različni ljudje različne predstave. Tako naša država še vedno ni podpisnica tega dokumenta. Zdaj pripravljajo v okviru Unicefa (in organizacije Združenih narodov torej) listino o otrokovih pravicah, v kateri bi bile zapisane nekatere osnovne pravice, ki jih morate imeti (poleg nekaterih osnovnih življenjskih, ki so že zapisane) tudi vi otroci. Med njimi so nekatere pravice do besede, do lastnega mnenja in podobno. Mnogi med vami se boste zdajle prizanesljivo nasmehnil in rekli, da vse to že imate, prenekatera mama ali babica pa bo dodala, da »ste ji itak že zrasli čez glavo«. Toda ali imajo res povsod otroci pravico do svobodnega mišljenja, do besede, do vsega tistega, kar potrebujejo, da bodo zrastle v svobodne ustvarjalne ljudi? Zdaj teče tudi v Jugoslaviji razprava o tej listini in nekateri menijo, da nam je ni treba podpisati. Kaj pa menite vi? Če bi radi vedeli, pobarajte svoje sošolce, ki delujejo v klubih OZN, naj vam priskrbijo to besedilo. Potem boste morda poleg odraslih kje tudi vi kaj rekli ali pa zapisali.

Pozdrav Bojana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Mir otrokom sveta

Tudi otroke pobijajo, ali ne?

Mlad sem še, na pragu življenja. Redkokdaj razmišljam o življenju o minljivosti, o smrti. Pa se z vsem tem srečujem – velikokrat. To so bežna, hipna srečanja, ki se me le rahlo dotaknejo in so vselej namenjena drugim; zbežijo mimo mene. Pa vendar... Je res?

Z ekrana strmijo vame vlažno lesketajoče se oči, razprte so v strahu. Ves ekran jih je poln. Temne so, prosoje, na negibnem bledem otroškem obrazu. Suhljate ročice so sklenjene. V prošnjo? V molitev? Pa puška, črna, velika – prevelika za to malo otroško telo. Še zadnji pogled groze in nerazumevanja v otrokovih očeh: ZAKAJ? Zamolkel pok strese televizor, nato trepetajoče poleže. Prašen vojaški škorenj stopa prek negibnega bitja pa naprej skozi ruševine. Še za hip se kamera zaustavi na otrokovem obrazu: na njem je še tisti ZAKAJ, črne oči so še vedno široko razprte, roke so ostale sklenjene... ZAKAJ! Vprašanje zatolče tudi v meni. Tudi jaz ne razumem. Še preden se zavem, je ekran že prazen, motno svetlikajoč, tih.

Za hip sem pomislil, da se mi je vse le sanjalo. Vsak trenutek se bom zbudil, si prigovarjam. V glavi mi vršijo vprašanja, strah me stiska v prsih. Ne morem, nočem verjeti – ampak... tudi otroke pobijajo, ali ne? Kdo so ti morilci? Ali uživajo v nasilju? Je ubijalec vojak s puško? Samo on?

Nemočna jeza se umakne strahu v moji notranjosti. Zasovražim vojaka s puško, pa tistega, ki mu je stisnil orožje v roko in ukazal pobijati. Nehajte z vojno! Vrzite puške stran! Prosim, ne morite več! Hripavo kričim v mračne stene. Moj krik narašča, plane skozi okna na cesto. Dvigne se v zrak, veter ga zavrtinči, da se njegov odmev razprši na vse strani. Ga slišite vsi?

BOJAN ŠOLAR, 8. c
O. Š. prof. dr. Josipa Plemlija Bled

Kdaj boste spoznali, odrasli?

Blizu nas je gozd, najlepši gozd, kar ga je na svetu. Posebno lep je zdaj, ko se po njem razlivajo tople barve jeseni. Listje narahlo odpada in okraši še tla. V gozdu je vedno lepo: spomladi, ko ptički pojo, poleti, ko skozi veje sije sonce, jeseni, ker nas obdarja s kostanji in pozimi, ko spi zimsko spanje pod belo odejo. V gozdu v miru žive skupaj listnata in iglasta drevesa. Gozd je zavetje mnogim živalim, od polžkov do srnic in mravljic. V parkih in gozdovih imajo delavci vedno dovolj dela.

V gozdu mora vladati red, ne sme biti odpadkov, ker uničujejo dreve. Gozd nas varuje pred vetrom. Kako je lepo hoditi po gozdu po dežju, ko je zrak popolnoma čist in dišeč! Če pomislim, kako grdo delajo z gozdovi odrasli ljudje, me zaboli srce. Postavljajo tovarne,

iz katerih izhaja strupen plin in duši naša pljuča. Da, gozd so naša pljuča. Kdaj boste spoznali, odrasli, da si sami skrajšujete življenje in tudi nam, mladim?

HELENCA FIJAVŽ,
4. r. Stranice

